

USEAMMAN TESTAMENTIN PÄÄLLEKKÄISYYKSIEN TULKINTAONGELMIA

Helsingin yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta

OTM-tutkielma

Perhe- ja jäämistöoikeus

Tekijä: Tommi Keränen

Ohjaaja: Tapani Lohi

Toukokuu 2021

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution - Department -	
Tekijä - Författare - Author Tommi Keränen			
Työn nimi - Arbetets titel - Title Useamman testamentin päällekkäisyyksien tulkintaongelmia			
Oppiaine - Läroämne - Subject Perhe- ja jäämistöoikeus			
Työn laji - Arbetets art - Level Maisterintutkielma		Aika - Datum - Month and year Toukokuu 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages vi + 69 sivua
Tiivistelmä - Referat - Abstract			
<p>Tutkielma käsittelee perhe- ja jäämistöoikeuteen liittyvässä oikeustieteellisessä kirjallisuudessa vähemmälle tarkastelulle jäänyttä useamman testamentin määräysten päällekkäisyyksiä ja niihin liittyviä tulkintaongelmia. Eri testamentteissa olevien määräysten päällekkäisyydet tulee ratkaista ennen kuin testamentteja voidaan ryhtyä toteuttamaan.</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan lainopin avulla tulkintaan sovellettavaa normistoa sekä löydetään ristiriitoja ratkaisevalle henkilölle työkaluja vastaavien ongelmien arvioinnin ja ratkaisun tueksi. Tutkielmassa pyritään löytämään argumentteja ja näkökulmia erinäisten tulkintojen perusteeksi. Tämän lisäksi työssä suoritetaan oikeusvertailua erityisesti Ruotsin oikeusjärjestelmän kanssa.</p> <p>Tutkielmassa käydään läpi varsin yksityiskohtaisesti testamenttien välisiin ristiriitoihin soveltuvia oikeusohjeita ja näitä ohjeita sovelletaan myös testamenttien päällekkäisyyksien tavanomaisiin tyyppitilanteisiin. Tyyppitilanteissa punnitaan eri näkökulmien argumentointia ja sitä, miten kukin ohjeistus soveltuu keskenään.</p> <p>Tutkielmassa käsitellään myös korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2019:27, jossa korkein oikeus otti kantaa osittain päällekkäisiin testamentteihin ja testamentin tekemishetkellä tapahtunutta aikaisemman testamentin unohdusta. Tapauksessa korkein oikeus joutui esittämään kantansa asiassa, johon perintökaari ei nimenomaisesti ota kantaa. Tutkielmassa arvioidaan ratkaisun perusteluita ja tarkastellaan ratkaisun vaikutusta useamman testamenttien päällekkäisyyksien tulkintaan.</p> <p>Lopputuloksena tutkielmassa onnistuttiin asettamaan tulkintaan soveltuvat oikeusohjeet, joita testamenttien ristiriitaisuuksia ratkaiseva voi käyttää hyödyksi oman ratkaisu- ja arviointityönsä tukena. Osittain päällekkäisten testamenttien tulkintaan on pääsääntöisesti noudatettava testamentin tekijän tahtoa, mikä voi olla löydettävissä myös testamentin ulkopuolisista materiaaleista. Testamentin tekijän tahdon noudattamiseksi on myös olemassa sääntömuotoisia lähtöolettamia testamentin tekijän tahdosta. Tärkein lähtöolettama on aikaprioriteetin säännöksi kutsuttava olettava, minkä mukaan viimeisin testamentti kumoaa aikaisemman testamentin siltä osin, kuin se on päällekkäinen.</p>			
Ohjaaja – Handlare – Instructor Tapani Lohi			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Jäämistöoikeus, testamentti, peruuttaminen, usea, oikeusvertailu, tulkinta, KKO:2019:27, aikaprioriteetti			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällys

Lähteet.....	iii
1. Johdanto	1
1.1. Työn tausta ja aiheen merkitys.....	1
1.2. Yleistä testamentista ja testamentin peruuttamisen lainsäädäntöhistoriaa	2
1.3. Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus.....	6
1.4. Tutkimuksen rakenne, lähteet ja metodi	6
2. Testamentin peruuttaminen testamentilla	10
2.1. Useita samanaikaisesti voimassa olevia testamentteja.....	10
2.2. Peruutusilmaisu	11
2.3. Peruuttaminen ilman peruutusilmaisua	13
2.3.1. Testamentin tulkinta.....	13
2.3.2. Testamenttien ristiriitatilanteiden ratkaisuun sovellettava tulkintapresumptio .	17
2.3.3. Testamentin täydentäminen ja hypoteettinen tahto.....	20
2.3.4. Eri tulkintamateriaalit ja niiden merkitys	22
2.4. Muotovirheinen testamentti.....	24
3. Testamentin määräyksen toteuttamisen estyminen.....	28
3.1. Testamentinsaajan kuolema	28
3.2. Testamentista luopuminen.....	34
4. Päällekkäisyyksien tyyppitilanteiden arviointi	37
4.1. Yleistestamentti ja yleistestamentti	37

4.2.	Ylestestamenti ja legaatti	38
4.3.	Legaatti ja yleistestamenti.....	39
4.4.	Legaatti ja legaatti	42
4.4.1.	Esinelegaatti.....	42
4.4.2.	Rahalegaatti.....	43
4.4.3.	Esinelegaatti ja rahalegaatti	46
4.5.	Testamenti, joka sisältää sekä legaanin että yleistestamentin.....	48
5.	KKO 2019:27.....	49
5.1.	Tapauksen yleinen selostus	49
5.2.	Eriävä mielipide	52
5.3.	Oikeudellisen asiantuntijan lausunto.....	55
5.4.	Ratkaisun vaikutukset ja mahdolliset ongelmat	57
6.	Kokoavia näkökohtia	64

Lähteet

Kirjallisuutta

Aarnio (1975)

Aarnio, Aulis. *Jälkisäädökset* (2. painos, Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta 1975).

Aarnio (1997)

Aarnio, Aulis. *Minun metodini* (toim. Juha Häyhä, Porvoo 1997)

Aarnio – Kangas (2015)

Aarnio, Aulis, Kangas, Urpo. *Suomen Jäämistöoikeus II* (5. painos, Alma Talent Oy 2015).

Aarnio – Kangas (2016).

Aulis Aarnio, Urpo Kangas, *Suomen Jäämistöoikeus I* (6. painos, Alma Talent Oy 2016)

Agell (2005)

Anders Agell, *Testamentsrätt* (3. painos, Uppsala 2005)

Bailey (1973)

Bailey, S. J., *The Law of Wills* (7th edn, Pitman publishing 1973).

Beale (2012)

Beale, Hugh. *Chitty on Contracts*, vol 1(31st edn, Sweet & Maxwell 2012).

Beckman (1951)

Beckman, Nils. 'Svensk rättspraxis. Familjerätt 1944-1949. II Successionsrätt' SvJT [1951] <<https://svjt.se/svjt/1951/97>> avattu viimeksi 21.4.2021.

Boström (2013)

Boström, Viola. *Tolkning av testamente* (Juridiska institutions skriftserie, no 7/2013).

Calonius (1998)

Calonius, Matthias. *Siviilioikeuden luennot* (2. Laitos, Porvoo 1998).

Hirvonen (2011)

Hirvonen, Ari. *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan* (Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011).

Lind (1991)

Lind, Göran. 'Tolkning av testamente: Betydelsen av uttalanden som testator gjort om representationsrätt' (1991-92) 2 JT 299.

Lohi (2011)

Lohi, Tapani. *Legaatinsaajan oikeusasemasta* (Talentum, 2011)

Nordling (1885)

Nordling, Ernest Viktor. *Föreläsningar öfer ärfda balken* (3. Uudistettu painos, Uppsala 1885)

Palmgren (1948)

Palmgren, Gunnar. *Suomen Siviilioikeus Pääpiirteittäin – I Perhe- ja jäämistöoikeus* (2. painos, Söderström & Co 1948)

Rautiala (1967)

Rautiala, Martti. *Perintö ja Testamentti uuden perintökaaren mukaan* (Suomen Lakimiesliiton kustannus 1967).

Rautiala (1986)

Rautiala, Martti. *Uusi perintökaari pääpiirteittäin* (8. painos, Suomen Lakimiesliiton kustannus 1986).

Ylöstalo (1954)

Ylöstalo, Matti. *Testamentin tulkinnasta* (Suomen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja n:o 63, 1954).

Walén (1986)

Walén, Gösta. *Kommenterar till Ärvdabalken, Del I (1-17 kap.) Arv och testamente* (3. Painos, Norstedts Förlag 1986).

Wrede (1946)

Wrede, R. A., *Perintökaaren Selityksiä* (B-Sarja No. 9, Suomen lakimiesliiton julkaisuja 1946).

Lainvalmistelutöitä

He 94/1952 vp

Hallituksen esitys n:o 94 (1952vp) laiksi perintökaaren 16 luvun muuttamisesta.

He 6/1964 vp

Hallituksen esitys no 6 (1964vp) perintölainsäädännön uudistamisesta.

Korkeiman oikeuden lausunto esitysehdotuksesta perintölaiksi 1941.

Vuoden 1935 Ehdotus

Lvk 2/1935 Ehdotus perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi. Lainvalmistelukunnan julkaisuja.

Vuoden 1938 ehdotus

LvK 5/1938 Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle perintölaiksi sekä siihen liittyvälainvalmistelukunnan mietintö, Lainvalmistelukunnan julkaisuja.

SOU 1925:43

Förslag till lag om arv m.m. Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II.

SOU 1929:22

Förslag till lag om testamente m.m. Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken III.

Oikeuskäytäntö

Goss v Lord Nugent [1833] 5 B & Ad 58.

KKO t. 1922 II 205.

KKO 1935 II 605.

KKO 1941 II 195.

KKO 1944 II 271.

KKO 1950 II 374.

KKO 1988:102.

KKO 2014:18.

KKO 2016:32.

KKO 2017:49.

KKO 2019:27.

NJA 1937 s. 345.

NJA 1944 s.78.

NJA 1948 s. 214.

NJA 1948 s. 768

NJA 1949 s. 672.

NJA 1991 s. 152.

NJA 1992 s. 758.

Vaasan HO 8.2.1993 S 92/304.

Vaasan HO 12.1.1996 S 95/365.

Vaasan HO 18.6.1999 s 98/511.

1. Johdanto

1.1. Työn tausta ja aiheen merkitys

Tämä työ käsittelee testamentin päällekkäisyyksien ristiriitatilanteita tapauksissa, joissa testamentin tekijä on tehnyt useamman kuin yhden testamentin. Syynä aiheen valinnalle on se, että testamentin tekijä on elämänsä eri vaiheissa voinut tehdä useamman testamentin tajuamatta, että testamentit ovat päällekkäisiä. Ihmisikä on kuitenkin verrattain hyvin pitkä ja elämänvaiheissa ilmenevät muutokset voivat vaatia muutoksia tai lisäyksiä olemassa olevaan testamenttiin ilman, että testamentin tekijä välttämättä haluaisi luopua aikaisemmasta testamentistaan. Henkilön varallisuus voi myös muuttua hänen haluamattaan ja kauan aikaa sitten tehdyt testamentit ja niiden määräykset voivat olla täysin voimassa, vaikka tekemishetkellä määräyksen kohteena oleva varallisuus on osittain tai jopa kokonaisuudessaan poistunut tekijän määräysvallasta tavalla tai toisella (varojen käyttäminen, omaisuuden tuhoutuminen, myynti, katoaminen, jne.)

Lukiessani testamentin tulkintaa ja peruuttamista koskevaa oikeuskirjallisuutta havaitsin, että vaikka testamentin päällekkäisyys on tunnettu ilmiö oikeuskirjallisuudessa, siitä yleensä kirjoitetaan hyvin yleisellä tasolla. Testamentteja käsittelevä oikeuskirjallisuus keskittyy enemmän perintökaaren (PK) 11 luvun mukaiseen yksittäisen testamentin määräysten tulkintaan kuin siihen, että määräyksiä olisi annettu useammassa testamentissa ja nämä määräykset olisivat epäselviä ja / tai päällekkäisiä. Tosin, kuten yllä mainittu, moni oikeustieteilijä usein sivuaa useamman testamentin ongelmaa kirjoituksissaan, mutta yleensä hieman yleisluontoisesti.

PK 11 luvussa ilmeneviä testamentin tulkintaohjeita tarkasteltaessa ongelmaksi nousee se, että tulkintaohjeet voivat auttaa yksittäisten testamenttien tulkinnassa, mutta jos voimassa olevia testamentteja on enemmän kuin yksi, tulkintaohjeet ja eri testamenttien määräykset voivat olla ilmeisessä ristiriidassa keskenään. Tällöin tulkintasäännöksiä ei voida välttämättä soveltaa, sillä ne menevät testamenteissa ilmeneviä tahtoja vastaan. Asiaa usein monimutkaistaa myös se, että testamentin tekijä itse ei aina ole tietoinen testamenttien välisistä päällekkäisyyksistä, mutta testamentin tekijän tahto voi silti olla kaikkien määräysten toteuttaminen yhdenvertaisesti.

Vaikka aihe on omalla laillaan hyvin teoreettinen, sillä suurin osa tapauksista voidaan ratkaista tässä työssä ilmenevien sääntöjen mukaan, on työn tarkoituksena auttaa testamenttiriitoja ratkaisevia sekä muita aiheesta kiinnostuneita päällekkäisten testamenttien tulkinnassa sekä tuoda näkökantoja ja argumentteja tulkinnan avuksi.

1.2. Yleistä testamentista ja testamentin peruuttamisen lainsäädäntöhistoriaa

Testamentti on kuolemanvarainen määrämuotoinen oikeustoimi, jolla testamentin tekijä eli testaattori pyrkii ilmaisemaan, kuinka testamentin tekijän jäämistö on jaettava hänen kuolemansa jälkeen. Testamentti on vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi, joka on peruutettavissa.¹ Aarnio ja Kangas tosin korostavat, että vastikkeettomuutta ei voida pitää testamentin käsitteen välttämättömänä ehtona. Kirjoittajat perustelevat tämän johtuvan sillä, että testamentin saaja voi suorittaa testamentin tekijälle jonkin muotoisen korvauksen, jotta tämä tekisi jälkisäädöksen korvauksen suorittajan hyväksi.² Tällöin osapuolien välillä voi vallita yhteisymmärrys siitä, että suoritus on vastiketta testamentin tekemiselle.³ Näkemykseen on helppo yhtyä, sillä testamentin tekemisen perusteena voi olla mm. se, että testamentin saaja toimii testaattorin omaishoitajana. Ongelmaksi kuitenkin muodostuu se, kuten Aarnio ja Kangas itsekin ilmaisevat, että edes välitön korvauksen suorittaminen ei synnytä perittävälle velvollisuutta jälkisäädöksen tekemiseen. Kuitenkin jonkinlaisia oikeusseuraamuksia voi tietyissä tilanteissa ilmetä, jos testamenttilupaus liittyy osana laajempaan oikeustoimikokonaisuuteen.⁴ Perillisellä voi myös olla tietyissä tilanteissa oikeus hyvitykseen tehdystä työstä perintökaaren 8 luvun 5 §:n mukaisesti, jos testamenttilupauksesta huolimatta hän ei saakaan luvattua perintöä. Näin ollen, testamentin vastikkeellisuus on katsottava poikkeukseksi ja vastikkeellisuus on täysin perittävän yksipuolisen tahdon valtaista.

Lähtöpremissi tälle työlle on se, että testamenttien päällekkäisyyksien ratkaisu perustuu useimmiten siihen, että ristiriitaisista testamenteista toinen testamentti peruuntuu joko kokonaan tai vain osittain. Tämän vuoksi testamentin peruuttaminen on tärkeä osa tätä työtä. Testamentin peruutettavuus ei aina ole ollut itsestäänselvyys. Varhaiskeskiajalla katolinen kirkko puolsi kantaa, jonka mukaan kuoleman varalta annettu tahdonilmaisu oli ainutkertainen ja peruuttamaton.⁵ Näin kirkko pystyi varmistamaan tiedossa olevien kuolemanvaraislahjojen

---

¹ Aarnio – Kangas (2015) s. 21. Ylöstalo (1954) s. 34-35, 41.

² Aarnio – Kangas (2015) s. 35.

³ *Ibid.*

⁴ Aarnio – Kangas (2015) s. 35-36.

⁵ Aarnio – Kangas (2015) s. 421.

voimassaolon.⁶ Peruutettavuuden ajatus ryhtyi yleistymään vasta, kun varsinainen testamentti eriytyi kuolemanvaraislahjasta. Itse peruutettavuus testamentin tunnusmerkkinä on oikeustieteellisessä kirjaisuudessa esiintynyt erityisenä mielenkiinnon kohteena jo yli sata vuotta.⁷ Suomen lainsäädännössä testamentin vapaan peruuttamisen periaate puolestaan ilmenee ensimmäisen kerran Ruotsin vuoden 1734 perintökaaressa (Suomen ollessa tällöin vielä osa Ruotsin kuningaskuntaa), jonka mukaan testamenttia voitiin muuttaa uudella jälkisäädöksellä.⁸

*Jos jocu on testamentins muuttanut, eli tacaisin ottanut; nijn olcon sillä woima, cuin hänen wijmeinen tahtons oli, ehkä hän sijnä edellisesä olis itzens sitonut, sitä ei muuttaman, eli tacaperin ottaman.*⁹

Vapaan peruuttamisen periaate vahvistettiin Ruotsin lakiin ensimmäisen kerran vasta mainitussa laissa, mutta itse testamentin vapaan peruutettavuuden käsitys oli vakiintunut oikeustieteessä jo ennen lain säätämistä.¹⁰ Testamentin vapaan peruuttamisen periaate omaksuttiin, koska ajateltiin, ettei kukaan voi säätää itselleen lakia, jota hänen on noudatettava.¹¹

Testamentin peruutettavuutta käsiteltiin kotimaisissa lainvalmisteluasiakirjoissa ensimmäisen kerran vuoden 1935 ehdotuksessa.¹² Kyseisessä ehdotuksessa testamentin peruuttamista koskevaksi 23 §:ksi ehdotettiin seuraava säännöstä:

Jos testamentintekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin teosta on voimassa peruuttanut määräyksensä tahi jos hän on hävittänyt testamenttikirjan tai muutoin täysin selvästi ilmaissut, että määräys ei enää vastannut hänen viimeistä tahtoaan, olkoon määräys tehoton.

Jos on tehty kirjallinen testamentti eikä testamenttikirjaa löydetä, on testamentintekijän katsottava hävittäneen sen, elleivät olosuhteet anna aihetta muunlaiseen otaksumaan.

---

⁶ *Ibid.*

⁷ Aarnio – Kangas (2015) s. 421 alaviitteineen.

⁸ Rautiala (1986) s. 48-49.

⁹ 1734 PK 16:3 <<http://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/julkaisusarja/kktk/lait/1734/1175906.html>> avattu 28.12.2020.

¹⁰ Aarnio – Kangas (2015) s. 422.

¹¹ Calonius (1998) 483.

¹² Vuoden 1935 ehdotus.

Mitä tässä on sanottu, on vastaavasti sovellettava, milloin testamenttikirjasta kirjoitus on pyyhitty pois.

Lupaus olla testamenttia peruuttamatta ei ole sitova.¹³

Vuoden 1935 ehdotuksessa säädösmuutosta on perusteltu muun muassa vastustavaksi kannanotoksi oikeustieteessä ilmenneeseen yhteen näkökantaan siitä, että testamentin peruuttaminen tulisi tehdä testamentin määrämuotovaatimuksen mukaisesti.¹⁴ Lainvalmistelukunta nimenomaisesti katsoi, että peruuttaminen on tehtävissä vapaamuotoisesti eikä se ole sidottu mihinkään määrämuotoon, kunhan testamentin tekijän tahto on selkeästi ollut peruuttaa testamentti.¹⁵ Ehdotuksen sisältö ja perustelut vastaavat suurimmilta osin Ruotsin lainvalmisteluaineistoja.¹⁶

Ehdotus ei kuitenkaan päätenyt laiksi, vaan lainvalmistelukunta julkaisi uuden ehdotuksen vuonna 1938. Ehdotuksessa peruuttamista koskeva 23 § muuttui seuraavanlaiseksi:

Jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin teosta on voimassa peruuttanut jälkisäädöksen tahi jos hän on hävittänyt testamenttikirjan tai muutoin täysin selvästi ilmaissut, että jälkisäädös ei enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, olkoon määräys tehoton.

Lupaus olla testamenttia peruuttamatta ei ole sitova.

Jos joku peruuttaessaan testamenttiin sisältyvän määräyksen tahi muutoin tahtoo tehdä lisäyksen testamenttiinsa, olkoon noudatettava, mitä testamentin teosta on säädetty.¹⁷

Korkein oikeus esitti esityksestä lausunnon, jossa se hyväksyi ehdotuksessa 1938 esitetyn peruuttamisen vapaamuotoisuuden säännön.¹⁸ Ehdotus ei kuitenkaan päätenyt laiksi, vaan haluttu testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuuden säännös sisällytettiin perintökaaren 16

---

¹³ Vuoden 1935 ehdotus 23 §, s. 4.

¹⁴ Vuoden 1935 ehdotus s. 86-87.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ SOU 1929:22 s. 8, 180-181.

¹⁷ Vuoden 1938 ehdotus s.12.

¹⁸ Korkeiman oikeuden lausunto esitysehdotuksesta perintölaiksi 1941, 55.

lukuun vasta 31.12.1954 perintökaaren osittaisuudistuksella.¹⁹ Merkitykseltään ja asiasisällöltään säännös on vastaava kuin nykyinen PK 10:5:n säännös.²⁰

Vuoden 1734 perintökaari kumottiin vuonna 1965, kun uusi perintökaari hyväksyttiin eduskunnassa voimaan tulevaksi 1.1.1966.²¹ Tämä uusi perintökaari (40/1965) sisälsi vapaan peruuttamisen periaatteen säädöksen 10 luvun 5 pykälässä:

Jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä, kuin testamentin tekemisestä on säädetty, peruuttanut määräyksensä tai jos hän on hävittänyt testamentin tahi muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on määräys tehoton.

Lupaus olla peruuttamatta testamenttia ei ole sitova.

PK 10:5 on pysynyt muuttumattomana tähän päivään asti.

Ruotsissa puolestaan vuoden 1734 perintökaari kumottiin jo 1900-luvun alkupuolella, kun Ruotsissa säädettiin useita perintökaaren korvaavia lakeja, mm. 1928 arvslag ja 1930 testamentslag. Vuonna 1958 Ruotsissa säädettiin 1.7.1959 voimaantulevaksi uusi perintökaari ärvdabalk 1958:637 (selkeyden vuoksi viitataan tässä työssä Ruotsin perintökaareen termillä ärvdabalk tai lyhenteellä ÄB).²² Ärvdabalkilla ja siihen johtaneilla lainvalmisteluaineistoilla on suurta merkitystä tässä työssä erityisesti siksi, että Suomen perintökaaren lainvalmistelijat olivat vilkkaassa yhteistyössä Ruotsin viranomaisten kanssa. Hallituksen esityksessä rehellisesti todetaankin, että esitys perustuu ruotsalaiseen lainsäädäntöön.²³ Suomen perintökaaren ruotsinkielinen lakiteksti ja ärvdabalk olivatkin perintökaaren voimaan tullessa suurelta osin identtiset.²⁴ Suomen ja Ruotsin viranomaiset ovatkin tehneet perintöoikeuteen liittyvää yhteistyötä jo kauan ennen uuden perintökaaren laatimista.²⁵

---

¹⁹ He 94/1952 vp.

²⁰ Aarnio – Kangas (2015) s. 442.

²¹ Laki perintökaaren voimaantulosta (5.2.1.1965/41) 1 §.

²² Lag (1958:638) om införande av nya ärvdabalken.

²³ HE 6/1964 vp s. 1. Aarnio – Kangas (2016) s. 42.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Ks. mm. SOU 1929:22 s. 2.

1.3. Tutkimuskysymykset ja aiheen raja

Tässä työssä käsitellään testamentin määräyksen pätevyyttä tilanteessa, jossa testamentin tekijällä on olemassa myös aikaisempi testamentti, joka sisältää määräyksen vastaavasta asiasta. Testamentit voivat olla kokonaan tai vain osittain päällekkäisiä.

Tutkimuksessa arvioidaan miten lainsäädäntö ja oikeusohjeet vaikuttavat voimassa olevien päällekkäisten testamenttimääräysten toimeenpanoon. Tässä työssä pyritään löytämään vastaus seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten ja millä perustein testamentin tekijän tahto vaikuttaa testamenttien soveltamisjärjestykseen?
2. Tuleeko jälkimmäisen testamentin määräyksille antaa etusija ristiriitatilanteissa?
3. Voiko tapauksen KKO 2019:27 ratkaisu vaikuttaa nykyiseen testamentin päällekkäisyyksien ratkaisun ohjeistukseen?

Päällekkäisten testamenttien tulkintasäännöt itsessään on aihealueena verrattain suuri, joten tästä syystä tässä tutkimuksessa on jätetty testamentin sisäisten määräysten ristiriita työn ulkopuolelle, jollei tällä ole merkitystä työn aihealueelle. Testamentin määräysten tulkinta aihealueena on kokoluokaltaan sen kokoinen, että siitä voisi kirjoittaa oman tutkimustyön. Tämän lisäksi työssä testamentin peruuttamista on enimmäkseen keskitytty testamentin peruuttamiseen testamentilla. Testamentin peruutuskeinoista tämä on relevantin, kun kyseessä on eri testamenteissa olevien määräyksiä päällekkäisyydestä johtuva ristiriita. Työssä voidaan kuitenkin sivuta myös muita peruuttamiskeinoja silloin, kun sillä on olennaista vaikutusta tutkimuskysymysten ratkaisuun.

1.4. Tutkimuksen rakenne, lähteet ja metodi

Oikeustieteen metodit ovat tutkimusmenetelmiä, joilla määritellään, kuinka oikeudellista tietoa hankitaan, miten saatua tietoa analysoidaan sekä miten analysoidusta tiedosta tuotetaan johtopäätöksiä.²⁶ Eräs yleisimmistä oikeustieteen metodeista on lainoppi eli oikeusdogmaattinen tutkimus. Lainoppi tutkii voimassa olevaa oikeutta ja sillä on perinteisesti

---

²⁶ Hirvonen (2011) s. 9.

ollut kaksi tehtävää: tulkinta ja systematisointi.²⁷ Ensimmäinen tehtävä koskee oikeussääntöjen sisällön analysointia niin, että sisällöstä on selvitettävissä mahdolliset ja järkevät tulkintavaihtoehdot. Toinen tehtävä tutkimuksessaan järjestee oikeudellisia sääntöjä ja kokonaisuuksia järkeviksi kokonaisuuksiksi. Lainopin tutkimuskohtena on siis se, mikä on voimassa olevaa oikeutta ja mikä merkitys laista ja muista oikeuslähteistä löytyvällä materiaalilla on.²⁸

Lainopissa merkityksellistä on se, että tulkinnat perustuvat oikeuslähteisiin.²⁹ Oikeuslähteet eivät itsessään ole metodeja, vaan ne luovat perustan oikeudelliselle tutkimukselle. Oikeuslähteitä voidaan systematisoida usein eri tavoin, mutta tätä tutkimusta varten merkittävin jaottelu on jako vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet (laki, maantapa) ovat sellaisia oikeuslähteitä, joita tuomareiden on noudatettava tuomioissaan.³⁰ Heikosti velvoittavat oikeuslähteet (lainvalmistelutyöt, tuomioistuinratkaisut) tuomari voi sivuuttaa, mutta ilman perusteltua syytä päätös voi muuttua ylemmässä oikeusasteessa.³¹ Sallittujen oikeuslähteiden (oikeustiede, oikeusperiaatteet, moraalit, reaaliset argumentit) sivuuttaminen ei johda ennustettaviin seurauksiin, mutta ne toimivat erityisesti ratkaisun perusteluiden tukena.³²

Tämän tutkielman tärkein vahvasti velvoittava oikeuslähde on perintökaari ja erityisesti PK 10:5:n säännös testamentin peruuttamisesta. Tämän lisäksi tutkielman lähteinä on käytetty laajasti oikeuskirjallisuutta, lakien esitöitä sekä oikeuskäytäntöä. Tutkielma sisältää myös hieman vertailevaa oikeudellista tutkimusta, jossa hyödynnetään erityisesti ruotsalaista lainvalmisteluaineistoa, oikeuskirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä. Tämä on perusteltua, sillä kuten aikaisemmassa alakappaleessa on esitetty, suomalainen perintöoikeus on tiukasti sidoksissa ruotsalaisen perintöoikeuden kanssa ja nykyinen perintökaari on tehty vahvassa yhteistyössä Ruotsin ärvdabalkin työstäneiden tahojen kanssa.³³ Ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden ja oikeuskäytännön hyödyntäminen suomalaiseen perintöoikeuteen on siis hyödyllistä. Vaikka kyseinen oikeuskäytäntö ei ole heikosti velvoittava oikeuslähde Suomen oikeusjärjestelmässä, on sillä katsottu olevan sallitun oikeuslähteen asema. Useat

---

²⁷ Hirvonen (2011) s. 21-22.

²⁸ Hirvonen (2011) s. 23.

²⁹ Aarnio (1997) s. 36-37. Hirvonen (2011) s. 41.

³⁰ Hirvonen (2011) s. 42-43.

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ Ks. Kappale 1.2

perintöoikeudesta kirjoittaneet oikeuskirjailijat ovat viitanneet siihen väitteidensä perustana, mikä ilmenee myös useassa tämän työn lähdeviitteessä.

Toisessa jaksossa tarkastelun kohteena on testamentin peruuttaminen testamentin muodossa. Tässä kappaleessa tarkastellaan sekä testamentissa ilmenevän peruutusilmaisun käyttämistä että peruuttamista ilman peruutusilmaisua. On tärkeää arvioida periaatteita ja ohjeita, jotka soveltuvat eri testamenteissa ilmeneviin päällekkäisten määräysten tulkintaan. Erityistä huomiota annetaan testamentin tekijän tahdon merkitykselle ristiriitaisuuksien tulkinnassa. Tavoitteena tässä jaksossa on löytää testamenttien päällekkäisyyksien tulkintaan soveltuvat yleiset ohjeet ja säännöt.

Kolmannessa jaksossa tarkastellaan tilanteita, joissa testamentin tekijällä on olemassa useita voimassa olevia testamentteja ja testamentin määräyksen toteuttaminen estyy testamentin tekijästä riippumattomasta syystä. Muun muassa testamentin saajan kuolemaan ja testamentista luopumiseen löytyy oikeusohjeita PK 11 luvusta. Tässä jaksossa arvioidaan erityisesti, kuinka näitä oikeusohjeita tulee soveltaa tilanteessa, jossa testamentin tekijällä on olemassa toinen testamentti, joka määrää samasta omaisuudesta.

Neljännessä jaksossa käydään läpi erinäisiä testamenttien päällekkäisyyksien tyyppitilanteita ja niihin sovellettavia toisessa jaksossa esitettyjä ohjeita. Näin ohjeiden käytännöllistä soveltuvuutta erinäisiin tilanteisiin voidaan arvioida tarkemmin. Samalla voidaan analysoida mahdollisia ilmeneviä poikkeuksia yleisiin sääntöihin sekä verrata mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Tarkoituksena on löytää ratkaisuvaihtoehtoja erityyppisiin päällekkäisyyksiin, mitä testamenttiriitoja ratkaiseva henkilö voi käyttää oman arviointinsa ja ratkaisutyönsä apuna.

Viidennessä jaksossa tarkastellaan korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2019:27. Tässä tapauksessa korkein oikeus on kehittänyt uuden oikeusohjeen useamman testamentin päällekkäisyyksien tulkintaan tilanteessa, jossa testamentin tekijä viimeisintä testamenttia tehdessään oli unohtanut aikaisemman testamentin olemassaolon. Korkein oikeus ratkaisi ja tulkitsi asiaa, johon perintökaareissa ei ole otettu kantaa. Jaksossa arvioidaan uutta ratkaisua, mahdollista kritiikkiä ratkaisua kohtaan sekä sen merkitystä aiemmin vakiintuneisiin tulkintaohjeisiin.

Kuudennessa jaksossa koostetaan aiemmissa kappaleissa läpikäytyt asiat ja pyritään tiivistetysti vastaamaan tämän työn tutkimuskysymyksiin. Kappaleessa ei pyritä tuomaan uusia asioita tai argumentteja, vaan käymään läpi edellä esitetyt asiat.

2. Testamentin peruuttaminen testamentilla

2.1. Useita samanaikaisesti voimassa olevia testamentteja

Perintökaaren (PK, 5.2.1965/40) 10:5:ssä ensimmäisenä testamentin peruutusmuotona on mainittu aiemman testamentin tehottomaksi tekeminen testamentin tekojärjestyksessä. Tarkoittaako tämä sitä, että uusi testamentti automaattisesti peruuttaa aiemman testamentin? Aikaisemmassa oikeuskirjallisuudessa usean testamentin olemassaoloon yksi kanta oli se, että uusi testamentti johtaa vanhemman testamentin raukeamiseen, sillä ainoastaan uusien testamenttien tekijän viimeisen tahdon ilmaisu.³⁴ Tätä kantaa edusti muun muassa Gunnar Palmgren. Palmgrenin näkemys vastaa osaltaan englantilaisen Common law -oikeusjärjestelmässä vallitsevaa näkemystä. Common law -oikeudessa tunnetaan ns. *Last will* -doktriini, jonka perusteella vain viimeinen testamentti on merkityksellinen, sillä se sisältää testamentin tekijän viimeisen tahdon ja muut testamentit ovat täten merkityksettömiä.³⁵ Nykyään Palmgrenin näkemys ei ole kuitenkaan saanut kannatusta, vaan suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa ja myös oikeuskäytännössä vallalla on kanta, jonka mukaan voimassa voi olla useampia testamentteja samanaikaisesti, eikä viimeisin testamentti automaattisesti johda aiempien testamenttien raukeamiseen.³⁶

Ratkaisussa NJA 1944 s.78 Perittävä A oli aiemmassa testamentissaan määrännyt 26 000 kruunun velkakirjan B:lle. A teki noin vuotta myöhemmin uuden testamentin, jossa ei mainittu aiempaa testamenttia, eikä millään tavoin ilmoittanut tehtävän siihen rajoituksia. Uudessa testamentissa määrättiin, miten A:n jäämistö oli jaettava. Tapauksessa esitetyn selvityksen valossa ei voitu olettaa A:n tarkoittaneen peruuttaa edellistä testamenttiaan, joten molemmat testamentit jäivät voimaan. Aiempi testamentti oli A:n suostumuksella B:n hallussa – ilmeisesti siinä tarkoituksessa, etteivät perilliset saisi tietoa kyseisestä testamentista. Todistajan kertomus osoitti A:n kerran sanoneen haluavansa velkakirjan tulevan hänen kuoltuaan B:lle.³⁷

Ruotsalaisessa oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa päädyttiin siis vastaavaan kantaan kuin Suomessa. Ruotsissa näkemys oli jo vahvistettu oikeudessa, kun Palmgren vielä esitti näkemyksensä ainoastaan viimeisen testamentin voimassaolosta. Vastakkaisista näkemyksistä

³⁴ Ks. Palmgren (1948) s. 208. Ks. myös samaa kantaa tukeva Wrede (1946) s. 220.

³⁵ *Last will* -doktriinista ks. Esim. Aarnio – Kangas (2015) s. 434 alaviitteineen.

³⁶ Ks. mm. Aarnio – Kangas (2015) s. 431. Rautiala (1986) s. 431. Rautiala (1967) s. 251.

³⁷ Tapauksesta ks. Rautiala (1967) s. 251.

huolimatta perittävällä voi suomalaisessa ja ruotsalaisessa oikeusjärjestelmässä olla enemmän kuin yksi voimassa oleva testamentti. Useamman kuin yhden testamentin olemassaolo ei siis automaattisesti peruuta toista.³⁸

2.2. Peruutusilmaisu

Perintökaaressa ilmaistu testamentin tehottomaksi tekeminen testamentin tekojärjestyksessä voi tapahtua käytännössä kahdella tapaa. Ensimmäinen tapa on se, että testamentin tekijä säädöksen mukaan kirjoittaa peruutusilmaisun testamenttiin, millä hän määrää aiemman testamentin peruuntuneeksi. Toinen tapa on testamentin peruuntuminen ilman peruutusilmaisua. Tätä tapaa käsitellään kappaleessa 2.3. Muina peruuttamismuotoina PK 10:5:ssä on ilmaistu testamentin hävittäminen tai muuten selvästi ilmaiseminen, ettei määräys vastaa testamentin tekijän tahtoa. Ruotsin lainsäädäntö sisältää peruutusta koskevan kohdan ärvdabalkin (ÄB) 10 luvun 5 pykälässä. Lainkohta on sisällöltään lähes identtinen PK:n lainkohdan kanssa.³⁹

Testamentin peruuttaminen testamentin tekojärjestyksessä tarkoittaa käytännössä sitä, että testamentin tekijä kirjaa testamenttiinsa peruuttavansa kaikki aikaisemmat testamenttimääräyksensä esimerkiksi ilmaisulla ”peruuttaen kaikki aikaisemmat testamentit, määrään viimeisenä tahtonani ja testamenttinani...”. Testamentin tekijä voi myös peruuttaa vain tietyn tai tiettyjä testamenttimääräyksiä (esim. ”peruuttaen 21.3.2015 tekemäni testamentin, määrään...” tai ”peruuttaen 21.3.2015 testamentissani Jussille määrätyn 50 000 euron summan, määrään...”). Tällöin muut testamenttimääräykset jäävät voimaan. Testamenttiin kirjattu peruuttamisilmaus onkin selkein tapa ilmaista peruuttamistahtonsa.

Jos testamentin muodossa tehty oikeustoimi sisältää vain peruutuksen eikä uusia määräyksiä, ei tällöin ole kyse uudesta testamentista, vaan pelkästään *vapaamuotoisesta peruutuksesta*, joka on tehty testamentin määrämuodossa.⁴⁰ Tällöin peruutuksella todellisesti palautetaan vain lain mukainen perimisjärjestys.⁴¹

---

³⁸ Walin (1986) s. 192.

³⁹ ÄB 10:5: ”Har testator i den ordning som gäller för testamenter upprättande återkallat sitt förordnande eller har han förstört testamentshandlingen eller eljest otvetydigt givit tillkänna att förordnandet ej längre var uttryck för hans yttersta vilja, är förordnandet utan verkan.”

⁴⁰ Rautiala (1967) s. 249.

⁴¹ Poikkeuksena tilanne, jossa perittävällä on olemassa useampi testamentti ja hän peruuttaa vain viimeisen testamenttinsa – jolloin aiempi testamentti jää voimaan lakisääteisen perimisjärjestyksen sijasta.

Vapaamuotoinen peruuttaminen on siis PK 10:5:ssä ilmaistu tapa peruuttaa testamentti: ”tahi muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan”. Kyseessä on testamentin ulkopuolinen peruuttamistapa, jossa testamentin tekijä joko kirjallisesti tai suullisesti ilmaisee, että testamentti ei enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan. Ero testamentilla peruuttamisen ja vapaamuotoisen kirjallisen peruuttamisen välillä on erityisesti siinä, että vapaamuotoisessa peruutusasiakirjassa ei ole tarve noudattaa testamentin muotovaatimuksia. Tämä asiakirja täyttää oikeuskäytännön mukaan PK 10:5:ssä määrätyt peruuttamisen edellytykset, jos asiakirjan aitoudesta ei synny epäilyjä.⁴² Vapaamuotoisella peruuttamisella ei kuitenkaan voida antaa uusia testamenttauseräyksiä, sillä tämä vaatisi testamentin määrämuotoa. Aihealueen rajaamiseksi olen pyrkinyt sulkemaan vapaamuotoisen peruuttamisen mahdolliset tulkintaongelmat tämän työn ulkopuolelle, ellei kyseinen peruutus nimenomaisesti vaikuta päällekkäisten testamenttien tulkintaan.

Vapaa peruuttaminen voi olla tätä työtä ajatellen tärkeä esimerkiksi mahdollisessa ongelmatilanteessa, jossa testamentin tekijä peruuttaa nimenomaisella tahdonilmaisella *ainoastaan viimeisimmän testamenttinsa* antamatta uusia testamenttimääräyksiä, mutta testamentin tekijä on eläessään tehnyt useampia samaa omaisuutta koskevia testamentteja.⁴³ Kysymykseksi nousee, voidaanko tässä tilanteessa testamentin tekijän jäämistöön soveltaa vanhempaa testamenttia.

Tapauksessa Vaasan HO 8.2.1993 S 92/304 Henkilö A oli 24.4.1984 allekirjoittamallaan testamentilla määrännyt omaisuutensa jaettavan tasan yhdeksän edunsaajan kesken. A teki uuden testamentin 19.5.1986, jossa hän jakoikin testamentissa omaisuutensa tasan B:n ja C:n kesken. Saman vuoden aikana A teki vielä uuden testamentin, koska hän piti 19.5.1986 päivätyä testamenttia vain luonnoksena. Uusin testamentti tehtiin myös B:n ja C:n hyväksi. Tämän kolmannen testamentin laatinut henkilö kertoi todistajana oikeudessa A:n myöhemmin ilmoittaneen hänelle haluavansa peruuttaa testamentin. Syynä peruutukselle oli se, että B ja C eivät olleet pitäneet häneen yhteyttä. Todistaja sai A:lta haltuunsa testamentin ja myöhemmin hävitti sen. Alioikeuden kanta oli se, että peruutuksen johdosta A:n jäämistöä jaettaessa tulisi noudattaa 19.5.1986 allekirjoitettua testamenttia ja sen määräyksiä. Kuitenkin hovioikeus kumosi tämän päätöksen. Hovioikeus katsoi A:n riittävän selvästi

---

⁴² Rautiala (1986) s. 49-50. Aarnio – Kangas (2015) s. 452.

⁴³ Aarnio – Kangas (2015) s. 446-447

ilmaiseen, ettei hänen omaisuutensa siirtyminen B:lle ja C:lle testamentin nojalla vastannut A:n viimeistä tahtoa.⁴⁴

Ratkaisussa kuvastuu, kuinka alioikeus katsoi peruutuksen koskeneen vain viimeistä testamenttia, sillä A:n toimet tosiasiallisesti koskivat vain tätä viimeistä testamenttia. Hovioikeus tarkasteli A:n peruutustahtoa kokonaisuudessaan sekä peruutuksen taustalla olevaa motiivia. A halusi perua B:n ja C:n testamenttien nojalla saamat oikeudet, jolloin myös 15.5.1986 allekirjoitettu testamentti tulisi peruuttaa, jotta A:n todellinen peruutustahto toteutuisi, vaikka vain viimeisin testamentti hävitettiin. A:n oma näkökanta siitä, että 15.5.1986 allekirjoitettu testamentti ei ollut edes testamentti, vaikka se täytti määrämuodon vaatimukset, vahvisti hovioikeuden kantaa. Tekijän peruuttaessa vain viimeisen testamenttinsa vanhempaa testamenttia voidaan siis soveltaa jäämistön jakoon.

2.3. Peruuttaminen ilman peruutusilmaisua

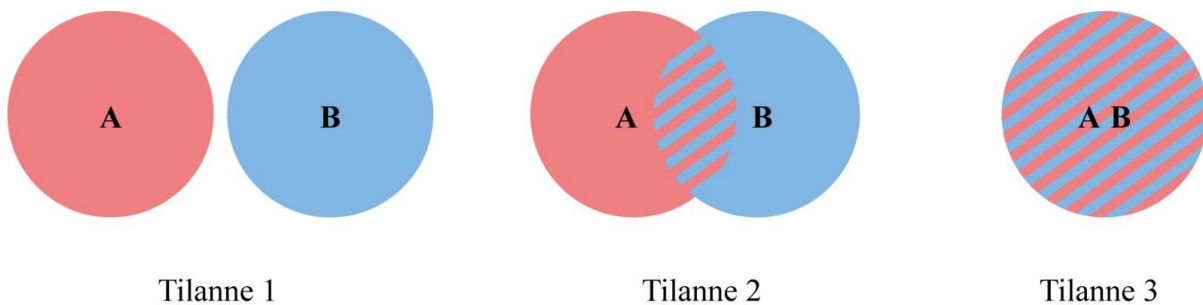
Vaikka testamentin peruuttaminen on selkeintä peruutusilmaisua käyttäen, laki ei vaadi nimenomaista kirjallista peruutusilmausta, jotta peruutus tulisi voimaan. Peruutusilmaisun lisäksi testamentin peruutus voikin ilmetä testamentin tai testamenttien sisällöstä itsestään. Näin yleisesti tapahtuu tilanteissa, joissa myöhemmin tehty testamentti on osittain tai kokonaan päällekkäinen aiemman testamentin kanssa. Myöhemmän testamentin määräykset ovat toisin sanoen kokonaisuudessaan tai vain osittain ristiriidassa aiemman testamentin määräysten kanssa.

2.3.1. Testamentin tulkinta

Minkä vuoksi testamentin tekijällä sitten olisi enemmän kuin yksi testamentti? Testamentin tekijällä voi ilmetä tarve tehdä uusi, aikaisempaa testamenttia täydentävä tai täsmentävä testamentti. Tarve voi syntyä esimerkiksi siitä, että testamentin tekijä on saanut uutta omaisuutta tai hän on realisoinut aikaisempaa omaisuutta. Tekijä voi tietenkin myös haluta lisätä tai vaihtaa perillisen, jolloin on tarpeenmukaista kirjoittaa uusi testamentti. Useamman testamentin ollessa voimassa samanaikaisesti ongelmaksi tulee ratkaista, mitä testamenttia sovelletaan ja miltä osin.

---

⁴⁴ Tapauksesta ks. Aarnio – Kangas (2015) s. 447.

Yllä oleva kaavio esittää kolme eri tilannetta testamenttien päällekkäisyyttä arvioiden. Jos testamenttimääräykset voidaan panna samanaikaisesti täytäntöön, ongelmia ei synny eikä PK 10:5:n oikeusohjetta sovelleta (tilanne 1).⁴⁵ Testamenttimääräyksiä ei kuitenkaan aina ole mahdollista panna täytäntöön samanaikaisesti ja määräykset ovat päällekkäisiä suhteessa toisiinsa. Tässä tilanteessa testamenteissa ilmeneviä ristiriitaisuuksia joudutaan ratkaisemaan PK 10:5:n oikeusohjeen mukaisesti. Päällekkäisyys saattaa johtua siitä, että perittävä ei itse ole havainnut ristiriitaa. Ongelma saattaa tässä tilanteessa ilmetä esimerkiksi, kun testamentin tekijä määrää aikaisemmassa testamentissaan koko omaisuutensa A:lle ja perittävä viimeisimmässä testamentissaan määrää esimerkiksi puolet omaisuudestaan tai tietyn omaisuuden (esimerkiksi talon) menevän aikaisemmasta testamentista poiketen edunsaajalle B. Tällöin testamentit ovat vain osittain päällekkäisiä (tilanne 2). Testamentit voivat myös olla kokonaisuudessaan päällekkäisiä – eli perittävä määrää aikaisemmassa testamentissaan omaisuutensa A:lle ja myöhemmässä testamentissaan omaisuutensa B:lle (tilanne 3).

Testamenttia toteuttamisen tavoitteena on aina toteuttaa testamenttimääräykset testamentin tekijän tarkoituksen mukaisesti.⁴⁶ Tämä testamentin tulkintasääntö ilmenee perintökaaren 11 luvun 1 pykälässä:

Testamentti on niin tulkittava, että tulkinnan voidaan otaksua vastaavan testamentin tekijän tahtoa. Sen vuoksi on tämän luvun säännöksiä noudatettava vain, mikäli ei testamentin määräyksestä, sen tarkoitukseen ja muihin olosuhteisiin nähden, ole katsottava muuta johtuvan.

⁴⁵ Aarnio (1975) s.113, Aarnio – Kangas (2015) s. 435

⁴⁶ Rautiala (1967) s. 251.

Jos testamentti on kirjoitusvirheen tai erheellisen sanonnan vuoksi saanut toisenlaisen sisällön kuin mitä testamentin tekijä on tarkoittanut, pantakoon testamentti kuitenkin täytäntöön, mikäli oikea tarkoitus saadaan selville.

Testamentin tekijän tahdon soveltaminen on toisin sanoen pääsääntö, jota tulee noudattaa testamentin toteuttamisessa. Testamentin tekijän tahto tulee arvioitavaksi muun muassa tilanteissa, joissa on epäselvää, oliko testamentin tekijän aikeena peruuttaa aiempi testamentti kokonaan tai vain osittain (tilanteet 2 ja 3). Testamentin tulkinta on tärkeää myös tilanteissa, joissa testamentin tekijä on täydentänyt aikaisempaa testamenttia tekemällä uuden testamentin, mutta hän ei ole tajunnut testamenttien olevan päällekkäisiä (tilanne 2). Perintökaaren 11:1:n määräys vastaa Ruotsin ärvdabalkin 11:1:ää, muutamaa sanoitusta lukuun ottamatta.⁴⁷

Suomessa ja muissa pohjoismaissa testamentin tulkinta on subjektiivista: tavoitteena on tulkita testamenttia testamentin tekijän subjektiivisen tarkoituksen mukaisesti.⁴⁸ Testamentin tulkintaan ja testamentin tekijän tarkoituksen ymmärtämiseen voidaan siis käyttää muuta ulkopuolista aineistoa, jotta ymmärretään mitä testamentin tekijä on tarkoittanut testamentin määräyksellään.⁴⁹ Testamentin tulkinta eroaa näin esimerkiksi sopimusoikeudessa sopimuksen tulkinnasta, sillä testamentin kaltaisessa vastikkeettomassa oikeustoimessa ei ole tarve antaa merkitystä sille käsitykselle, mitä toinen osapuoli on perustellusti ymmärtänyt tahdonilmaisun merkityksestä.⁵⁰ Testamentin sanamuoto on toisin sanoen hyvä lähtökohta testamentin tulkinnalle, mutta siitä voidaan poiketa, mikäli testamentin ulkopuolisista lähteistä ilmenee testamentin tekijän todellinen tarkoitus.

Pohjoismaiseen tulkintaan erotuksena ilmenee muun muassa englantilaisen *common law* -oikeuden sääntö, jossa pääsääntönä on sanojen tavanomaisen merkityksen tulkinta. *Common law* -oikeudessa tuomioistuimen on annettava testamentin määräyksille niiden tavanomainen merkitys (*plain meaning* -sääntö).⁵¹ Sanoille voidaan antaa erityinen merkitys vain, kun testamentista kokonaisuutena tai testamentin tekijän tavoista ja tottumuksista ilmenee, että sanalla on toissijainen merkitys. Tämä ilmenee esimerkiksi niin, että testamenttiin on liitetty

---

⁴⁷ ÄB 11 kap 1 § Åt testamente skall givas den tolkning som må antagas överensstämmande med testators vilja; och skall förty vad nedan i 2--9 §§ stadgas lända till efterrättelse allenast såvitt icke med hänsyn till förordnandets syfte och övriga omständigheter annat får anses följa av förordnandet. Har testamente genom felskrivning eller eljest till följd av misstag fått annat innehåll än testator åsyftat, skall det likväl verkställas, såvitt rätta mening kan utrönas.

⁴⁸ Ylöstalo (1954) s. 22, 45 alaviitteineen. Rautiala (1967) s. 276. Walin (1986) s. 206. Boström (2013) s. 19.

⁴⁹ Ylöstalo (1954) s. 46.

⁵⁰ Rautiala, (1967) s. 276.

⁵¹ Bailey (1973) s. 207.

ns. sanakirja, jossa poikkeavat merkitykset on ilmaistu.⁵² Sanakirjan liittäminen testamenttiin voi olla merkittävää, sillä testamentin tulkintaa rajoittaa sopimusoikeudessa syntynyt *parol evidence* -sääntö. Kyseinen sääntö on peräisin voimassa olevasta oikeuden ennakkotapauksesta *Goss v Lord Nugent* [1833] 5 B & Ad 58, 64 ja sen mukaan ulkopuolisen tulkintamateriaalin hyväksikäyttö on kiellettyä, ellei sitä ole liitetty asiakirjaan nimenomaisesti tai implisiittisesti.⁵³ *Parol evidence* -sääntö on tunnettu englantilainen prosessioikeudellinen sääntö etenkin sopimusoikeudessa, mutta sitä vastaavasti sovelletaan osittaisesti myös testamentin tulkintaan.⁵⁴ Testamentin ulkopuolista aineistoa voidaan common law -oikeudessa käyttää kuitenkin testamentin voimassaolon varmistamiseen sekä antamaan selvyyttä epäselviin ilmauksiin, mutta testamentin ulkopuolista lähdemateriaalia ei voida käyttää testamentin sanojen uudelleen tulkintaan taikka testamenttiin tarkoituksia lisäämään tai poistamaan. Englantilaisilla tuomioistuimilla on velvollisuus tulkita testamenttia testamentin tekijän tahdon mukaisesti, kuten testamenttiin on kirjattu.⁵⁵ Tuomioistuimella ei kuitenkaan ole oikeutta esimerkiksi rekonstruoida selkeitä ilmauksia, vaikka ne olisivat ilmeisesti testamentin tekijän tahdon vastaisia.⁵⁶ Englantilaisessa *common law* -oikeudessa testamentin tulkinnassa tarkoituksena on siis ymmärtää testamentin tekijän tarkoitus niin kuin se on testamenttiin kirjattu.⁵⁷ Tämä tulkintatapa onkin lähempänä objektiivista tulkintaa.

Kuten yllä mainittu, subjektiivisessa tulkinnassakin testamentin tulkinnan lähtökohtana on testamentin sanamuoto. Jonkun vedotessa siihen, että testamentin tekijän todellisena tarkoituksena on ollut tehdä toisen sisältöinen testamentti kuin mitä sen sanamuodosta ilmenee, hänellä on näyttötaakka väitteeseen. Kun testamentin kirjoitusasu ei ole tulkinnanvarainen ja se sinällään olisi pantavissa täytäntöön vaikeuksitta, testamentin tekijän sanamuodosta poikkeavasta todellisesta tarkoituksesta olisi esitettävä vahvaa näyttöä.⁵⁸ Näyttövaatimuksen tukena voidaan esittää se, että testamentin tekijän tahdon tulkinnassa tavoitteena on selvittää, mitä testamentin tekijä tarkoitti testamenttiin merkitsemillään ilmaisuilla, eikä se, miltä

---

⁵² *Ibid.*

⁵³ Beale (2012) s. 960.

⁵⁴ Bailey (1973) s. 61.

⁵⁵ Bailey (1973) s. 206.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Bailey (1973) s.207.

⁵⁸ KKO 2017:49 kohta 19.

ilmaisut näyttävät testamentinsaajan näkökulmasta.⁵⁹ Testamenttia tulkittaessa voidaan yhtenä lähtökohtana ottaa huomioon myös olosuhteet testamentin tekemisen aikaan.⁶⁰

Testamentin tekemisolosuhteita otettiin huomioon muun muassa ratkaisussa KKO 2017:49, jossa A:n testamentin tekemisen taustalla oli suojata uuden vaimonsa B:n asemaa ja etenkin asumista suhteessa A:n rintaperillisiin, jos A kuolisi ennen B:tä, koska testamentin tekemishetkellä lesken asumissuojaa ei ollut lainsäädännössä vielä suojattu.

Testamentin tekijän tarkoituksen tulkinta ei ole yksioikoista. Muun muassa ajan kulumisen testamentin tekemisen jälkeen vaikuttaa myös testamentin tulkintaan sen toimenpanovaiheessa. Jos testamentin tekemisen ja toimeenpanon välissä on kulunut pitkä aika ja näin ollen olosuhteet ovat mahdollisesti muuttuneet, vapaamman tulkinnan soveltaminen on oikeutettua toisin kuin aivan tuoreen jälkisäädöksen kohdalla.⁶¹ Samanaikaisesti testamentin tekijän tosiallinen tieto testamenttia tehdessä voi olla huomattava osatekijä testamentin tulkinnassa.⁶²

Ratkaisussa KKO t. 1922 II 205 Osakeyhtiö oli testamentin tekemisen jälkeen, mutta ennen testamentin tekijän kuolemaa, korottanut osakepääomaansa antamalla kutakin osaketta kohti yhden ilmaisosakkeen. Testamentin tekijän katsottiin tienneen tulevasta osakepääoman korotuksesta testamenttia tehdessä. Muun selvityksen puuttuessa testamentin jälkisäädöksen ei katsottu käsittävän muita osakkeita kuin siinä erikseen mainitut osakkeet.⁶³

Tapauksessa ilmenee, että testamentin tekijän tieto tulevista tapahtumista vaikutti testamentin tulkintaan ratkaisevasti. Jos testamentin tekijä ei olisi ollut tietoinen osakepääoman tulevasta korotuksesta, ratkaisun lopputulos olisi voinut muuttua vastakkaiseksi.

2.3.2. Testamenttien ristiriitatilanteiden ratkaisuun sovellettava tulkintapresumptio

Ristiriitaiset testamenttimääräykset voivat olla samassa testamentissa tai eri testamenteissa. Testamenttiasiakirjan sisällä ilmenevien ristiriitaisten määräysten suhde on mahdollista

---

⁵⁹ Walin (1986) s. 205

⁶⁰ KKO 2017:49 kohta 20.

⁶¹ Ylöstalo (1954) s. 48 alaviitteineen

⁶² Ylöstalo (1954) s. 48 alaviitteineen

⁶³ Tapauksesta ks. Ylöstalo (1954) s. 48 alaviite 13.

ratkaista tulkinnalla. Testamentin tulkintaan löytyy oikeusohjeita PK 11 luvusta, joiden avulla voidaan tehdä lähtöolettamia testamentin tekijän tahdosta. Eri testamenteissa ilmeneviin ristiriitaisiin määräyksiin testamentin tekijän tahdon tulkinnan lähtöpremissiksi on kehitetty aikaprioriteettiin perustuva tulkintapresumptio, minkä mukaan viimeisin testamentti saa etusijan.⁶⁴

Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa ÄB 10:5:ää on tulkittu siten, että testamenttien ollessa päällekkäisiä, aikaisempi testamentti väistyy uudemman tieltä siltä osin kuin se on ristiriidassa aiemman testamentin kanssa.⁶⁵ Testamentin tekijä on esimerkiksi voinut tehdä myöhemmän testamentin, joka on sisällöltään osittain yhtenevä aiemman testamentin kanssa, mutta osa määräyksistä erii aiemmasta testamentista määrätystä. Peruutuksen on katsottu pätevän juuri tähän eriävään tai ristiriitaiseen osaan, ja aiempi testamentti ei voi tulla sovellettavaksi myöhemmän testamentin määräyksen yli.⁶⁶ Testamenttien ollessa kokonaan päällekkäisiä aikaisempi testamentti peruuntuu kokonaisuudessaan. Tätä johtopäätöstä testamenttien päällekkäisyyksien tulkinnasta voidaan kutsua aikaprioriteetin säännöksi.

Suomalainen oikeuskirjallisuus on päätyneet vastaavaan lopputulokseen. Kuten edellä mainittu, eri testamenteissa olevat ristiriitaiset määräykset ratkaistaan ensisijaisesti aikaprioriteetin perusteella. Jälkimmäisen määräyksen katsotaan peruuttaneen aikaisemman ja näin ristiriitatilanne väistyy.⁶⁷ Tämä sääntö tavallaan osittain vastaa Palmgrenin ja *Last will* -doktriinin käsitystä viimeisestä tahdosta, jonka mukaan viimeisin testamentti sisältää testamentin tekijän viimeisen tahdon. Tässä tilanteessa kuitenkin vain siltä osin, missä se erii aiemmasta testamentista ilmenevästä tahdosta. Tilanteessa, jossa testamentit ovat kokonaan päällekkäisiä (ks. kpl 2.3.1. kaavio, tilanne 3) myöhempi testamentti on kokonaan peruuttanut aikaisemman testamentin. Sääntö soveltuu vain ristiriitatilanteisiin. Uuden testamentin ollessa vain *osittain* ristiriidassa aiemman testamentin kanssa (tilanne 2) indikoi sitä, että aiempi testamentti jää voimaan siltä osin, kun uudessa testamentissa ei ole tehty määräyksiä sellaisesta omaisuudesta, josta aiemmasta testamentissa on nimenomaisesti määrätty.⁶⁸ Tämän mukaisesti tilanteessa 2 myöhempi testamentti on peruuttanut aiemman testamentin vain päällekkäiseltä osalta. Tulkintapresumptiona aikaprioriteetin säännössä toimii siis aiemman testamentin

---

⁶⁴ Aarnio – Kangas (2015) s. 431. Rautiala (1986) s. 432. Rautiala (1967) s. 251.

⁶⁵ Walin (1986) s. 192.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Aarnio – Kangas (2015) s. 431. Rautiala (1986) s. 432.

⁶⁸ Aarnio – Kangas (2015) s. 431. Rautiala (1986) s. 431.

osittainen peruuttaminen siltä osin kuin testamentit ovat päällekkäisiä.⁶⁹ Lopputuloksena aikaisempi testamentti voi peruuntua kokonaisuudessaan tai osittain, mutta peruuntuminen tapahtuu *vain päällekkäisiltä osilta*.

Mielenkiintoisena huomiona Walin on esittänyt tilanteen, jossa testamentin tekijä on tehnyt uuden testamentin, joka on sisällöltään täysin saman sisältöinen aiemman testamentin kanssa. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että testamentin tekijä on luullut aiemman testamentin vanhentuneen tai muuten olevan pätemätön ja testamentin tekijä vain uusii testamentin.⁷⁰ Tällöin molemmat testamentin pysyvät Walinin mukaan itsenäisenä voimassa ja poikkeuksellisesti vanhempi testamentti voi päätyä toteutettavaksi, koska testamentin tekijän ajatus oli, että vanhempi testamentti on pätevä ja uudempi testamentti näin peruuntuu turhana, eikä sitä toteuteta.⁷¹

Eri testamentteihin toimiva aikaprioriteetin sääntö on PK 10:5:stä johdettu tulkintaolettama testamentin tekijän tahdosta. Se toimii olettamana samalla tavoin kuin PK 11 luvun oikeusohjeet. Tästä johtuen aikaprioriteetin sääntö kilpaileekin PK 11 luvun oikeusohjeiden kanssa siitä, että kumpaa tulisi soveltaa ristiriitatilanteisiin. Lähtökohtaisesti PK 11 luvun oikeusohjeet soveltuvat enemmän testamentin sisäisten määräysten ristiriidan tulkintaan ja näin eivät aina kuvasta testamentin tekijän tahtoa tilanteessa, jossa ristiriita on eri testamenttien määräyksissä. Aikaprioriteetin sääntö on puolestaan kehitetty nimenomaisesti tulkitsemalla testamentin peruuttamista koskevaa PK 11:5:ää. Säännön on katsottu vastaavan testamentin tekijän oletettua tahtoa siitä, että viimeisin testamentti sisältää testamentin tekijän viimeisimmän ja ”päivitetyn” tahtotilan. Näiden syiden vuoksi aikaprioriteetin sääntöä yleensä sovelletaan ensisijaisena tulkintapresumptiona eri testamenteissa ilmeneviin ristiriitaisiin määräyksiin PK 11 luvun oikeusohjeiden yli. PK 11 luvun oikeusohjeita ei kuitenkaan tule sivuuttaa, vaan ne voivat tietyissä tilanteissa olla jopa paremmin soveltuvia olettamia aikaprioriteetin säännön sijaan. Testamentin tulkintaan voi vaikuttaa erityisesti se, millaisia testamentin tekijän ristiriitaiseksi ilmenneet määräykset ovat. Testamenttien sisältäessä pelkästään yleisjälkisäädöksiä aikaprioriteetin säännön soveltaminen voi usein osoittautua helpoksi ratkaisuksi ongelmaan. Aikaprioriteetin säännön soveltuminen voi vaikeutua silloin, kun yksi tai useampi eri testamenteissa ilmenevä määräys onkin erityisjälkisäädös (ts. legaatti). Aikaprioriteetin säännön ja PK 11 luvun ohjeiden kilpailuasetelmaa käsitellään enemmän

---

⁶⁹ Aarnio (1975) s. 114.

⁷⁰ Walin (1986) s. 192.

⁷¹ *Ibid.*

kappaleissa 3 ja 4. Olennaista on kuitenkin se, että aikaprioriteetin sääntö ja PK 11 luvun oikeusohjeet ovat vain lähtöpremissinä, jotka joutuvat väistymään, jos testamentin tekijän todellisesta tahdosta ilmenee muuta.

2.3.3. Testamentin täydentäminen ja hypoteettinen tahto

Testamentin tulkinnan lisäksi testamenttia joudutaan tietyissä tilanteissa myös täydentämään. Testamentin täydentäminen eroaa tulkinnasta siinä, että täydentämisessä testamentin täytäntöönpanijan tulee selv

ittää testamentin tekijän *hypoteettinen tahto* eikä tulkinta-aineiston perusteella selvitetty subjektiivinen ”todellinen” tarkoitus.⁷² Toisin sanoen testamentin tekijä ei ollut tietoinen asian todellisesta tilasta, joten testamentissa ei saa suoraa vastausta ongelmaan tai ristiriitaan. Tällöin testamentin täytäntöönpanijan tulee selvittää mitä testamentin tekijä olisi omista lähtökohdistaan katsoen määrännyt, jos hän *olisi ollut tietoinen* asian tilasta.⁷³ Täydentäminen on mahdollista silloin, kun testamentista selvästi ilmenee, että siitä on jäänyt jotakin pois ja tulkitsija voi subjektiivisen tulkinnan periaatetta soveltaen kohtuullisella varmuudella todeta, mitä testamentista on jäänyt pois.⁷⁴ Testamentin täydentämisen perustelun tuki on löydettävä samasta lähteestä kuin testamentin tulkinnassa. Toisin sanoen, tavoitteena on löytää testamentin tekijän tarkoitusperät testamentin tekemiselle ja mitä testamentin tekijä tahtoi.⁷⁵

Ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1991 s. 152 testamentin tekijä A määräsi omaisuutensa B:lle, joka ei ole sukua A:lle. A ei ollut yhteydessä B:hen useaan vuosikymmeneen ja hän ei ollut tietoinen, että B oli kuollut 9 vuotta ennen testamentin tekemistä. Kun A:lle myöhemmin ilmaistiin, että B voi olla mahdollisesti kuollut, A sanoi, että B:n perheen tulisi periä testamentin määräys. A oli ollut väärässä käsityksessä luullessaan, että B:n perilliset automaattisesti lain mukaan perisi testamentin määräämän omaisuuden eikä siksi näin ilmaissut tätä testamentissaan. Kun A sai tiedon B:n kuolemasta, A erheellisen luulonsa perusteella julisti, että uutta testamenttia ei laadita ja B:n sisarukset saisivat testamentin määräyksen mukaisen omaisuuden. Ruotsin högsta domstol (HD)

---

⁷² Aarnio – Kangas (2015) s. 134.

⁷³ Aarnio – Kangas (2015) s. 134. Boström (2003) s. 19.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Aarnio – Kangas (2015) s. 135.

katsoi, että testamentin sanamuoto ei ilmeisesti vastaa testamentin tekijän tahtoa ja B:n perilliset saivat tulla B:n sijaan testamentinsaajana.

Tapauksessa testamentissa ei ilmaistu määräystä testamentinsaajan perillisten perintöoikeudesta. Testamentin tekijä oli luulossa, että laki suoraan antaisi perintöoikeuden testamentin saajan perillisille, vaikka todellisuudessa kyseisillä perillisillä olisi ollut perintöoikeus ÄB 11:6:n (suomessa vastaava PK 11:6) mukaan vain, jos testamentinsaajan perilliset olisivat perillissuhteessa testamentin tekijään.⁷⁶ Tuomioistuimien katsoi kuitenkin testamentin tekijän myöhemmällä ilmaisulla ilmaisseensa riittävän selkeästi näkemyksensä hypoteettisen tahdon täydentämistä varten.

Tuomioistuimen mukaan erityistä merkitystä tuli kiinnittää testamentin tekijän ilmauksien eroihin testamentin tekohetkellä ja testamentin tekemisen jälkeen.⁷⁷ Tämä merkitys oli tapauksessa tärkeä testamentin täydentämisen kannalta, sillä testamentissa ilmenevä ”todellinen” tahto eriiä testamentin tekijän myöhemmistä ilmaisuista ja niistä pääteltävästä hypoteettisesta tahdosta. Boström ja Lind korostavat kuitenkin, että merkittävää huomiota tuli antaa sille, että myöhemmin annettu ilmaisu oli tarkoitettu täydentämään testamentin tekijän tahtoa testamentin *tekohetkellä* – eikä sitä, että milloin ilmaisu oli annettu.⁷⁸ Mielestäni Boströmin ja Lindin esittämä kanta on oikea, sillä vastaavasti testamentin tulkinnassa testamentin tekijän ilmaisut otetaan huomioon erityisesti silloin, kun ilmaisut on tehty testamentin tekohetken jälkeen. Testamentin tekijän myöhemmin tekemä ilmaisu testamentin tekijän tekohetkellä tarkoittamasta tahdosta tulisi ottaa huomioon testamentin täydentämisessä vastaavanlaisesti. Boström esittikin hyvin, että monesta näkökulmasta katsottuna ”todellisen” ja hypoteettisen tarkoituksen erolla ei ole merkitystä, sillä molempia tarkastellaan tekijän subjektiivisen tahdon kannalta.⁷⁹

Testamentin täydentämisellä voidaan testamentissa puuttuvia ilmaisuja täydentää testamentin tekijän hypoteettisen tahdon mukaiseksi, mutta hypoteettisen tahdon käyttäminen ei ole kuitenkaan helppo ja yksinkertainen tehtävä. Testamentin täydennystä vaativalla on näyttötaakka ja, kuten yllä mainittu, täydennystä voidaan käyttää vain, kun on selvää, että testamentista puuttuu jotain ja testamentin tekijän ilmaisuista voidaan kohtuullisella varmuudella todeta, mitä testamentista on jäänyt uupumaan. Toisin sanoen, täydentämisellä on

---

⁷⁶ PK 11:6:sta lisää kappaleessa 2.4.

⁷⁷ Boström (2003) s. 72.

⁷⁸ Boström (2003) s. 72. Lind (1991) s. 299, 307.

⁷⁹ Boström (2003) s. 19-20.

hyvin ankarat rajat ja hypoteettiselle tahdolle on löydyttävä hyvin selkeää näyttöä tulkintamateriaaleista.

2.3.4. Eri tulkintamateriaalit ja niiden merkitys

Testamentin ja sen liitteiden lisäksi Suomessa testamentin tekijän tarkoituksen selvittämiseksi voidaan kappaleessa 2.3.1. mainitusti käyttää erinäisiä ulkopuolisia lähteitä. Nämä lähteet voivat toki antaa erinäisiä näkökantoja testamentin tekijän tarkoituksesta, joten on arvioitava lähteiden arvoa testamentin tekijän tarkoitusta tulkittaessa.

Luotettavin lähde testamentin oikean sisällön selvittämiseksi tulee *tekijältä itseltään*. Nämä suulliset ja kirjalliset näkemykset, lausumat ja ilmaukset ovat testamentin tulkinnan välineinä arvokkaita riippumatta siitä, että tekijän tahtoa valaisevat lausumat olisivat vailla jälkisaadoksen muotoa.⁸⁰ Ilmaisuihin, joita ei ole valvottu, voidaan käyttää tulkintatekijöinä, mutta vapaamuotoisilla selityksillä ja mielipiteen ilmauksilla ei kuitenkaan ole itsenäistä merkitystä.⁸¹

Ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1949 s. 672 perittävä oli määrännyt testamentissaan, että hänen pesästään olisi perustettava säätiö. Säätiön tehtävänä olisi tukea ruotsalaisia eri tieteenalojen tutkijoita, ruotsalaisia tieteellisiä ja kulttuurisia laitoksia sekä yleisiä tai yksittäisiä ruotsalaisia avustussäätiöitä, jos nämä tekisivät hakemuksen. Testamentista ei ilmennyt, jos tarkoituksena oli perustaa säätiö, jonka päätarkoituksena olisi tieteellisen tutkimuksen edistäminen, mikä olisi Ruotsin perintöverolain 3 §:n mukaan perintöverosta vapaa. Ruotsin korkein oikeus antoi painoa testamentin todistajan näkemykselle perittävän tahtotilasta testamenttia tehdessä, että tieteellisen tutkimuksen edistäminen oli testamentin tekijän tarkoitus. Tätä näkemystä tuki myös se, että kyseinen tieteellisen tutkimuksen edistäminen oli listattu testamentissa ensimmäiseksi säätiön tehtäväksi. HD katsoi säätiön olevan verovapaa.⁸²

Tapauksen perusteella ilmenee, että erityistä painoa on annettava testamentin tekijän antamalle selitykselle testamenttia tehdessä.⁸³ Testamentin tekijän päätöksen taustalla ilmenevät *motiivit* voivat erityisesti selvittää taustatietojen kautta.⁸⁴ Tekijän jo tehtyä testamenttia koskevat

---

⁸⁰ Ylöstalo (1954) s. 47.

⁸¹ Ylöstalo (1954) s. 47-48 alaviitteineen. Aarnio – Kangas (2015) s. 140

⁸² Beckman (1951) s. 101-102.

⁸³ Ks. myös Ylöstalo (1954) s. 47

⁸⁴ Aarnio – Kangas (2015) s. 140.

lausumat on katsottu olevan merkitykseltään arvokkaampia kuin vasta suunnitteilla olevaa testamenttia koskevat lausumat, vaikka myöhemmin lausumaa vastaavanlainen testamentti laadittaisiinkin.⁸⁵

Ruotsalaisessa HD:n ratkaisussa NJA 1937 s. 345 testamentin tekijä A määräsi omaisuutensa lähimmille sukulaisilleen (”närmaste släktingar”). A:n kuollessa hänen lähimmät sukulaisensa olivat hänen sisarustensa lapset. Yksi A:n veljen lapsista oli sijoitettu sijaiskotiin eikä koskaan asunut perheessä. Tämä lapsi ei saanut perintöä, koska A ei koskaan eläissään nähnyt lasta veljensä lapseksi.

Testamentin tekijän näkemykset, lausumat ja julistukset voivat siis vaikuttaa testamentin tulkintaan ja muuttaa testamentin sanoitusta testamenttia täydentäen.⁸⁶ Näin käy, kun testamentin tekijän ilmaisut kuvaavat testamentin tekijän tahdon olleen muuta kuin mitä testamenttiin on kirjattu.

Testamentin tekijän suulliset lausumat joudutaan toki todistamaan muiden todistajien avulla, mutta ne ovat yhtä päteviä kuin muutkin testamentin tekijän lausunnot (pois lukien valvotut lausumat). Testamentin tekijän suulliset lausumat voivat saada lisäpainoa tilanteessa, jossa testamenttaaja on nimenomaisesti pyytänyt todistajia muistamaan, mitä hän on tarkoituksenaan selittänyt.⁸⁷ Aarnion ja Kankaan mukaan testamentin todistajien kertomukset ovat hyvin tavallinen tulkinta-aineisto.⁸⁸ Testamentin todistajien kertomukset voivat antaa valaistusta testamentin tekijän tarkoitusten selvittämiseen, mutta tämä ei aina pidä paikkaansa. Testamentin todistajien kertomukset menettävät todistusvoimaa erityisesti, jos todistajia ei nimenomaisesti ole pyydetty muistamaan tekijän selitystä. Todistajien kertomusten arvo ei tällöin välttämättä ole niin merkittävä. Todistajien käsitykset testaattorin tahdosta voi johdattaa tulkitsijan lisäämään testamenttiin sen tekijälle vieraita ajatuksia ja tämän vuoksi todistajien käsitykset eivät sido tulkitsijaa.⁸⁹ Testamentin todistajat kuitenkin tulkitsevat testamentin tekijän tahtoa omalla subjektiivisella tavallaan. Tämän takia todistajien käsityksiä liene paras hyödyntää tukemaan testamentin tekstistä tulkittavia ilmauksia yllä mainitun ratkaisun mukaisesti. Todistajien kertomuksia voidaan täydentää, taikka niiden näyttöarvoa voidaan

---

⁸⁵ Ylöstalo (1954) s. 47.

⁸⁶ Ks. mm. NJA 1991 s 152 (kpl 2.3.3.)

⁸⁷ Rautiala (1967) s. 277.

⁸⁸ Aarnio – Kangas (2015) s. 141.

⁸⁹ Ylöstalo (1954) s. 50.

heikentää tai vahvistaa muulla kertomuksiin perustuvalla informaatiolla – kertomukset itsessään vaativat usein tuekseen muuta näyttöä.⁹⁰

Testamentin laatija voi vaikuttaa testamentin tekijän tahdon tulkintaan. Jos testamentin laatimiseen on käytetty asiaa tuntevan henkilön avustusta tai jos testamentintekijä itse on katsottavissa asiantuntijaksi, on testamentin sanamuodolla suurempi merkitys kuin maallikon omatekoisessa säädöksessä.⁹¹

Ratkaisussa KKO 1944 II 271 testamentissa oli sanamuodon mukaan annettu leskelle oikeus tilintekovelvollisuudesta hallita omaisuutta jakamattomana kuolinpäiväänsä asti. Tämä voitaisiin käsittää hallintaoikeudeksi. Leski testamenttia valvoessaan ilmoitti, että testamenttia laadittaessa testamentin tekijän tarkoitus oli antaa täysi omistusoikeus, mutta tämä oli jäänyt oikein ilmaisematta *laatijan tottumattomuuden vuoksi*. Testamentin moitekanne hylättiin ja testamentti katsottiin omistusoikeustestamentiksi.

Asiantuntijoiden käyttö testamentin laatimisessa johtaa tosin myös osittain objektiivisen tulkinnan yleistymiseen, kun asiantuntijat käyttävät ilmaisuja, jotka ovat standardisoituneita.⁹² Samanaikaisesti testaattori tosiasiallisesti siirtää ratkaisuvalltaa asiantunnevalle testamentin laatijalle, jonka asiantuntemukseen ja kokemukseen testaattori luottaa.⁹³

Testamentin esityöt tai luonnokset voivat myös valaista tekijän tarkoituksia. Erityisesti muutokset luonnosmateriaalien ja lopullisen testamentin välillä kuvaavat hyvin testamentin tekijän tarkoituksen kehittymisestä ja kehityssuunnasta.⁹⁴

2.4. Muotovirheinen testamentti

Kuten edellä on kuvattu, testamentin peruuttaminen testamentilla on toimiva tapa poistaa aiempia testamenttimääräyksiä ja samalla antaa uusia testamenttimääräyksiä. Testamentilla peruuttaminen sisältää kuitenkin riskinsä: entä jos testamentti, jolla peruutus tehdään, ei täytä muotovaatimuksia, eikä näin ollen ole pätevä testamentti. Tällöin joudutaan kysymään: käykö kyseinen asiakirja peruutuksena? Arvioitavaksi nousee se, minkä asteinen muotovaatimuksen puute on kyseessä. Jos asiakirja ei muotovaatimuksen puutteen vuoksi kelpaa testamentiksi,

---

⁹⁰ Aarnio – Kangas (2015) s. 141.

⁹¹ Ylöstalo (1954) s. 49.

⁹² Aarnio – Kangas (2015) s. 141.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Ylöstalo (1954) s. 50.

voi kyseessä oleva asiakirja käydä vapaamuotoisena peruutuksena perintökaaren 10:5:n 1 momentin viimeisen lauseenosan mukaisesti: ” [...] tahi muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on määräys tehoton”. Vapaamuotoisella peruutuksella ei tietenkään voi antaa uusia testamenttimääräyksiä, mutta sillä voidaan kumota aiempi testamentti tai osia siitä, mikä voi vaikuttaa testamentin tai useamman testamenttien tulkintaan.

Muotovirheisen testamentin hyväksyminen vapaana peruutuksena vaatii siis muotovirheen vakavuuden arviointia. Oikeuskäytännössä tulkintaolettamaksi on muodostunut se, että testamentin, josta puuttuu allekirjoitus, ei katsota toteuttaneen peruutusta, vaan testamentti on jäänyt enemmänkin luonnoksen asteelle. Vasta allekirjoitus osoittaa testamenttaustahdon.⁹⁵ Allekirjoituksen puuttuminen myös vapaaehtoisesta peruutusilmaisusta usein osoittaa asiakirjan jäämisen luonnostasolle, sillä peruutustahdolta on edellytettävä lopullisuutta.

Entä jos testamentti on allekirjoitettu, mutta sitä rasittaa esimerkiksi se, että testamenttia ei ole todistettu lain määräämällä tavalla?

Ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1948 s. 214 Perittävä A oli tehnyt aiemman testamentin, jossa puolet hänen omaisuudestaan oli menevä leskelle ja puolet A:n lapsille. Noin vuotta myöhemmin A teki uuden testamentin, jossa A peruutti aikaisemman testamentin ja määräsi lesken saavan 1/5 jäämistöstä. Myöhemmässä testamentissa oli kuitenkin muotovirhe, sillä todistajat eivät olleet yhtä aikaa paikalla todistamassa testamenttia. Aiemman testamentin katsottiin jääneen voimaan, mutta se katsottiin peruutetuksi vain siltä osin, että leski saisi enemmän kuin 1/5 jäämistöstä.⁹⁶

Tässä ratkaisussa muotovirheellinen testamentti katsottiin päteväksi vain siltä osin, kuin se peruutti aikaisemman testamentin määräystä pienemmäksi, mutta ei siltä osin kuin se oli samansisältöinen aiemman kanssa. Allekirjoitus ei kuitenkaan ole ainoa merkittävä seikka peruutusilmaisun arvioinnissa varsinkaan silloin, kun myöhempi muotovirheinen testamentti määrää täysin toisin kuin mitä aiemmassa testamentissa on sanottu.

Ratkaisussa KKO 1950 II 374 perittävä ei ollut hävittänyt testamenttiaan ja perittävän jäämistöstä oli löytynyt asiakirja, jossa hän oli määrännyt jäämistöstään toisin. Tämä

---

⁹⁵ Aarnio – Kangas (2015) s. 455.

⁹⁶ Tapauksesta ks. Rautiala (1967) s. 250.

asiakirja oli allekirjoitettu, mutta sillä ei ollut todistajia. Korkein oikeus katsoi, että aiempi testamentti ei tullut peruutetuksi.⁹⁷

Ratkaisussa ilmeni, että kyseinen todistamaton asiakirja ei riittävällä varmuudella osoittanut perittävän peruuttamistahdon kypsyneen valmiiksi tahdonmuodostukseksi. Pelkkä luonnos uudeksi testamentiksi ei vielä ilmaise laaditun muotovirheisen testamentin peruuttamistarkoitusta, vaan perittävän peruuttamistarkoituksesta on kyettävä näyttämään muuta näyttöä.⁹⁸

Näiden tapausten valossa ilmenee, että testamenttia rasittava muotovirhe voi toimia indikaationa siitä, voidaanko peruutustahdon katsoa kypsyneen valmiiksi tahdonilmaisuksi. Aikaisemmassa ratkaisussa testamentin tekijä on pyrkinyt noudattamaan lain määrittämiä muotovaatimuksia, mutta muotovirhe johtuu inhimillisestä erheestä. Testamentin tekijän selkeänä tahtona tällöin on ollut toteuttaa tahdonilmaisunsa. Testamentista on myös selkeästi nähtävissä peruutuksen vain rajoittavan aiemmin määrättyä perintöä pienemmäksi. Myöhemmässä tapauksessa puolestaan testamentin tekijä on jättänyt noudattamatta perintökaaressa vaadittua testamentin todistamisvaatimusta. Näin ollen voidaan katsoa, että testamentti on jäänyt luonnostasolle, ellei peruuntumisesta voida osoittaa muuta näyttöä.

Ongelmaa aiheuttaa myös testamentin sisältö: ensimmäisessä tapauksessa peruuntumisen tarkoitus on vähentää testamentin edunsaajan osuutta toisten edunsaajien hyväksi. Tällöin peruuttamisen voidaan helposti katsoa pätevän riippumatta testamentin muusta sisällöstä. Myöhemmässä tapauksessa puolestaan testamentin tekijä peruuttaa aikaisemman testamentin kokonaisuudessaan toisen testamentinsaajan eduksi. Jos testamentin tekijän peruutustahdon voidaan katsoa kypsyneen lopulliseksi, arvioitavaksi nousee se, että voidaanko testamentin tekijän katsoa halunneen peruuttaa aikaisempi testamentti riippumatta siitä, saako myöhemmän testamentin edunsaaja omaisuutta. Testamenttia joudutaan siis muun näytön nojalla tulkitsemaan ja myös testamentin tekijän hypoteettista tahtoa voidaan joutua analysoimaan. Voi esimerkiksi olla, että testamentin tekijän aikeena on ollut jättää lakisääteiset perilliset perinnöttä ja testamentin peruuttaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa nämä lakisääteiset perilliset saisivat koko omaisuuden. Tällöin testamentin peruuttamista ei voida välttämättä hyväksyä, sillä se on ristiriidassa testamentin tekijän aikeiden kanssa. Toisaalta testamentin tekijän tahtona on voinut olla vain poistaa aikaisempi testamentin saaja, jolloin testamentin

---

⁹⁷ Tapauksesta ks. Aarnio – Kangas (2015) s. 455

⁹⁸ Aarnio – Kangas (2015) s. 455.

peruuttamisen argumentti on hyväksyttävissä, vaikka uusi testamentti ei muuten tulisi voimaan muotovirheen vuoksi.

Muotovirheistä testamenttia tarkasteltaessa testamentin tekijän tahdon lopullisuudella on siis huomattava merkitys peruuttamista arvioitaessa, mutta myös testamentin sisältö voi vaikuttaa siihen, vastaako peruutus testamentin tekijän tahtoa.

3. Testamentin määräyksen toteuttamisen estyminen

Testamentin määräyksen toteuttaminen voi estyä testamentin tekijän tahdosta riippumatta myös muusta syystä kuin testamenttien määräysten päällekkäisyyksien vuoksi. Muita syitä voivat muun muassa olla se, että perillinen ei voi ottaa testamenttia vastaan, perillinen luopuu testamentista tai jopa perillisen kuolema. Tässä tilanteessa perittävää kohdetta ja eritoten sitä, kuka tämän kohteen perii, joudutaan arvioimaan uudelleen perinnönjaossa. Testamentin määräys, jota ei voida toteuttaa, voi myös olla päällekkäinen aikaisemman testamentin määräyksen kanssa. Tällöin määräyksen estyminen ja ”uuden” perillisen määrittäminen voi johtaa siihen, että aikaprioriteetin säännön soveltamisen sijaan sovellettavaksi voi tulla jokin PK 11 luvun säännös. Näin ollen aikaprioriteetin säännön mukaan peruuntunut määräys voi tulla sovellettavaksi. Tätä varten on tärkeää käydä läpi määräyksen toteuttamisen estymisen syitä ja verrata perintökaaren 11 luvussa löytyvien oikeusohjeiden sekä aikaisemman testamentin päällekkäisen määräyksen suhdetta keskenään eri tilanteissa.

3.1. Testamentinsaajan kuolema

Testamentinsaajan kuolema ennen testaattorin kuolemaa johtaa tilanteeseen, jossa testamentin määräys määrää omaisuutta jaettavaksi kuolleelle henkilölle. Testamentin täytäntöönpanon edellytykset raukeavat eikä omaisuuden jakaminen vainajalta vainajalle ei ole tarkoituksenmukaista. Tämän vuoksi perintökaaren 11 luvussa löytyy oikeusohje tätä tilannetta varten. PK 11:6:n mukaan testamentinsaajan kuoltua ennen testamentin mukaisen oikeuden voimaantuloa (yleensä perittävän kuoleman johdosta) testamentinsaajan jälkeläiset toimivat sijaan tulijana. Testamentinsaajan jälkeläisillä on niin kutsuttu sijaantulo-oikeus, mutta *vain, jos heillä olisi oikeus periä testamentin tekijä*. Tämänkaltainen perintöoikeus on olemassa, jos testamentin saajan jälkeläiset ovat testamentin tekijän sukulaisia ja perintökaareissa edellytetyt perillisiä.⁹⁹ Perintökaaren säädös perustuu Ruotsin ärvdabalkin (1958:637) samansisältöiseen säädökseen ÄB 11:6.¹⁰⁰ Erotuksena on huomattava, että jos testamentinsaaja on elossa testaattorin kuollessa ja hän on ehtinyt vastaanottaa saantonsa PK

---

⁹⁹ Rautiala (1967) s. 294.

¹⁰⁰ ÄB 11:6”Dör testamentstagare innan hans rätt inträtt eller kan testamentet eljest ej verkställas i vad honom angår, skola hans avkomlingar träda i hans ställe, såframt de i fråga om arv efter testator varit berättigade därtill.” on sisällöltään lähes identtinen PK 11:6:n kanssa. Tämä on nähtävissä erityisesti PK:n ruotsinkielisestä versiosta, jossa vain viimeinen lause eroaa hieman toisistaan: ”[...], såframt de i fråga om arv efter testator skulle hava haft sådan rätt.” Käytännössä lauseet tarkoittavat kuitenkin samaa.

16:1:n mukaisesti ennen kuolemaansa, edunsaajan oikeudenomistajat (ts. perilliset) tulevat hänen tilalleen rippumatta siitä, ovatko he sukulaisuussuhteessa testamentin tekijään.¹⁰¹

PK 11:6:n tarkoituksena on se, että testamentin tekijän lapsen tai muun läheisen jälkeläisen kuollessa ennen testamentin tekijää, testamentin tekijän voidaan olettaa tahtoneen, että testamentin saajan sijaan tulevat tämän jälkeläiset.¹⁰² Kun testamentti on tämän lapsen tai muun jälkeläisen hyväksi, tarkoituksena on koko kyseisen sukuhaaran tyydyttäminen, johon testamentin saaja kuuluu.¹⁰³ ÄB 11:6:n esitöiden mukaan tätä sukuhaaran tyydyttämisperustetta voitaisiin noudattaa myös silloin, kun testamentinsaaja ei olekaan testamentin tekijän lähin perillinen, kunhan testamentinsaaja on sellaisessa sukulaissuhteessa, minkä perusteella perimisoikeus toteutuu.¹⁰⁴ Toisin sanoen, jos testamentin tekijä on lapsensa sivuuttaen tehnyt testamenttimääräyksen lapsenlapsensa hyväksi, lapsenlapsen jälkeläiset voivat saada sijaantulo-oikeuden, vaikka perittävän lapsi eläisikin ja olisi perintökaaren mukaan lähin perillinen.¹⁰⁵

PK 11:6:n mukaisella testamentin tulkintasäännöllä voidaan siis ratkaista testamentissa oleva aukko, joka johtuu testamentinsaajan kuolemasta ennen testamentin tekijää. PK 11:6:lla voidaan myös tässä tilanteessa ohittaa perintökaaren mukainen lähin perillinen olettaen, että testamentin tekijän tahto on ollut tyydyttää testamentinsaajan sukuhaara. Tätä perintökaaren pykälää noudatetaan kuitenkin vain, kun testamentin tekijän tarkoituksesta ei muuta ilmene. Perintökaaren 11 luvun säännösten (PK 11:6 mukaan lukien) tulee seurata PK 11:1:tä, jonka mukaan testamentin tulkinta on tapahduttava testamentin tekijän tahdon mukaisesti. ÄB 11:6:n esitöissä ilmenee myös ohjeistus, että 11 luvun 6 pykälän mukaista sijaantulo-sääntöä tulee noudattaa vain, jos testamentin tekijä ei ole toisin määrännyt.¹⁰⁶ Toisin sanoen, kysymys sijaantulo-oikeudesta on ratkaistava ensisijaisesti testamentin tulkinnalla.

---

¹⁰¹ Aarnio – Kangas (2015) s. 542.

¹⁰² Rautiala (1967) s. 294.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ SOU 1929:22 s. 231 ”En dylik avsikt att subsidiärt tillgodose avkomlingar till utsedd testamentstagare torde kunna presumeras, icke blott då denne verkligen tillhört de närmast arvsberättigade utan även då testamentstagaren, utan att vara arvinge, stått i sådant släktskapsförhållande till testator, som kan vara grund för arvsrätt i egenskap av avkomling.”

¹⁰⁵ Rautiala (1967) s. 294.

¹⁰⁶ SOU 1929:22 s. 231: ”Har testator meddelat föreskrift, huru det skall förfaras med anledning av testamentstagares bortfallande, skall vad sålunda föreskrivits vinna tillämpning, skall vad sålunda föreskrivits vinna tillämpning. Vid brist på uttryckliga bestämmelser i testamentet uppställer sig i första hand frågan, om icke testator kan hava avsett, att annan skulle träda i den utsedde testamentstagarens ställe, fastän denna avsikt icke kommit till uttryck.”

Testamentin tekijän tahto siitä, että testamentinsaajan perillisillä ei ole PK 11:6:n mukaista perimisoikeutta, ilmenee parhaiten silloin, kun testamentti sisältää määräyksen toissijaissaajasta.¹⁰⁷ Toissijaissaajan määräys on selkein tilanteessa, jossa kyseinen määräys on viimeisimmässä testamentissa.

Ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1992 s. 758 Testamentin tekijä oli määrännyt testamentissaan testamentinsaajaksi serkkunsa lapsen ja tämän kuollessa ennen testamentin tekijää, serkun lapsen osuus on menevä hänen perillisillensä. Tapauksessa oli arvioitavana testamentinsaajan lesken perintöoikeus tilanteessa, jossa testamentinsaaja oli kuollut ennen testamentin tekijää. Tavanomaisesti sijaantulosäännön mukaan leski ei voisi periä testamentinsaajaa tässä tilanteessa, koska hän ei ole perillisasemassa testamentin tekijää kohtaan. Kuitenkin testamentti nimenomaisesti mainitsi testamentinsaajan perilliset toissijaisiksi testamentinsaajiksi ja näin ollen leski sai perintöoikeuden.¹⁰⁸

Sijaantulosäännös voidaan myös ohittaa muulla tavalla kuin testamentin toissijaissaajamääräyksen perusteella. Testamentin tulkinta voi muun muassa johtaa siihen, että sijaantulo-oikeutta sovelletaan tai jätetään soveltamatta.

Vaasan hovioikeuden ratkaisussa 12.1.1996 S 95/365 testamentin tekijä A oli määrännyt testamentissaan omaisuutensa jaettavan sisaruksilleen. A:n sisar B kuoli ennen A:ta. A:n kuoltua B:n poika C vaati nostamassaan kanteessa, että hänellä oli oikeus periä A kuolleen äitinsä asemasta PK 11:6:n nojalla. Alioikeus hylkäsi C:n kanteen. Todistajien kertomusten perusteella A:lla oli tarkoituksena testamentata omaisuutensa vain elossa oleville sisarille. Tätä kantaa vahvisti se, että A ei ollut määrännyt omaisuutta veljensä lapsille, kun tämä veli oli kuollut ennen testamentin tekemistä. Hovioikeus pysytti alioikeuden päätöksen asiassa.¹⁰⁹

Vaikka sijaantulo-oikeus on lain mukaan vain testamentin saajan perillisillä, jotka ovat sukua testamentin tekijälle, testamentin tekijän voi nimenomaisesti tai tekijän tahtoa tulkitsemalla antaa testamentin saajille PK 11:6:tta vastaavan sijaantulijan aseman:

---

¹⁰⁷ Aarnio – Kangas (2015) s. 542. Rautiala (1967) s. 293.

¹⁰⁸ Ratkaisu löydettävissä: <https://lagen.nu/dom/nja/1992s758>

¹⁰⁹ Tapauksesta ks. Aarnio – Kangas (2015) s. 543.

Ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1991 s 152 testamentin tekijä A määräsi omaisuutensa B:lle, joka ei ole sukua A:lle. A ei ollut yhteydessä B:hen useaan vuosikymmeneen ja hän ei ollut tietoinen, että B oli kuollut 9 vuotta ennen testamentin tekemistä. Kun A:lle myöhemmin ilmaistiin, että B voi olla mahdollisesti kuollut, A sanoi, että B:n perheen tulisi periä testamentin määräys. A oli ollut väärässä käsityksessä luullessaan, että B:n perilliset automaattisesti lain mukaan perisi testamentin määräämän omaisuuden eikä siksi näin ilmaissut tätä testamentissaan. Kun A sai tiedon B:n kuolemasta, A erheellisen luulonsa perusteella julisti, että uutta testamenttia ei laadita ja B:n sisarukset saisivat testamentin määräyksen mukaisen omaisuuden. Ruotsin HD katsoi, että testamentin sanamuoto ei ilmeisesti vastaa testamentin tekijän tahtoa ja B:n perilliset saivat tulla B:n sijaan testamentinsaajana.

Testamentin ollessa yleistestamenti, sovellettavaksi voi tulla myös PK 11:7. Lainkohdan mukaan milloin testamentin tekijä on testamentilla määrännyt koko jäämistöstään tai kaikesta, mikä ei ole perillisen lakiosaa, eikä testamenttia voida panna täytäntöön jonkun testamentin saajan kohdalta, on, mikäli 6 §:stä ei muuta johdu, yleisjälkisaadoksen saajain osuuksia vastaavasti lisättävä. Pykälän tarkoituksena on laajentaa muiden yleistestamentinsaajien osuutta siinä tilanteessa, kun yksi yleistestamentin saajista on kuollut tai muusta syystä ei ole kykenevä ottamaan vastaan testamenttia. Pykälä soveltuu kuitenkin vain, kun testamentilla on määrätty *koko jäämistöstä tai koko jäämistöstä perillisen lakiosa pois lukien*. Lainkohdan sanamuodon mukaan PK 11:6:tta sovelletaan ensisijaisesti, mutta jos kyseistä lainkohtaa ei voida soveltaa, tulee PK 11:7 sovellettavaksi. On huomioitava, että testamentin tekijän tahdolla on silti olennainen merkitys: PK 11:7 joutuu väistymään testamentin tekijän tarkoituksen tieltä, sillä PK 11:1:n soveltaminen saa etusijan 11 kappaleen muita pykälää kohtaan. PK 11:1:n mukainen testamentin tekijän tahto voi kuitenkin olla myös yhtäläinen PK 11:7:n mukaisesti:

Ratkaisussa NJA 1948 s. 768 testamentin tekijä määräsi testamentillaan omaisuutensa jaettavaksi säätiön ja yhdistyksen kesken. Myöhemmin testamentin tekijä oli peruuttanut säätiön hyväksi tehdyn testamenttimääräyksen. Kysymykseksi nousi se, saako yhdistys koko testamenttiomaisuuden vai jaettiinko omaisuus puoliksi yhdistyksen ja puoliksi lakimääräisten perillisten kesken. Kun testamentin tekijän tahtona ilmeni, että lakimääräiset perilliset eivät saa hänen omaisuuttaan, yhdistys sai HD:n katsomuksen mukaan koko testamentin tekijän omaisuuden testamentin nojalla.

Ruotsin HD perusti ratkaisunsa ÄB 11:7:n säännökseen, joka vastaa suomen PK 11:7:ää.¹¹⁰

Testamentin tekijän tahto tässä tilanteessa (ÄB 11:1, Suomessa vastaava PK 11:1) tuki ÄB 11:7:n soveltamista. Vastaavasti testamentin tekijän tahto voisi siis syrjäyttää PK 11:6:n tulkintasäännön PK 11:7:n hyväksi.

Kysymyksen herättää tilanne, jossa molemmat testamentit sisältävät vastaavan määräyksen, jossa testamentinsaajana on sama henkilö, mutta aikaisempi testamentti sisältää määräyksen toissijaissaajasta, mitä myöhemmässä testamentissa ei ole. Toinen mahdollinen ongelmatilanne on se, että jos aiemmassa testamentissa samaa omaisuutta on määrätty toiselle henkilölle kuin myöhemmässä testamentissa. Käykö tämä määräys toissijaissaaja-määräyksenä, jos testamentin tekijä on aikonut pitää molemmat testamentit voimassa, mutta ei ole tiedostanut päällekkäisyyttä?

Ensimmäisen ongelmatilanteen kyseenollessa tilanteeseen voidaan soveltaa aikaprioriteetin sääntöä. Sen perusteella myöhempi testamentti peruuttaa aikaisemman testamentin vain päällekkäisiltä osuuksilta. Aikaisemman testamentin toissijaissaajan määräys ei ole päällekkäinen myöhemmän testamentin kanssa, jos myöhemmässä testamentissa ei ole määrätty toissijaissaajaa.¹¹¹ Kun testamentin tekijän aie on pitää molemmat testamentit voimassa, testamentin tekijän tahdoksi voidaan aikaprioriteetin säännön perusteella katsoa toissijaissaajan määräyksen pitäminen voimassa. Tämä tulkinta on kumottavissa, jos testamentin tekijän aikomukseksi ilmenee muuta. Näin voi käydä muun muassa silloin, jos ilmenee, että testamentin tekijä ei ole sisällyttänyt toissijaissaajan määräystä siksi, että testamentin tekijän aikomuksena on ollut, että perintö menee PK 11:6:n mukaisesti testamentinsaajan perillisille. Erityisesti merkitystä voi olla sillä, miten testamentin tekijä on reagoinut testamentinsaajan kuolemaan (Ks. ratkaisu NJA 1991 s. 152, edellä).

Ensimmäisen ongelmatilanteen ollessa kyseessä ensisijaisesti tulisi siis noudattaa aikaisemmassa testamentissa ilmenevää toissijaissaajan määräystä, ellei testamentin tekijän tahdosta muuta ilmene. PK 11:6:n sijaantulo-oikeus väistyy testamentin määräyksen vuoksi. Tätä tukee myös ruotsalainen ratkaisu NJA 1948 s. 768 (ks. edellä).

---

¹¹⁰ Tapauksesta ks. Beckman (1951) s. 100-101, Agell (2005) s. 86.

¹¹¹ Ks. mm. Rautiala (1967) s. 251. Aarnio (1975) s. 113-118

Toisessa ongelmatilanteessa (kaksi testamenttia, eri testamentinsaajat samalle omaisuudelle) on tulkinnallisesti vaikeampi. Aikaprioriteetin säännön mukaisesti aikaisempi testamentti peruuntuu siltä osin kuin se on päällekkäinen myöhemmän testamentin kanssa. Jos myöhemmän testamentin määräyksen saaja kuolee ennen testamentin tekijää, testamentin täytäntöönpanon edellytykset raukeavat. Ensisijaisesti tämä ratkaistaisiin testamentin tulkinnalla. Jos myöhempi testamentti sisältäisi toissijaissaajan, olisi tällä yleensä etusija.

Toissijaissaajan määräyksen puuttuessa PK 11:6:n mukainen testamentinsaajan perillisten sijaantulo-oikeus on kuitenkin vaikeampi kysymys. Testamentin tekijältä oli kuitenkin jäänyt aikaisempi testamentti, jossa omaisuus on määrätty toiselle henkilölle. Myöhemmän testamentin määräyksen mukaisen saajan kuoltua ennen testamentin voimaantuloa voitaisiin väittää, että päällekkäisyys katoaa tai että aikaisemman testamentin määräys toimisi niin sanottuna toissijaissaajan määräyksenä. Tämä aikaisemman testamentin määräys ei kuitenkaan olisi puhdas toissijaissaajan määräys, vaikka testamentin tekijän aikomuksena olisikin pitää molemmat testamentit kokonaisuudessaan voimassa. Katsoisinkin, että PK 11:6:n mukaista sijaantulo-oikeutta tulisi soveltaa tähän tilanteeseen.

Aikaisemman testamentin määräystä ei kuitenkaan tulisi siirtää kokonaisuudessaan syrjään. Jos testamentin tekijän tahdosta ilmenee, että testamentinsaajan perillisillä ei ole sijaantulo-oikeutta tai testamentinsaajan perilliset eivät täytä PK 11:6:n vaatimuksia, tällöin aikaisemman testamentin määräystä voisi noudattaa lakisääteisen perimisjärjestyksen sijaan. Vastaavasti voidaan argumentoida, että perittävän tarkoituksena on ollut poissulkea aikaisemman testamentin saaja perinnöstä uudella testamentilla. Tällöin aikaisemman testamentin soveltamisen sijaan perittävän perisivät lakisääteiset perilliset. Ratkaisu siitä, kumpaa tulisi noudattaa selviää todennäköisesti tapauskohtaisella tulkinnalla testamentin tekijän tahdosta. Testamentin tekijän tahto soveltaa aikaisempaa testamenttia ennen lakisääteistä perimisjärjestystä voi ilmetä esimerkiksi siitä, että testamentin tekijä ei halunnut sukulaisten saavan perintöä ja molemmissa testamenteissa nimetyt testamentinsaajat eivät ole sukua testamentin tekijälle.

Ensisijaisesti tulisi siis noudattaa toissijaissaajan määräystä ja toiseksi PK 11:6:n sääntöä. Aikaisemman testamentin määräys ja lakisääteinen perimisjärjestys kilpailevat kolmannesta sijasta ja tämä ratkeaa lopullisesti tapauskohtaisella arvioinnilla. Jokaiseen yllä mainittuun kohtaan vaikuttaa testamentin tekijän ilmaisema tahtotila, erityisesti testamenttia tehdessä, sekä hänen reaktionsa testamenttaustahtoon testamentinsaajan kuoleman johdosta.

Toisesta tilanteesta voidaan vielä johdattaa kolmas hypoteettinen tilanne. Tässä tilanteessa testamentit kattavat koko omaisuuden ja myöhemmässä testamentissa omaisuus on jaettu kahdelle testamentinsaajalle, mutta toinen testamentinsaaja on kykenemätön vastaanottamaan testamenttia (kuoleman tai muun syyn vuoksi). Tällöin PK 11:7:llä voi olla merkitystä ratkaisun löytämiseksi. Jos PK 11:6 ei testamentin tekijän tahdon vuoksi tai muusta syystä sovellu tilanteeseen, sovellettavaksi voi tulla PK 11:7:n mukainen testamentinsaajan osuuden lisäys. Testamentin tekijä voi kuitenkin olla ilmaissut tahdokseen aikaisemman yleistestamentin kunnioittamisen ja voimassa pitämisen, jolloin kyseinen osuus voikin mennä aikaisemman testamentin testamentinsaajalle. Näin voi käydä erityisesti silloin kun testamentinsaaja on kuollut ennen testamentin tekijää tai jos testamentinsaaja luopuu omaisuudestaan testamentin tekijän eläessä.

Viimeinen ongelmatilanne syntyy siitä, jos aikaisempi testamentti on koko omaisuuden kattava yleistestamentti A:lle ja myöhempi testamentti puolet omaisuudesta kattava yleistestamentti B:lle. Lähtökohtaisesti ilman peruutusilmaisua aikaprioriteetin säännön mukaisesti aikaisempi testamentti peruuntuu päällekkäiseltä osuudelta, joten A saisi aikaisemman testamentin perusteella vain puolet omaisuudesta. Kuinka tilannetta tulisi arvioida, jos B kuolee ennen perittävää, eikä PK 11:6 soveltuisi? Lähtökohtaisesti testamenttimääräyksiä tulisi tässä tilanteessa kohdella kuin määräykset olisivat samassa testamentissa (toisin sanoen testamentin määräyksen mukaan B ja A saavat kumpikin puolet omaisuudesta) ja tällöin PK 11:7:n mukaisesti A:n perintöosuutta tulisi laajentaa. Kuitenkin, jos testamentin tekijän tahdosta ilmenee hänen nimenomaisesti halunneen antaa A:lle vain puolet omaisuudestaan, ei PK 11:7:ää tulisi soveltaa. Tämä voi ilmetä muun muassa sillä, miten perittävä on suhtautunut testamenttiin B:n kuoltua tai jos hän ilmaisee viimeisintä testamenttia laadittaessa, että hän ei halua A:n saavan *missään tilanteessa* yli puolta omaisuudestaan. Se, että B on myöhemmällä testamentilla peruuttanut A:n osuudesta puolet aikaprioriteetin perusteella, ei mielestäni itsessään ole riittävä peruste, sillä vastaavasti, jos määräykset olisivat samassa testamentissa, perittävä olisi alun perin määrännyt A:lle vain puolet testamentista ja PK 11:7:n perusteella hän saisi enemmän.

3.2. Testamentista luopuminen

Testamentinsaajan oikeudesta luopua perintöoikeudestaan on säädetty perintökaaren 17:2a:ssa. Kyseisen säännöksen mukaisesti testamentinsaajalla on oikeus luopua oikeudestaan perittävän

kuoltua. Jotta luopuminen katsotaan olevan pätevä, testamentinsaajan on tehtävä luopuminen *kirjallisesti*.

Testamentinsaajan luopuessa perintöoikeudestaan testamentinsaajan perillisillä voi olla edellisessä kappaleessa mainitun kaltaisesti oikeus periä testamentin tekijä PK 11:6:n mukaan.

Ratkaisussa KKO 2014:18 aviopuolisot olivat määränneet osan omaisuudestaan testamentilla yhdelle perilliselle H:lle. H oli perittävien kuoltua ilmoittanut luopuvansa oikeudesta testamenttiin. Kysymykseksi nousi, katsottiinko H:n jälkeläisten tulevan H:n sijaan testamentin saajina PK 11:6:n perusteella vai oliko perintö jaettava perillisten kesken, niin kuin testamenttia ei olisi ollut. Korkein oikeus katsoi, että PK 11:6:n tulkintaohjetta tuli soveltaa myös tilanteissa, joissa testamentin saaja on luopunut testamenttiin perustuvasta oikeudesta. Edellytyksenä PK 11:6:n soveltamiselle on lainkohdan vaatima perillisasemaa koskeva edellytys (ts. sijaan tulevilla jälkeläisillä oli oikeus periä testamentin tekijä) ja se, että testamentin tekijän tahdosta ei sen tilanteen varalta saada selvyyttä.

Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella sijaan tulevilla perillisillä on siis epäselvissä tilanteissa sijaantulo-oikeus, kun testamentin tekijän tahdosta ei saada selvyyttä. Testamentinsaajan perillisten perintöoikeus voi kuitenkin joutua väistymään vahvemman oikeuden tieltä. Näin tapahtuu muun muassa silloin, jos testamentti sisältää toissijaismääräyksen. Tämä toissijaismääräys ohittaa testamentin luopujan sijaan tulevan jälkeläisen oikeuden.¹¹² Toissijaismääräys voi löytyä samasta testamentista tai se voi sisältyä aikaisempaan testamenttiin. Jos toissijaissaajan määräys on aikaisemmassa testamentissa, eikä sen voida katsoa olevan ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa, tulisi tälle toissijaiselle määräykselle antaa etusija. Sen sijaan, jos molemmissa testamenteissa testamentin saajat ovat eri henkilöt, eikä määräystä toissijaissaajasta löydy, aikaisempi testamentti ei voi palautua päällekkäisiltä osilta automaattisesti voimaan vain sen vuoksi, että myöhemmän testamentin saaja luopuu perinnöstään. Testamentinsaajan toimet eivät voi kumota aikaprioriteetin säännön tulkintaolettamaa. Vain testamentin tekijän tahdolla on merkitystä ja näin ollen aikaisemman testamentin määräys tulee voimaan *vain, jos testamentin tekijän tahdosta näin ilmenee*.

---

¹¹² Aarnio – Kangas (2015) s. 759.

Ratkaisussa KKO 1935 II 605 katsottiin, että testamentti, joka oli peruutettu myöhemmin tehdyllä testamentilla, ei ollut voimassa, vaikka myöhemmän testamentin testamentinsaaja luopui vetoamasta testamenttiin.

Testamentinsaaja voi ulottaa luopumisen koskemaan koko sukuhaaraa. Tahdonilmaisun sisällöstä on tällöin esitettävä riidatonta näyttöä koko sukuhaaran luopumiseen koskien.¹¹³

Ratkaisussa KKO 1988:102 A:n tytär B oli ennen A:n kuolemaa kirjallisesti ilmoittanut A:lle luopuvansa hänelle A:n jälkeen tulevasta perinnöstä. A:n kuoleman jälkeen B todisti, että aikaisemmalla ilmoituksella B halusi lopullisesti luopua perinnöstä sekä omasta että alaikäisen poikansa puolesta, koska A ei ollut hänen oikea isänsä. A:n sisarusten ajamassa A:n tekemän testamentin peruuttamista koskevassa asiassa B:n luopuminen perinnöstä katsottiin päteväksi sekä B:n että hänen poikansa osalta riippumatta siitä, oliko B saanut luopumisesta vastiketta vai ei.

Testamentinsaajan luopuessa perinnöstä koko sukuhaaran puolesta muut PK 11 luvun säännöt tulevat sovellettavaksi. PK 11:6 voi tuki joutua väistymään testamentin tarkoituksen perusteella vastaavalla tavalla kuin testamentin saaja olisi kuollut (ks. ylempi kappale).

Esimerkiksi tilanteessa, jossa aikaisempi testamentti on koko omaisuuden kattava yleistestamentti ja myöhempi testamentti on puolet omaisuudesta kattava yleistestamentti ja testamentinsaaja on luopunut omaisuudesta koko sukuhaaraa koskien, voi sovellettavaksi tulla PK 11:7 kappaleessa 3.1. esitetysti. Eri testamenteissa ilmeneviä yleistestamenttimääräyksiä kohdeltaisiin kuin ne olisivat samassa testamentissa. Tällöin PK 11:7:n mukaisesti A:n osuus laajenisi, ellei testamentin tekijän tahdosta muuta ilmene.

Erotuksena yllä esitettyyn: jos molemmat testamentit ovat koko omaisuuden kattavia yleistestamentteja, ja näin ollen täysin päällekkäisiä, aikaprioriteettisäännön perusteella peruuntunut aikaisempi testamentti ei voi tulla takaisin voimaan vain testamentinsaajan toimien vuoksi, vaan testamentin tekijän tahdosta on ilmentävä, että aikaisempi testamentti tulisi voimaan (ks. KKO 1935 II 605, edellä).

---

¹¹³ Aarnio – Kangas (2015) s. 760

4. Päällekkäisyyksien tyyppitilanteiden arviointi

4.1. Yleistestamentti ja yleistestamentti

Testamentin tekijän tehtyä vähintään kaksi voimassa olevaa yleistestamenttia päällekkäisyyksiin sovelletaan ensisijaisesti aikaprioriteettia, koska sen oletetaan vastaavan testamentin tekijän tahtoa. Tässä tilanteessa viimeisimmän testamentin määräykset toteutetaan ensisijaisesti kokonaisuudessaan. Aikaisemman yleistestamentin määräyksiä voidaan harkita toteutettavaksi vasta, kun myöhemmän testamentin määräykset voidaan täysimääräisesti toteuttaa.

Esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentin tekijä on määrännyt aiemmassa testamentissaan koko omaisuutensa A:lle ja viimeisimmässä testamentissaan puolet omaisuudestaan B:lle. Tällöin B saa tulkintaolettaman mukaisesti puolet perittävän omaisuudesta ja A saa loput, eli toisen puoliskon perittävän omaisuudesta, sillä myöhemmän testamentin määräys peruuttaa aikaisemman testamentin määräyksen siltä osin, kun se on päällekkäinen.

Jos viimeisin yleistestamentti kattaa koko omaisuuden ja se on aineellisesti ja muodollisesti pätevä, aikaisempi testamentti peruuntuu aikaprioriteetin perusteella, sillä testamenttien määräykset olisivat kokonaisuudessaan päällekkäiset. Testamentin tekijän tahto voi kuitenkin muuttaa testamenttien toteutusta ja aikaprioriteetin sääntöä.

Esimerkki: viimeisimmässä testamentissa testamentin tekijä on jättänyt koko omaisuutensa A:lle ja B:lle puoliksi, mutta myöhemmin peruuttaa B:n osuuden perinnöstä, testamentin tekijän tahdosta voi ilmetä, että A:n perintöosuuden suurentamisen sijaan testamentin tekijä haluaa antaa B:n osuuden aikaisemman testamentin testamentinsaajalle C:lle. Tämä voi ilmetä muun muassa testamentin tekijän peruutusilmaisussa tai myös testamentin tekstissä. Esimerkiksi, jos testamentin sanoitus ilmaisee:

”A ja B kumpikin saa puolet omaisuudesta.”

Myöhemmin testamentin tekijä on tehokkaasti peruuttanut B:n perimisoikeuden yliviiwaamalla:

”A ja B kumpikin saa puolet omaisuudesta.”

Lopputuloksena voidaan tulkita, että testamentin tekijän tahtona oli A:n saavan puolet omaisuudesta. Tällöin aikaisemman yleistestamentin saaja saa loput omaisuudesta, ellei tätä aiempaa testamenttia ole katsottava tehokkaasti peruutetuksi.

On hyvä huomata, että tietyissä tilanteissa aiempi testamentti ei aina pysy pätevänä, vaikka viimeisen testamentin määräyksiä ei valvota.

Ratkaisussa KKO 1935 II 605 katsottiin, että testamentti, joka oli peruutettu myöhemmin tehdyllä testamentilla, ei ollut voimassa, vaikka myöhemmän testamentin testamentinsaaja luopui vetoamasta testamenttiin.

Ratkaisussa ilmenee, että testamentin tekijän toimilla ja tahdolla on ratkaisevaa merkitystä testamentin voimassaoloa koskien. Kun testamentin täyttämättä jättäminen johtuu mm. yksinomaa testamentinsaajasta, ei aikaisempi testamentti palaudu voimaan, ellei testamentin tekijän tahdosta ilmene, että aiempi testamentti tulisi saattaa voimaan. Myöhemmän testamentin saajan toimet, kuten testamentista luopumisen, ei tulisi myöskään osittain päällekkäisten testamenttien kohdalla ”palauttaa” päällekkäistä osuutta aikaisemman testamentin saajan osuudeksi, ellei testamentin tekijän tahdosta ilmene tahtoa palauttaa perintöoikeutta kokonaisuudessaan.

4.2. Yleistestamentti ja legaatti

Kun testamentin tekijä on tehnyt yleistestamentin ja myöhemmin tekee uuden testamentin, joka sisältää vain legaattimääräyksen, on tässä tilanteessa olettamus siitä, että testamentin tekijä on vain ”korjannut” alkuperäistä määräystään.¹¹⁴ Tällöin aikaprioriteettia voidaan soveltaa yksiselitteisesti: vaikka aiemman testamentin määräykset kattoivat testamentin tekijän koko omaisuuden, peruuntuu se myöhemmän testamentin legaattimääräyksen osalta. Testamentin toimeenpano ei myöskään ole ongelma, sillä erityisjälkisaädös voidaan PK 11:2:n mukaisesti panna täytäntöön ennen yleistestamenttia.

Esimerkki: A määrää ensimmäisessä testamentissa koko omaisuutensa menevän hänen kuoltuaan B:lle. A tekee myöhemmin toisen testamentin, jossa hän määrää asuntonsa menevän C:lle.

---

¹¹⁴ Aarnio (1975) s. 114.

Testamentti siis peruuntuu tavanomaisesti vain päällekkäisiltä osilta ja aikaisempi testamentti jää muuten voimaan. Poikkeuksena tilanne, jossa testamentin tekijä on ilmaissut peruuttavansa aiemmat testamentit joko testamentissaan tai muulla lainmukaisella peruuttamisilmaisulla.

4.3. Legaatti ja yleistestamentti

Testamentin tekijän tehdessä ensin testamentin, joka sisältää legaatin ja myöhemmin yleistestamentin, aikaprioriteetin säännön mukaisesti legaatti peruuntuisi. Sääntöä voi tuskin poikkeuksetta soveltaa. Erityisjälkיסäädöksen etusijaa puolustaen Nordling on todennut, että legaatille tulisi antaa etusija riippumatta siitä, onko se tehty ennen yleisjälkיסäädöstä vai vasta yleisjälkיסäädöksen jälkeen.¹¹⁵ Tämä kannanotto ehdottomana tulkintana ei kuitenkaan pidä vettä, sillä testamentin tekijän tahtona on voinut olla peruuttaa erityisjälkיסäädös. Uudemmassa oikeuskirjallisuudessa mm. Lohi on katsonut, että testamentin tekijän tahtoa selvittäessä voikin ilmetä, että testamentin tekijä halusi pitää aikaisemman legaatin voimassa.¹¹⁶ Tämä voi ilmetä muun muassa testamentin sanamuodosta, mutta myös testamentin teko-olosuhteista sekä muista vastaavista seikoista.¹¹⁷ Tämän vuoksi on mahdollista, että testamentin sanamuodon mukaan kaikkea testamentin tekijän omaisuutta koskeva yleistestamentti on alun perinkin tarkoitettu toteutettavaksi vasta sen jälkeen, kun legaatti on jo toteutettu.¹¹⁸ Legaatin etusijaan johtavaan tulkintaan päätyminen vaatii kuitenkin Lohen mukaan tuekseen *erityistä näyttöä* testamentin tekijän tahdosta pitää aikaisempi testamentti voimassa.¹¹⁹ Myös Aarnion ja Kankaan mukaan testamentin tekijän tarkoituksesta ylläpitää legaatti tulee olla näyttöä:

Vaasan Hovioikeuden ratkaisussa 18.6.1999 s 98/511 Testamentin tekijä A oli 30.4.1986 päivätyssä testamentissaan määrännyt henkilöauton täydellä omistusoikeudella B:lle, jonka kanssa hän on elänyt vuosikymmeniä avioliiton kaltaisessa suhteessa. A oli 28.8.1996 päivämällä käyttöoikeustestamentilla määrännyt omistamansa tontin rakennuksineen omistusoikeuksin C:lle laillisen perimisjärjestyksen mukaan, mutta antoi B:lle täyden käyttöoikeuden tonttiin ja sen rakennukseen. Viimeisin testamentti sisälsi myös ilmauksen ”Omaisuus on muuten menevä omistusoikeuksin tyttärelleni...”.

---

¹¹⁵ Nordling (1885) s. 220.

¹¹⁶ Lohi s. 353, 354.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Lohi s. 354, Aarnio (1975) s. 114.

¹¹⁹ *Ibid.*

A:n kuoleman jälkeen C nosti kanteen, jossa hän vaati mm. vahvistettavaksi A:n peruuttaneen aiemman testamentin myöhemmällä testamentillaan. Alioikeus katsoi selvitettyksi, että A:n tarkoituksena olleen pitää erityisjälkisaädös voimassa käyttöoikeustestamentista huolimatta.

Hovioikeus piti alioikeuden ratkaisun voimassa, mutta laajensi olennaisesti perustelua. Hovioikeuden mukaan tilanteessa, jossa *erityistestamentin jälkeen on laadittu sen kanssa ristiriidassa oleva yleistestamentti, on myöhemmän yleistestamentin katsottu luovan oletettaman siitä, että sillä on peruutettu aikaisempi erityistestamentti, ellei käytettävissä oleva testamentin tulkinta-aineisto viittaa muuhun.*

Hovioikeus katsoi tässä tapauksessa myöhemmän testamentin tarkoituksena olleen kiinteistön käyttöoikeuden luovuttaminen B:lle ja testamenttia laadittaessa pääasiana oli B:n taloudellisena aseman ja asumisen turvaaminen. Myöhemmän testamentin muu osa, omistusoikeus A:lle, on jäänyt vähemmälle huomiolle ja sen vuoksi se on sisällöltään tulkinnanvaraisempi. Hovioikeus katsoi, että kun A:n ja B:n väliset suhteet olivat hyvät ja lämpimät, mitä ilmensi myöhemmän testamentin sisältö, asiassa ei ollut tullut esille seikkoja, jotka viittaisivat siihen, että A:n tarkoituksena olisi ollut peruuttaa B:n hyväksi tekemänsä aikaisempi erityisjälkisaädös.¹²⁰

Testamentin tekijän tarkoitus meni siis testamentin sanamuodon edelle niin, että testamentissa esitetty määräys ”omaisuus on muuten menevä omistusoikeuksin tyttärelleni...” oli hovioikeuden mukaan enemmänkin selvennys siitä, kuka saa kiinteistön omistusoikeuden. Hovioikeus huomioi myös sen, että testamentissa ei ollut merkintää aiemman testamentin kumoamisesta tai peruuttamisesta, kun aikaisempi testamentti oli säilynyt tallella A:n kuollessa. Tämän muun näytön avulla hovioikeus pysytti aiemman legaatin voimassa myöhemmästä testamentista huolimatta. Vaikka tapauksen viimeisin testamentti ei hovioikeuden mukaan ollut puhdas yleistestamentti, otti Hovioikeus kantaa myös legaatin ja myöhemmän yleistestamentin päällekkäisyyden ongelmaan todeten, että yleistestamentti luo oletettaman erityistestamentin peruuttamisesta, ellei muu tulkinta-aineisto viittaa muuhun. Hovioikeus huomautti myös, että ”näyttövelvollisuus siitä, että testamentin tekijä on tarkoittanut pitää myös aikaisemman erityistestamenttinsa voimassa, on tällaista tulkintaa

---

¹²⁰ Ratkaisusta ks. Aarnio – Kangas (2015) s. 437-438.

esittäväällä osapuolella”.¹²¹ Hovioikeuden huomautus tukee Lohen kantaa siitä, että erityisjälkisäädöksen voimassa pitäminen vaatii erityistä näyttöä.

Nordlingin kannanotossa erityistestamentin ehdottomasta etusijasta ei myöskään ilmennyt, päteekö kanta myös esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentin selkeä sanamuoto viittaisi toisenlaiseen lopputulokseen kuin mitä Nordling viittaa:

Tapauksessa KKO 1941 II 195 aikaisempi testamentti tuli peruutetuksi uudella testamentilla, vaikka jälkisäädökset olivat vain osittain ristiriidassa keskenään. Aikaisempi testamentti oli legaatti, joka antoi A:lle tietyn rahamäärän ja myöhempi testamentti oli yleistestamentti, jossa annettiin B:lle ”kaikki” testamentin tekijän omaisuus.¹²²

Oikeus painotti testamentin tekijän tarkoituksen ilmenneen erityisesti testamentissa ilmenneeseen ”kaikki” sanaan yleistestamentissa. Aarnio ja Kangas ottivat hyvin kantaa tähän tapaukseen todeten, että legaatti ei olisi ilmeisesti tullut peruutetuksi, jos myöhempi yleistestamentti olisi kohdistunutkin esimerkiksi vain puoleen jäämistöstä, jolloin legaatti olisi voitu täyttää toisesta puolikkaasta.¹²³ Osittaisperuutusta tukeva aikaprioriteetin säännön tulkinta tukisi tätä kantaa. Testamentin tekijän tahto voi tietenkin muuttaa ”kaikki” sanan merkitystä. Testamentin tekijä voi olla alun perin tarkoittanut, että ”kaikki” sanalla on tarkoitettu ”kaikkea muuta omaisuutta”, mutta se on esimerkiksi huolimattomuudesta tai osaamattomuudesta johtuen jäänyt selkeästi ilmaisematta. Tällöin testamentin tulkinta voi johtaakin sanamuodosta poikkeavaan tulkintaan, mutta vain, jos tarkoituksen tueksi voidaan esittää riittävää näyttöä.

Legaatin ja yleistestamentin päällekkäisyyteen Aarnio on myös todennut, että tilanteessa, jossa yleistestamentti kohdistuu esimerkiksi kolmeen neljäsosaan perittävän omaisuudesta (erityisjälkisäädös on testamenttaushetkellä lähes neljäsosan suuruinen) ja jälkisäädökset menevät päällekkäin, voidaan sen otaksua johtuvan useimmiten perittävän arviointi- tai laskuvirheestä eikä peruutustarkoituksesta.¹²⁴ Tämä tulkinta käy järkeen. Jos legaatti on testamentin tekovaiheessa kattanut suurin piirtein neljänneksen perittävän omaisuudesta ja hän on aikonut pitää määräyksen voimassa, on loogista, että myöhemmässä testamentissa jätetään

---

¹²¹ Aarnio – Kangas (2015) s. 438

¹²² Tapauksesta ks. Aarnio – Kangas (2015) s. 438.

¹²³ Aarnio – Kangas (2015) s. 438.

¹²⁴ Aarnio (1975) s. 115.

sen suuruinen osuus yleistestamentin määräyksen ulkopuolelle. Perittävä voi alun perin olla laskenut legaatn suuruuden väärin, mutta yhtä hyvin perittävän omaisuus on voinut ”elää” testamentin tekohetken jälkeen niin, että legaatn arvo-osuus on kasvanut suuremmaksi kuin alun perin laskettu neljäsosa. Testamentin tekijän tarkoitus pitää legaatn voimassa silti voi olla perusteltavissa.

4.4. Legaatti ja legaatti

4.4.1. Esinelegaatti

Testamentintekijällä voi olla kiinnostusta antaa erityismääräyksiä tiettyjä objekteja koskien. Esinelegaatn määräyksen antaminen voi tulla kyseeseen, kun objektilla on erityistä arvoa ja testamentin tekijä haluaa varmistaa, että kyseinen objekti menee hänen haluamalleen testamentinsaajalle. Samaan objektiin voidaan kohdistaa useampikin määräys, mutta käytännössä määräyksiin syntyy ristiriita vain eri aikaan annettujen testamenttien johdosta.¹²⁵

Esimerkki: Testamentin tekijä A on antanut aiemmassa testamentissaan erityisjälkisäädöksen, jossa B saa A:n kuoleman jälkeen hänen autonsa ja myöhemmässä testamentissa sama auto on määrätty C:lle.

Testamentin peruuttamista koskevan aikaprioriteetin säännön mukaisesti oletama on se, että myöhempi testamentti peruuttaa aikaisemman määräyksen silloin, kun määräykset ovat päällekkäisiä. Näin ollen B:n eduksi annettu määräys peruuntuu C:n eduksi, sillä molemmat legaattimääräykset kohdistuvat *samaan omaisuusobjektiin*.¹²⁶ Tämän kaltaisten testamenttimääräysten täyttäminen B:n eduksi liene liki mahdoton tehtävä, ellei myöhempää testamenttia rasita muotovirhe tai testamentin tekijä on tehokkaasti peruuttanut myöhemmän testamentin peruuttamatta aiempaa testamenttia.

Yllä mainittu tulkinta pätee kuitenkin vain silloin, kun määräykset ovat *päällekkäisiä*, eli kun määräykset koskevat *samaa objektia* ja antavat *saman oikeuden*. On erotettava tilanne, jossa Testamentin tekijä voi olla antanut samassa tai eri testamenteissa useita määräyksiä samaa omaisuusobjektia koskien ja nämä määräykset eivät ole täysin päällekkäisiä tai eivät ole päällekkäisiä ollenkaan. Näin käy esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentin tekijä määrää B:lle

---

¹²⁵ Saman käsityksen ilmaisi myös Lohi, mutta hän kiinnittää huomiota samassa testamentissa erehdyksen johdosta ilmeneviin ristiriitaisiin omistusoikeusmääräyksiin mahdollisuuteen, mikä on korjattavissa ensisijaisesti testamentin tulkinnalla (Lohi (2011) s. 364, alaviite 168).

¹²⁶ Lohi (2011) s. 382.

asuinhuoneistoon *käyttöoikeuden* ja toisessa määräyksessä C saa *omistusoikeuden* samaan asuinhuoneistoon. Vaikka testamenttimääräykset kohdistuvat samaan omaisuusobjektiin, eivät määräykset ole päällekkäisiä, vaan molemmat määräykset ovat toteutettavissa samanaikaisesti. C:n omistusoikeutta vain rasittaa B:n saama käyttöoikeus.

Viimeiseksi on mahdollista, että kahta eri omaisuutta koskevaa esinelegaattia ei voida toteuttaa esimerkiksi siksi, että kuolinpesällä on suorittamattomia velkoja taikka perillisten lakiosavaatimus rasittaa legaatinsaajien perintöoikeutta. Tällöin legaattimääräyksen kohteena oleva esine voidaan joutua realisoimaan velkojen tai lakiosavaatimuksen kattamiseksi. Erityislegaattien ollessa eri testamenteissa aikaprioriteetin säännön mukaisesti aikaisemman testamentin määräysten tulisi väistää myöhempien määräysten tieltä. Testamentin tahdon tulkinta voi kuitenkin osoittautua paremmin sovellettavaksi tässä tapauksessa. Lain valmistelutöissä esinelegaattien välinen mahdollinen ristiriita otettiin huomioon toteamalla, että erityisjälkisäädös, joka määrää omaisuudesta, jota testamentin tekijä on pitänyt erityisen tärkeänä, tulisi toteuttaa ensisijaisesti muihin esinelegaatteihin nähden.¹²⁷ Tätä määräystä ei nimenomaisesti lisätty perintökaareen, koska vastaavaan lopputulokseen päädyttäisiin lainsäätäjän mukaan testamentin tulkinnalla.¹²⁸ Näin ollen esinelegaatti, jolla on testamentin tekijän mielestä eniten tunnearvoa, tulisi suorittaa ensisijaisesti riippumatta siitä, onko se aikaisemmassa vai myöhemmässä legaatissa. Kun esinelegaattien toteuttamista rasittaa rintaperillisten lakiosavaatimus, voidaan objektin realisointi välttää myös toteuttamalla PK 7:5:n mukainen rahasuoritus. Korvaava rahasuoritus voidaan toteuttaa myös pesän velkojen maksamiseen tai muiden vaateiden korvaamiseen, jos testamentin tekijä on tämän testamentissaan maininnut. Esinelegaatti voidaan antaa myös vain sen arvon vuoksi, jolloin tätä esinelegaattia tulisi kohdella kuin rahalegaattia ja se väistyy toisen esinelegaatin tieltä (tästä tarkemmin kappaleissa 4.4.2. ja 4.4.3.).

4.4.2. Rahalegaatti

Testamentin tekijä on voinut antaa esinelegaatin sijasta rahalegaatin, eli määrännyt tietyn summan rahaa testamentinsaajalle. Testaattori on voinut tehdä useampia rahalegaattimääräyksiä niin samassa testamentissa kuin useammassa testamentissa. Legaatit voidaan toteuttaa ongelmitta, jos perittävän varallisuus riittää kaikkien legaatien

---

¹²⁷ Rautiala (1967) s. 290. Vuoden 1935 ehdotus s. 90.

¹²⁸ Vuoden 1935 ehdotus s. 90.

toteuttamiseen eikä muun muassa lakiosaperillisten lakiosavaade tai perittävän velkojien vaateet estä toteutusta.

Ongelmallinen tilanne syntyy vasta, kun ilmenee, että kaikkia rahalegaatteja ei voida toteuttaa. Tällöin arvioitavaksi nousee, mitkä ja miten rahalegaattien toteuttaminen suoritetaan. Aikaprioriteetin mukaan viimeisimmän testamentin legaatti kumoaisi aikaisemmassa testamentissa ilmenevän legaattimääräyksen siltä osin, kun ne ovat päällekkäisiä. Aikaprioriteetin säännön lisäksi perintökaaren 11 luvusta löytyy tulkintasääntö legaattien ristiriitaan. Tilanteessa, jossa rahalegaattimääräykset on annettu samassa testamentissa, selvä ratkaisu löytyy PK 11:3:sta: kustakin legaatista suoritetaan sen arvon mukainen vähennys niin, että kaikki legaatit saadaan vähennettynä suoritettua. Alkuperäisen lain esitöissä perusteena vähennykselle on ristiriidan aiheutuneen siitä, että testaattori oli erehtynyt kuolinpesän koosta.¹²⁹ Tällöin arvon mukainen vähennys käy järkeen. Esimerkiksi, jos 30 000 euron nettojäämistön jättänyt A on määrännyt B:lle 40 000 euroa ja C:lle 20 000 euroa, molemmat saajat joutuvat tyytymään vain ½ osaan heille määrätystä summista (B saisi 20 000 euroa ja C saisi 10 000 euroa).

Rautialan näkemyksen mukaan PK 11:3:n säädöstä ei tulisi soveltaa yksioikoisesti vain puhtaaseen rahalegaattiin. Hänen mukaansa erityisjälkisäädöstä, joka koskee rahoja tai paljousesineitä ja joiden tarkoituksena on antaa määräyksen saajalle omaisuutta *tietty arvo*, ei ole syytä asettaa toisen vastaavan erityisjälkisäädöksen edelle.¹³⁰ Tällöin myös esinelegaatiksi katsottu määräys voi saada rahalegaatin kaltaisen kohtelun silloin, kun objekti on annettu *vain sen arvon vuoksi*.¹³¹ Ongelmaksi syntyy kyseisen esineen arvonmukainen vähennys – esine itsensä ei menetä arvoa. Määräyksen objekti voi siis joutua myytäväksi, jotta arvomääräinen vähennys voidaan tosiallisesti toteuttaa. Tilanteessa, jossa legaatin täyttämistä estää lakiosa, legaatinsaajalla on tietenkin mahdollisuus PK 7:5:n mukaisesti maksaa puuttuva määrä lakiosaan oikeutetulle perilliselle, mikäli legaatinsaaja haluaa pitää objektin. Rahasuoritus on mahdollinen myös rahalegataarien kesken, jotta esinelegaatin *sen arvonsa vuoksi* saanut legaatinsaaja voi pitää hänelle määrätyn objektin.

---

¹²⁹ SOU 1925:43 s. 307 ”I de flesta fall, där laglotten blivit kränkt genom dylika förordnanden, är anledningen härtill, att arvlätaren misstagit sig beträffande kvarlätenskapens storlek.”

¹³⁰ Rautiala (1967) s. 288, SOU 1929:22 s. 220 ”[...] testator har givit anvisning på egendomen endast i dess egenskap av bärare av detta värde.”

¹³¹ Samalla kannalla on myös Lohi (2011) s. 359. Tästä lisää kappaleessa 3.4.3.

PK 11:3:a ei sovelleta poikkeuksettomasti. Lainkohta väistyy PK 11:1:n mukaisen testamentin tekijän tahdon edestä. Mikäli testamentin tekijän tahdosta ilmenee, että hän halusi toteuttaa jommankumman rahalegaatin täysmääräisenä, ei PK 11:3:a sovelleta.¹³² Väitteen esittäneen osapuolen on kuitenkin annettava erityistä näyttöä testamentin tekijän tarkoituksesta, jotta tätä poikkeusta voidaan soveltaa.¹³³ Testamentin teko-olosuhteilla voi olla erityistä merkitystä näyttönä tämän asian puolesta.¹³⁴ Määräyksen luonne sekä testamentin sisältö voi myös vaikuttaa PK 11:3:n soveltamiseen.¹³⁵

Kysymykseksi nousee, voidaanko PK 11:3:a soveltaa myös tilanteeseen, jossa rahalegaattimääräykset on annettu eri testamentteissa vai tulisiko aikaprioriteetin sääntöä soveltaa ensisijaisesti. Aarnio ja Kangas ylläpitävät aikaprioriteetin etusijaa: viimeisin testamentti täytetään ensin ja aiempi siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän kanssa.¹³⁶ Lohi puolestaan on esittänyt eriävän kannan. Hänen mukaansa PK 11:3:n mukaista suhteellisen jakamisen sääntöä tulisi soveltaa aikaprioriteetin sijaan erityisesti tilanteessa, jossa testamentin tekohetkellä vallinneiden olosuhteiden perusteella testamentin tekijä on voinut olettaa jäämistönsä riittävän kaikkien testamenttien toteuttamiseen.¹³⁷ Aarnio ja Kangas ovat huomioineet tämän kannan myös. He ovat kuitenkin ottaneet kantaa vain tilanteessa, jossa ensimmäisessä testamentissa on annettu realisoitavaa omaisuutta A:lle, toisessa testamentissa on määrätty rahalegaatti B:lle sekä kolmannessa testamentissa rahalegaatti C:lle, ja testamentteissa ei ole selkeästi ilmi käyvää kelpuutusta realisointiin.¹³⁸ Tällöin lopputulos Aarnion ja Kankaan mukaan on PK 11:3:n mukainen, sillä ei ole uskottavaa, että testamentin tekijä olisi halunnut myydä omaisuutta testamenttien toteuttamiseksi. Aikaprioriteettiä tulisi kuitenkin Aarnion ja Kankaan mukaan soveltaa PK 11:3:n sijaan silloin, jos vastaavassa tilanteessa testamentin tekijä tiesi viimeisintä legaattia tehdessään, että testamentin rahavarat eivät riitä testamentin toteuttamiseen ja realisointilupaa ei testamentista löydy.¹³⁹ Tällöin aikaisemman testamentin rahalegaatti peruuntuu siltä osin kuin se on päällekkäinen myöhemmän rahalegaatin kanssa.

---

¹³² Lohi (2011) s. 358.

¹³³ Lohi (2011) s. 358.

¹³⁴ Lohi (2011) s. 358.

¹³⁵ Rautiala (1967) s. 289, SOU 1925:43 s. 307 ”Undantag från den proportionella nedsättningen kan hava uttryckligen föreskrivits av arvlätaren eller får understundom anses följa av förordnandenas beskaffenhet eller testamentets innehåll i övrigt.”

¹³⁶ Aarnio – Kangas (2015) s. 439.

¹³⁷ Lohi (2011) s. 384.

¹³⁸ Aarnio – Kangas (2015) s. 439-440.

¹³⁹ Aarnio – Kangas (2015) s. 440.

Alkuperäisen lain esitöiden valossa katsoisin, että rahalegaatteihin tulisi ensisijaisesti soveltaa PK 11:3:n säännöstä, vaikka määräykset olisikin annettu eri aikaan. Tällöin ristiriidan tulisi katsoa ensisijaisesti aiheutuneen siitä, että testamentin tekijä oli erehtynyt testamentin koosta. Poikkeukseton tämä sääntö ei saisi kuitenkaan olla. Jos määräys olisi selkeästi sen suuruinen, että pesän varallisuus ei riittäisi molempien legaattimääräysten kattamiseen testamentin tekohetkellä, aikaisempi määräys väistyy myöhemmän edestä siltä osin kuin se on päällekkäinen. Myöhempi testamentti voi toki toimia näyttönä testamentin tekijän tarkoituksesta, että myöhempi rahalegaatti on tarkoitus suorittaa PK 11:3:sta poiketen täysimääräisenä. Tämä testamentin tekijän tarkoitus voi ilmetä testamentin sanamuodosta, mutta se voi ilmetä myös muusta testamentin tekijän ilmaisusta tai testamentin tekohetkellä ilmenneistä olosuhteista.

Esimerkki: Testaattori A määräsi testamentissaan 10 000 euroa B:lle. A myöhemmin teki testamentin, jossa hän määräsi 20 000 euroa C:lle. A ilmaisi myöhäisemmän testamentin tarkoitukseksi sen, että hän halusi taata C:n toimeentulon. A:n ilmaisema tarkoitus puhuisi C:n osuuden täysimääräisen toteuttamisen puolesta.

4.4.3. Esinelegaatti ja rahalegaatti

Testamentin tekijä on voinut tehdä testamenttimääräyksinään myös esinelegaanin ja rahalegaatin samanaikaisesti. Testamentin varallisuuden ollessa puutteellinen niin, että molempia määräyksiä ei voida täyttää, on tukeuduttava jälleen testamentin tulkintaan. Määräysten ollessa samassa testamentissa ratkaisu löytyy yksiselitteisesti PK 11:3:sta. Esinelegaatti saa etusijan ja rahalegaatti peruuntuu siltä osin, kuin sitä ei voida toteuttaa. Jos rahalegaatteja on enemmän kuin yksi, sovelletaan rahalegaatteihin yllä mainitun mukaisesti arvon mukainen vähennys. PK 11:3:n tulkintasääntö soveltuu hyvin myös legaattimääräyksiin kahdessa eri testamentissa. Mielestäni tätä sääntöä tulisikin soveltaa ensisijaisesti aikaprioriteetin säännön sijasta. Se, että legaatti on määrätty myöhemmässä testamentissa, voi viitata siihen, että testaattori pitää myöhempää legaattia arvokkaampana. Tämä ei voi kuitenkaan olla itseisarvo, vaan se vaatii muuta näyttöä tuekseen. Aikaprioriteetille tulisi antaa painoa silloin, kun on selvää, että perittävän varallisuus ei testamentin tekemishetkellä voinut kattaa molempia legaatteja.

Esimerkki: A määräsi autonsa B:lle. A myöhemmässä testamentissaan määrää 10 000 euroa C:lle. A viimeisintä testamenttia tehdessään oli tietoinen, että omaisuus ei riitä

molempien määräysten kattamiseksi. Tässä tilanteessa voidaan arvioida A:n tarkoituksen olevan, että A:n halusi peruuttaa B:n eduksi tehdyn määräyksen. Voidaan toki myös ajatella, että B:n tulisi maksaa kuolinpesään puuttuva osuus, jos hän haluaisi määrätyn auton.

PK 11:3:n mukaista esinelegaatin etusijaa ei tule kuitenkaan aina soveltaa. Näin käy erityisesti silloin, kun esinelegaattimääräys on annettu siinä tarkoituksessa, että testamentin saajalle on tarkoitettu antaa omaisuutta *tietty arvo*.¹⁴⁰ Erityisen selvänä on pidetty sitä, että PK 11:3:n mukaista esinelegaatin prioriteetin sääntöä ei yleensä sovelleta, kun esinelegaatti koskee esimerkiksi pankkitalletusta, sijoitusosuuksia, pörssiosakkeita tai muita arvopapereita.¹⁴¹ Kuitenkin myös muu kuin edellä mainittu esinelegaatin objekti voi saada rahalegaatin kaltaisen kohtelun.¹⁴² Näin on asia esimerkiksi silloin, kun testamentin tekijä haluaa kartuttaa mieleisensä yhdistyksen varallisuutta antamalla heille oman asuntonsa tai vastaavaa omaisuutta. Vastakohtaisesti PK 11:3:n etusijan soveltaminen voi vaikuttaa järkeenkäyvältä, kun testamentin tekijä antaa esimerkiksi suvun maata tai vaikka pitkään suvussa olleen kesämökin esinelegaatina. Annettu maa tai kesämökki voi olla arvokas taikka hyvin vähäarvoinen, mutta kyseisen objektin muut arvot, kuten tunnearvot, voivat olla mittaamattoman arvokkaita.

Esinelegaatin etusijaa rajoittaa myös testamentin tekijän tahto. Testamentin tekijä on voinut haluta varmistaa, että *tietyn henkilön hyväksi* määrätty rahalegaatti toteutetaan kokonaisuudessaan ennen muiden legaattien toteuttamista. Tällöin testamentin tekijän tahto ohittaa perintökaassa annetun tulkintaohjeen ja esinelegaatti joutuu väistymään testamentin tekijän kannalta tärkeämmän määräyksen tieltä. Väitteen tukena voi olla testamenttiin otettu nimenomainen määräys tai kokonaisarviointin perusteella muu tulkinta-aineisto voi johtaa siihen, että vaakakuppi voi kallistua etusijasäännöksen soveltamatta jättämiseen.¹⁴³ Se, että rahalegaattimääräys on annettu myöhemmässä testamentissa ja esinelegaattimääräys on annettu aiemmassa testamentissa, voi olla yksi viittaus rahalegaatin ensisijaisen toteuttamisen kannalta, mutta yksinään tämän ei tulisi olla riittävä näyttö esinelegaatin etusijasta poikkeamiselle. PK 11:3:n säännös siis perustuu sille ajatukselle, että esinelegaatin etusijan on

---

¹⁴⁰ SOU 1929:22 s. 220 ”I andra fall ligger det emellertid icke någon särskild vikt på testators angivande av egendomen såsom föremål för förordnandet. Det är det vid förordnandet knutna värdet, som tillägges testamentstagaren, och testator har givit anvisning på egendomen endast i dess egenskap av bärare av detta värde.” Ks. myös kappale 4.4.2.

¹⁴¹ Lohi (2011) s. 360, Ylöstalo (1954) s. 61, Boström (2013) s. 153.

¹⁴² Lohi (2011) s. 360.

¹⁴³ Lohi (2011) s. 359.

katsottu parhaiten vastaavan testamentin tekijän tahtoa.¹⁴⁴ Tämä päätelmä voidaan kumota, kun testamentin tekijän tahdosta ilmenee muuta.

Testamentin tekijällä on voinut olla myös tarkoitus asettaa *kaikki legaatinsaaajat* samanvertaiseen asemaan riippumatta legaatin muodosta.¹⁴⁵

Esimerkkinä tilanne, jossa testamentin tekijä on lapseton ja naimaton, mutta on halunnut muistaa veljenpoikaansa A:ta testamentissaan antamalla tälle esinelegaatina 100 000 euron arvoisen kiinteistön. Myöhemmin veljelle syntyy toinen lapsi B ja testamentin tekijä tekee uuden testamentin, jossa hän antaa veljenpojalle B 100 000 euron rahalegaatin. Testamentin tekijän kuollessa pesän varallisuus on voinut olla vain 150 000 euroa. Vaikka esinelegaattia ei ole mahdollisesti annettu vain sen arvon vuoksi, testamentin tekijän tarkoituksena on voinut selkeästi olla kohdella molempia legaatinsaaajia tasapuolisesti. Tässä tilanteessa esinelegaatin etusijaa ei voida perustellusti soveltaa, sillä testamentin tekijän tarkoitus oli kohdella molempaa legaatia samanarvoisena riippumatta legaatin muodosta.

Esinelegaatn etusijasta poiketessa esinelegaatn objekti voikin joutua myytäväksi tässä tilanteessa, jotta etusijajärjestyksessä korkeampi tai samanarvoinen legaatti saadaan suoritettua. Kun legaatnien suorittamista estää vain lakiosavaade, voidaan objektin myyminen välttää PK 7:5:n mukaisella rahallisella korvauksella. Esinelegaatn saajalla voi olla mahdollisuus suorittaa rahallinen korvaus objektin myynnin sijaan myös esimerkiksi tilanteissa, joissa esinelegaatn objekti joudutaan realisoimaan tasingon¹⁴⁶ taikka velan¹⁴⁷ maksamiseksi. Myös esimerkissä mainitussa tilanteessa esinelegaatn saaja voi välttää esinelegaatn realisoinnin tekemällä kuolinpesään rahallisen korvauksen.

4.5. Testamentti, joka sisältää sekä legaatin että yleistestamentin

Testamenttia laadittaessa testamentin tekijä voi tehdä useamman erilaisen määräyksen. Tästä johtuen testamentti voi sisältää sekä yleis- että erityisjälkisäädöksiä. Testamentin tekijä voi jopa tehdä samalle saajalle sekä yleis- että erityisjälkisäädöksen, kuten määrätä puolet omaisuudestaan A:lle ja lisäksi määrätä, että A saa perinnöksi tietyn objektin. Näin testamentin

---

¹⁴⁴ Lohi (2011) s. 359.

¹⁴⁵ Lohi (2011) s. 362.

¹⁴⁶ Lohi (2011) s. 246-247.

¹⁴⁷ Lohi (2011) s. 130-133.

tekijä on voinut varmistaa, että tietty omaisuusobjekti tulee A:n haltuun hänen kuoltuansa. Jos testamentin tekijä myöhemmin tekee uuden testamentin, voidaan näitä määräyksiä tulkita erikseen yllä mainitusti. Tällöin esimerkiksi aikaisemmassa testamentissa oleva erityisjälkisaädös voi kappaleen 3.3. mukaisesti jäädä voimaan, vaikka yleisjälkisaädös peruuntuisi myöhemmässä testamentissa ilmenevän päällekkäisen yleisjälkisaädöksen vuoksi.

5. KKO 2019:27

5.1. Tapauksen yleinen selostus

Vuonna 2019 korkein oikeus ratkaisi myös uutisissa esillä olleen tapauksen, jossa hyväntekeväisyysjärjestöt Suomen punainen risti ja Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto vaativat perittävän aikaisemman testamentin perusteella perintöä. Tapauksessa KKO 2019:27 ratkaistiin uuden, osittain päällekkäisen testamentin vaikutusta aikaisempaan testamenttiin tilanteessa, jossa aikaisempi testamentti oli täysin unohdettu myöhempää testamenttia tehdessä. Ratkaisu on merkittävä siksi, että perintökaaressa ei ole huomioitu tilannetta, jossa testaattori on unohtanut testamenttinsa. Korkein oikeus joutui siis tekemään ratkaisun tilanteeseen, jota ei ole aikaisemmin puitu oikeuskäytännössä. Lopputuloksena korkein oikeus teki ratkaisun, joka antaa aihetta miettiä testamentin päällekkäisyyteen sovellettavia oikeusohjeita.

Tapauksen lähtökohta oli seuraava:

Sisar A oli tehnyt yleistestamentin 16.12.1980, jossa hän oli määrännyt kaiken omaisuutensa sisarelleen B. Testamentissa oli viimeääräys, jonka mukaan, jos sisar B oli kuollut ennen sisar A:ta, oli kaikki omaisuus menevä Suomen Punaiselle Ristille (SPR) ja Suomen Eläinsuojeluyhdistykselle (nyk. Suomen Eläinsuojeluyhdistysten Liitto ry – SEY) puoliksi. Myös sisar B oli tehnyt vastaavanlaisen testamentin sisar A:n hyväksi, mutta hyväntekeväisyysjärjestöjä oli neljä. Myöhemmin sisarukset A ja B tekivät keskinäisen yleistestamentin 20.10.2004, jossa sisarukset määräisivät omaisuuden toisilleen ilman mitään erillismääräystä siitä, kuka perisi omaisuuden molempien sisarusten kuoltua. Sisar A oli tietoinen vuoden 2004 testamenttia tehdessään, että ilman erillistä määräystä hänen omaisuutensa menee hänen perillisilleen siinä tapauksessa, että sisar B kuolee ensin. Sisar A oli miettinyt asiaa, mutta ei ollut keksinyt kenen hyväksi antaisi määräyksen.

Asiassa riidatonta oli se, että sisarukset olivat unohtaneet aikaisemmat testamentit vuoden 2004 testamenttia tehdessään. Aikaisemmat testamentit löytyivät patjan alta vuonna 2006. Kumpikaan sisaruksista ei kommentoinut mitään testamenttien voimassaolosta testamenttien löydyttyä ja testamentit säilyivät ehjinä molempien sisarusten kuolemaan saakka.

Sisar B kuoli ensin ja myöhemmin kuoli sisar A. Sisaren A kuoleman johdosta hyväntekeväisyysjärjestöt SPR ja SEY vaativat perinnönjaossa A:n vuoden 1980 testamentin kunnioittamista ja näin ollen perinnön jakoa SPR:lle ja SEY:lle puoliksi lakimääräisen perinnönjaon sijaan.

Huomattavaa tapauksen faktoissa oli siis se, että sisaruksilla oli jo aikaisemmat vastaavat testamentit. Nämä aiemmat testamentit olivat päällekkäisiä vuoden 2004 tehdyn yleistestamentin kanssa, mutta testamenttien määräykset *eivät olleet päällekkäisiä* siltä osin, kun aikaisemmassa testamentissa oli viimesijainen testamenttimääräys, mikä puuttui myöhemmästä, vuoden 2004 testamentista. Testamentit olivat näin vain osittain päällekkäisiä, vaikka kaikki kolme testamenttia (A:n testamentti B:n hyväksi, B:n testamentti A:n hyväksi ja A:n ja B:n keskinäinen testamentti) olivat yleistestamenteja, joissa määrättiin koko omaisuudesta.¹⁴⁸ Huomattavaa on myös se, että tässä tapauksessa testamenttien unohtaminen vuoden 2004 testamenttia tehdessä oli *riidatonta*. Riidattomuus johtui siitä, että testamentit oli löytynyt sisarusten vielä eläessä ja unohdus oli selvinnyt heiltä.

Korkein oikeus ensin tarkasteli yksittäisen testamentin voimassaoloa tilanteessa, jossa testamentin tekijä oli unohtanut testamentin olemassaolon. Perintökaareissa ei ole erikseen sääntelyä tästä, mutta korkein oikeus katsoi, että unohdus sellaisenaan ei voi tarkoittaa sen peruuttamista.¹⁴⁹ Mikäli testamentin tekijä ei testamentin unohdettuaan ilmaissut uutta testamenttaustahtoa, unohtunut testamentti pysyy lähtökohtaisesti voimassa.¹⁵⁰

Seuraavaksi korkein oikeus tarkasteli uuden testamentin laatimista unohdustilanteessa. Edellä mainittu lähtökohta lakkaa soveltumasta, jos testamentin tekijä aikaisemman testamentin unohdettuaan tekee uuden, *koko omaisuutta koskevan testamentin*.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Tämän huomioi muun muassa hovioikeus ratkaisun sivulla 7.

¹⁴⁹ KKO 2019:27 kohta 14.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ KKO 2019:27 kohta 15.

Testaattorin viimeisen tahdon voidaan katsoa ilmenevän tästä uudesta testamentista ja aikaisemman testamentin määräykset ovat voimassa lähtökohtaisesti vain silloin, jos ne ilmenevät uudessa testamentissa.¹⁵² Jos näin ei ole, aikaisempi testamentti katsotaan peruutetuksi.¹⁵³

Korkeimman oikeuden kannan mukaan testamentin unohtaminen ei siis lähtökohtaisesti peruuta testamenttia. Testamentti on tämän lähtökohdan mukaan voimassa sellaisenaan, vaikka testamentti olisi unohdettu, jos testamentin tekijä ei laadi uutta testamenttia. Tämä käy järkeen, sillä testamentin tekijä on voinut tehdä testamentin pitkä aika sitten ja unohduksesta riippumatta testamentti voi kuvastaa testamentin tekijän tarkoitusta. Korkeimman oikeuden mukaan tämä lähtökohta testamentin voimassaolosta unohduksesta riippumatta muuttuu tilanteissa, joissa aiempi testamentti on unohdettu ja testamentin tekijä tekee uuden, koko omaisuutta koskevan testamentin. Tällöin aiempi testamentti peruuntuu *kokonaisuudessaan* ellei testamenttaustahto ilmene uudemmassa testamentista. Tämä on ratkaisun perusteella lopputulos riippumatta siitä, että testamenttimääräys on *vain osittain* päällekkäinen. Unohtunut testamentti on siis yhtä lailla pätevä kuin mikä tahansa muu testamentti, ellei testamentin tekijä tee lain mukaisesti muutoksia testamenttaustahtoonsa.

Korkeimman oikeuden ratkaisun logiikkana liene se, että testamentin tekijä määritessään koko omaisuudestaan ei voi aktiivisesti tehdä toimia, joilla hän peruuttaa aiemman testamentin määräyksiä, jos hän on unohtanut kyseisten määräysten olemassaolon. Näin ollen testamentin tekijän tehdessä koko omaisuuttaan koskevan yleistestamentin, korkein oikeus on katsonut, että testamentin tekijä tekee sen ikään kuin unohdettua testamenttia ei olisikaan ja omaisuuden jakoon koskisivat vain lain määräykset. Tällöin loogista on, että kaikki määräykset, jotka on mainittu unohdetussa testamentissa, mutta mitkä puuttuvat uudesta testamentista – tahi ovat ristiriidassa uuden testamentin määräysten kanssa – automaattisesti peruuntuvat. Peruuntumisen perusteena on se, että jos määräystä ei ole uudessa testamentissa, testamentin tekijä ei nykyistä testamenttia tehdessään ole halunnut kyseisen määräyksen olevan voimassa uuden testamentin laadintahetkellä, vaikka hän olisi unohdettua aikaisempaa testamenttia laadittaessa niin halunnut. Olisihan testamentin tekijä muutoin lisännyt kyseisen määräyksen, sillä viimeisintä testamenttia laadittaessa testamentin tekijän mielessä on kuin unohdettua

---

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ *Ibid.*

testamenttia ei olisikaan. Puutteet ja aukot uudessa testamentissa toteutettaisiin perintökaaren säännösten mukaisesti.

Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella sillä, että unohtuneen testamentin olemassaolo oli tullut myöhemmin selville testamentin tekijän vielä eläessä, ei ole merkitystä peruutukseen, jos testamentin tekijä ei reagoi löytyneeseen testamenttiin. Hovioikeuden ratkaisussa tähän oli otettu kantaa sanoen, että testamentin tekijän tulisi ilmaista halunsa pitää testamentti voimassa ja korkeimman oikeuden ratkaisun huomioon ottaen tämän voidaan katsoa pätevän. Hovioikeus totesi, että unohtuneen testamentin voimaansaattaminen edellyttäisi yksiselitteisen tahdonilmaisun, joka osoittaa testamentin tekijän testamenttaustahdon muuttuneen viimeisimmän testamentin tekemisen jälkeen.¹⁵⁴ Hovioikeuden kanta on looginen, sillä viimeisin testamentti on tehty siinä oletuksessa, että kaikki mitä testamentissa ei ole määrätty määräytyy perintökaaren mukaisesti. Näin ollen unohtuneen testamentin ilmaukset muuttaisivat tätä viimeistä tahtoa. Jotta nämä muutokset tulisivat voimaan perittävän tulisi tehdä aktiivisia toimia muutosten käyttöön ottamiseksi. Ei siis voida olettaa, että unohtunut testamentti tulisi automaattisesti voimaan vain siksi, että se on löytynyt testamentin tekijän vielä eläessä ja testamentin tekijä myöntäisi unohtaneen testamentin sen enempää kommentoimatta testamentin sisältöä taikka ilmaiseematta tahtoa pitää kyseinen testamentti voimassa, kun testamentin tekijällä on uusi testamentti, joka määrää samasta omaisuudesta.

5.2. Eriävä mielipide

Korkeimman oikeuden ratkaisu oli äänestysratkaisu, jossa oikeusneuvos Ilveskero esitti eriävän mielipiteensä ratkaisuun. Ilveskero yhtyi muiden kantaan siinä, että testamentin voimassaolon arviointia unohdustilanteissa ei ole erikseen säännelty perintökaareissa. Hän oli myös samaa mieltä siitä, ettei testamentin unohtaminen voi sellaisenaan tarkoittaa sen peruuttamista.¹⁵⁵

Ilveskero kuitenkin oli eri mieltä unohtuneen testamentin peruuntumisesta silloin, kun testamentin tekijä tekee uuden testamentin. Hänen mukaansa testamenttien välisiin päällekkäisyyksiin tulisi soveltaa oikeuskirjallisuudessa ilmenevää vallitsevaa kantaa myös unohdustilanteissa. Tällöin uudempi testamentti peruuttaa vanhemman testamentin vain siltä osin kuin vanhemman testamentin määräykset ovat ristiriidassa uudemman testamentin

---

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Ratkaisun KKO 2019:27 s. 12.

määräysten kanssa (eli aikaprioriteetti). Vaikka aiempi testamentti on unohtunut, Ilveskeron mukaan osittain ristiriidassa olevien testamenttien tilanteessa on selvitettävä: ”onko saatavissa sellaista tarkempaa tietoa, jonka perustella testamentin tekijän voidaan perintökaaren 10 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisesti katsoa selvästi ilmaisseen, että aikaisemman [unohdetun] testamentin sisältämä ja uuden testamentin ristiriidaton määräys ei enää vastaa hänen tahtoaan.”¹⁵⁶ Ilveskero argumentoi väitettään viitaten korkeimman oikeuden ratkaisuun 2016:32. Ratkaisun 14 kohdan mukaan testamentin tekijän selvä ilmaisu, ettei testamentti enää ole voimassa, vaatii selvää näyttöä siitä, että testamentin tekijä on todella halunnut peruuttaa testamentin.¹⁵⁷

Ilveskero katsoi sisar A:n olleen tietoinen vuoden 2004 testamenttia tehdessään, että ilman erillismääräystä hänen omaisuutensa menee hänen perillisilleen, jos A kuolee ensin. Samanaikaisesti A toive oli, etteivät sukulaiset saisi perintöä, vaikka A ei osannut nimetä testamentinsaajaa hänen ja sisar B:n jälkeen. Näiden seikkojen perusteella Ilveskero katsoi, että A:n tahto vuoden 2004 testamentin suhteen jäi siinä määrin epäselväksi, ettei siitä voitu päätellä A:n *selvästi ilmaisseen*, että vuoden 1980 testamentin määräys ei enää vastannut hänen tahtoaan.¹⁵⁸ Näin ollen vuoden 1980 testamentti pysyisi voimassa viimeääräyksen osalta ja omaisuus tulisi jakaa puoliksi hyväntekeväisyysjärjestöjen kesken.

Toisin sanoen Ilveskero otti erityisesti kantaa siihen, että sisarukset saivat selville unohtuneen testamentin. Koska voimassa oleva testamentti oli tullut ilmi, A:n olisi pitänyt voida selvästi ilmaista peruutustahtonsa. Ilveskeron mielestä testamentin unohtaminen ei millään tavalla muuta oikeuskirjallisuudessa vakiintunutta aikaprioriteetin sääntöä *osittain päällekkäisten* testamenttien tulkinnassa aikaperioriteetin perusteella. Jos aiemman testamentin määräys ei ole päällekkäinen myöhemmän testamenttimääräyksen kanssa, testamentin tekijän tulee *selvästi ilmaista*, että aiempi testamenttimääräys ei vastaa hänen viimeistä tahtoaan. Ilveskeron mielestään erityistä merkitystä tulee siis antaa testamentin tekijän reaktiolle unohdetun testamentin suhteen.

Ilveskeron soveltama PK 10:5.1:n sääntö selvään peruutusilmaisuun käy yhteen lain sanamuodon kanssa, mutta mielestäni se ohittaa testamentin tekijän tahdon uutta testamenttia laadittaessa. Testamentin tekijä ei tosiaankaan ilmaissut missään vaiheessa haluavansa

---

¹⁵⁶ Ratkaisun KKO 2019:27 s. 13.

¹⁵⁷ Ratkaisun KKO 2019:27 s. 14.

¹⁵⁸ Ratkaisun KKO 2019:27 s. 14, 15.

peruuttaa unohdettua testamenttia *selvästi*. Testamentin tekijät kuitenkin tekivät keskinäisen testamentin siinä luulossa, että sisarusten kuollessa sisarusten omaisuus menisi kokonaisuudessaan perintökaaren mukaisille perillisille elleivät sisarukset antaisi määräystä toissijaisesta saajasta. Koska sisarukset eivät antaneet kyseistä määräystä, on ilmeistä, että sisarusten tahtotila testamentin tekohetken olosuhteissa oli noudattaa perintökaaren mukaista perimysjärjestystä.

Myös testamentin tekijän myöhempien elämänvaiheiden olosuhteet vaikuttavat siihen, vastaako testamentti tekijänsä viimeistä tahtoa. Tätä arvioitiin korkeimman oikeuden aikaisemmassa ratkaisussa KKO 2016:32:

Ratkaisussa KKO 2016:32 testamentin tekijä A oli testamentissaan määrännyt loma-asuntonsa ex-vaimolleen B:lle. Testamentista oli tehty kolme kappaletta, yksi A:lle ja kaksi B:lle. A:n perillinen C vaati, että testamentti julistetaan tehottomaksi, koska A:n hallussa ollutta testamenttia ei ollut löytynyt A:n jäämistöstä ja A:n voitiin siten olettaa hävittäneen testamentin. B vastusti vaatimusta, koska hänellä oli vielä A:n kuollessa edelleen hallussaan mainitut kaksi kappaletta testamenttia. Korkein oikeus katsoi, että A viimeisinä vuosinaan alkoi suhtautumaan B:hen katkerasti ja esitti lausumia siitä, että hänen omaisuutensa jäisi C:lle. A oli omien taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi ruvennut katumaan ositusta, eikä hän ole tahtonut pitää B:lle tekemäänsä testamenttia voimassa. Testamentin tekijän myöhemmät elämänvaiheiden olosuhteet vaikuttivat johtopäätökseen siitä, että testamentti katsottiin peruuntuneeksi, vaikka hän ei ollut tehnyt toimia B:n hallussa olevien testamenttikappaleiden hävittämiseksi.

Testamentin tekijän myöhempien elämänvaiheiden olosuhteilla on siis merkitystä testamentin voimassaoloa tai peruutusta tarkasteltaessa.¹⁵⁹ Ratkaisun KKO 2019:27 sisarukset eivät voineet peruuttaa unohdettua testamenttia. Myöhemmässä elämänvaiheessa sisarukset laativat uuden testamentin, joka kattoi koko omaisuuden. Kun testamentti myöhemmin löytyi, eivät testamentin tekijät kommentoineet mitään. Unohdus, uuden testamentin laatiminen sekä aikaisemman testamentin löytyminen ja kommentoimatta jättäminen viittaavat siihen, että testamentin tekijöiden viimeisin tahto ilmenee uusimmasta testamentista ja näin ollen lakisääteistä perimisjärjestystä tulisi noudattaa.

---

¹⁵⁹ KKO 2019:27 kohta 10. Oikeusneuvos Ilveskeron eriävä mielipide s.12-13.

5.3. Oikeudellisen asiantuntijan lausunto

Ratkaisua varten SPR ja SEY oli pyytänyt oikeudellisen asiantuntijan lausunnon Helsingin yliopiston siviilioikeuden professorilta Urpo Kankaalta. Kangas oli ottanut kantaa sisaren A vuonna 1980 tehdyn testamentin ja vuonna 2004 tehdyn keskinäisen testamentin suhteeseen. Samalla Kangas esitti näkemyksensä pesänjakaja Tapani Norroksen pesänjaon ratkaisusta.

Kankaan mukaan sisaren A vuonna 1980 tekemän testamentin tarkoituksena oli antaa kaikki omaisuus sisarelle B täydellä omistusoikeudella. Tällöin sisar B olisi ollut oikeutettu määräämään testamentilla saadusta omaisuudesta *inter vivos* ja *mortis causa*.¹⁶⁰ Kankaan mukaan testamentissa ei ole mitään toissijaismääräystä, mutta sisar A oli varautunut myös siihen, että sisar B ei olisi ollut elossa hänen kuollessaan.¹⁶¹ Jos sisar B kuolisi ennen sisar A:ta, Suomen Elänsuojeluyhdistys ry ja Suomen Punainen Risti ry olisivat testamentin ensisaajia.¹⁶² Tähänkään määräykseen ei sisältynyt toissijaismääräystä.¹⁶³ Sisarella B oli vastaavanlainen testamentti sisaren A hyväksi, mutta eläinten suojelun hyväksi tehdyt testamenttimääräykset olivat yksilöidympiä. Testamentin tekijä ei ole kummassakaan testamentissa määrännyt *osaakaan omaisuudestaan* lakimääräisten perillisten kuin sisarensa hyväksi.

Kangas kiinnitti huomiota siihen, että sisar A oli ensimmäisessä testamentissaan nimenomaisesti ”kumonnut ja peruuttanut kaikilta osin aikaisemman testamenttinsa”.¹⁶⁴ Samanlaista määräystä ei sisälly jälkimmäiseen, kahdenkeskiseen testamenttiin.

Pesänjakaja Tapani Norros oli 15.6.2015 antamansa jakopäätöksen mukaan todennut sisaren A:n 20.10.2004 tekemän keskinäisen testamentin peruuttaneen hänen aikaisemman testamenttinsa, koska se koski samaa omaisuutta kuin aikaisempi testamenttinkin. Kangas otti kantaa tähän vedoten päällekkäisten testamenttien ratkaisun aikaprioriteetin sääntöön: vain päällekkäinen osa peruuntuu.¹⁶⁵ Koska myöhempi testamentti ei sisältänyt nimenomaista määräystä siitä, kelle testamentin tekijän omaisuus oli menevä siinä tapauksessa, että sisar B oli kuollut ennen testamentin tekijää sisar A:ta, se ei ollut siltä osin päällekkäinen aikaisemman testamentin kanssa.¹⁶⁶ Tämä arvio on pitää sinänsä paikkansa, sillä vuoden 1980 testamentin ja

---

¹⁶⁰ KKO 2019:27, Oikeudellisen asiantuntijan lausunto s 2, (kursivointi TK).

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ KKO 2019:27, Oikeudellisen asiantuntijan lausunto s 3.

¹⁶⁵ KKO 2019:27, Oikeudellisen asiantuntijan lausunto s 4.

¹⁶⁶ *Ibid.*

vuoden 2004 testamentin voidaan katsoa olevan selkeästi päällekkäisiä siltä osin, kun niissä määrätään omaisuuden menevän elossa olevalle sisarukselle. Testamentit eivät ole millään tavalla päällekkäisiä siltä osin, että aiempi testamentti sisälsi kannanoton siitä, kuka saa omaisuuden sisaruksen ollessa jo kuollut, kun taas myöhemmässä testamentissa ei asiaan oteta minkäänlaista kantaa.

Kangas arvioi vielä perinnönjakokokouksen pöytäkirjaa ja totesi, että mikään seikka ei puhu sen puolesta, että sisar A olisi halunnut peruuttaa 16.12.1980 tekemänsä testamentin.¹⁶⁷ Kangas totesi, että myöhemmän testamentin sisältäessä vain toiston siitä, mitä sisar A oli aikaisemmin jo pätevällä testamentilla todennut sekä myöhemmän testamentin ollessa hiljaa vaihtoehtoisen määräyksen voimassa olosta siinä tapauksessa, että testamentin ensisijaista määräystä ei voida panna täytäntöön, vahvistaa sen, että aikaisempaa testamenttia ei ollut tarkoitus peruuttaa.¹⁶⁸ Kangas ei ota sen enempää kantaa myöhemmän testamentin teko-olosuhteisiin kuin, että sisarusten keskeisen testamentin tekeminen alkoi sisaren B aloitteesta.¹⁶⁹ Testamentin tekemisolosuhteista on myöhemmin ilmennyt, että myöhempi testamentti on laadittu tilassa, jossa sisarukset eivät ole muistaneet tehneensä aiempia testamenttejaan eivätkä näin ollen muistaneet aiempia testamenttimääräyksiään. Näin ollen Kankaan argumentti siitä, että testamenttia ei aiottu peruuttaa sillä perusteella, että aiempi testamentti ja nykyinen testamentti sisältää toistoa – ja että vaihtoehtoismääräystä ei ollut annettu – ei pidä vettä, sillä testamentin tekijät eivät näitä määräyksiä tehdessään uuteen testamenttiin olleet muistaneet edes tehneensä aiemmin näistä asioista määräystä.

Aikaisemman testamentin vaihtoehtoista määräystä puoltamaan Kangas viittasi myös ruotsalaiseen ratkaisuun NJA 1948 s. 768 (tapauksesta ks. kpl. 2.4.1.) vedoten: ”Jos testamentin tekijän käyttäytyminen osoittaa, että hänen tarkoituksenaan ei ole ollut lakimääräisten perillisten suosiminen, sen tulee vaikuttaa peruuttamistahdonilmaisun tulkintaan.”¹⁷⁰ Näin ollen Kangas katsoi, toisin kuin Norros, että sisaren A komplisoidulla ja etäisellä suhteella sukulaisiinsa on ollut merkitystä siinä mielessä, että sisaren A tarkoituksesta peruuttaa vuonna 1980 tekemänsä testamentti ei ollut selkeää näyttöä.¹⁷¹ Oikeudellisena asiantuntijana Kangas

---

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ KKO 2019:27, Oikeudellisen asiantuntijan lausunto s 5.

¹⁷¹ *Ibid.*

päätyi siihen lopputulokseen, että sisaren B kuoltua ennen sisarta A SPR ja SEY saisi koko omaisuuden vuoden 1980 tehdyn testamentin vaihtoehtois määräyksen mukaisesti.¹⁷²

Kankaan arvio ruotsalaisen ratkaisun NJA 1948 s. 768 soveltamisesta tähän tapaukseen on looginen hänen ajatteluketjunsä kannalta. Sisarusten A ja B suhde muihin sukulaisiin oli tosiaankin etäännyntynyt ja komplisoitunut sekä sisarusten aiemmat testamentit todellisesti sulkiivat sukulaiset pois perinnöstä. Kuitenkin, kuten edellä mainittu, Kangas ei ota huomioon myöhemmän testamentin tekemisen aikana vallinneita olosuhteita. Myöhempi keskinäinen testamentti on laadittu olosuhteissa, joissa testamenttien tekijät eivät muistaneet tehneensä aiemmin tekemäänsä testamenttia ja näin ollen uusi testamentti on tehty ns. tyhjältä pohjalta. Tällä tyhjällä pohjalla sisarelle A on vielä erikseen kerrottu, että ilman erillistä määräystä omaisuus menee perillisille sisaren B kuoltua ennen häntä.¹⁷³ Kankaan näkemys on erittäin hyvin perusteltu, mutta koska siinä ei otettu kantaa itse unohdukseen ja unohduksen johdosta vallinneisiin olosuhteisiin testamentin tekohetkellä, lausunnosta puuttuu kannanotto, joka toimisi korkeimman oikeuden ratkaisun perusteluita ja argumentointia vastaan.

5.4. Ratkaisun vaikutukset ja mahdolliset ongelmat

Korkeimman oikeuden ratkaisu on hyvin erityislaatuinen tapaus siinä mielessä, että se käsittelee tilannetta, jolloin myöhempi testamentti on laadittu tilanteessa, jossa testamentin tekijät olivat unohtaneet tehneensä lähes samansisältöisen testamentin jo aiemmin. Korkeimman oikeuden ratkaisu tässä poikkeuksellisessa tilanteessa poikkeaa radikaalisti tavanomaisesti sovellettavasta tulkintapresumptiosta, jossa osittain päällekkäisten testamenttien ristiriitoihin sovelletaan aikaprioriteettiä *vain ristiriitaisiin testamenttimääräyksiin*. Korkeimman oikeuden mukaan ei ole väliä, että testamentit ovat vain osittain päällekkäisiä, vaan myöhempi testamentti ilmentää tässä tilanteessa testamentin tekijän viimeistä tahtoa common law -oikeuden *last will* -doktriinin tyyliä. Aiemmalla, unohdetulla testamentilla ei siis ole merkitystä ja se peruuntuu kokonaisuudessaan.

Ratkaisussa olevat testamentit ovat omalla tavallaan yksinkertaisia, koska kyseessä on kaksi yleistestamenttia, joissa käsitellään samaa omaisuutta. Ratkaisu kuitenkin nostaa kysymyksen, että tulisiko tätä uutta poikkeussääntöä soveltaa myös sellaisiin unohdustilanteisiin, joissa testamentit eivät käsittele samaa omaisuutta? Ratkaisun kohdassa 15 unohtuneen testamentin

---

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Ks. KKO 2019:27 kohta 17, s. 9.

peruuntumisen ehtona oli *uusi, koko omaisuutta koskeva testamenttaustahto*. Tämän perusteella olisi siis selvää, että ratkaisun esittämä sääntö pätee esimerkiksi tilanteessa, jossa aiempi, unohdettu testamentti on legaatti ja myöhempi testamentti on koko omaisuuden kattava yleistestamentti. Ratkaisun tulkinnan mukaisesti tällöin jopa asunnon hallintaan oikeuttava legaattikin peruuntuisi, vaikka se ei olisi kuin enintään osittain ristiriidassa yleistestamentin kanssa.

Tulisiko poikkeussääntöä silti soveltaa, jos viimeisimmän testamentin testamenttaustahto ei koske koko omaisuutta? Esimerkkinä tilanne, jossa ensimmäinen unohdettu testamentti on koko omaisuuden kattava yleistestamentti ja myöhempi testamentti on vain puolet omaisuudesta kattava yleistestamentti. Sovelletaanko tässä tapauksessa säännön mukaista aikaprioriteettia vain päällekkäiseltä osalta vai tulisiko KKO 2019:27:n poikkeussääntöä soveltaa? Onko testamentin tekijän tahdolla merkitystä tässä tilanteessa, jos testamentin tekijälle on tehty selväksi myöhempää testamenttia laadittaessa, että puolet omaisuudesta menee lakimääräisille perillisille, jos hän ei tee määräystä tästä osuudesta omaisuutta? Mielenkiintoista on myös arvioida sitä, että jos testamentin tekijä viimeisenä testamenttinaan tekee vain erityisjälkijäädöksen muistamatta tehneensä aiemmin yleisjälkijäädöstä. Tulisiko tätä tilannetta kohdella eri lailla, kuin jos viimeinen testamentti olisi ollut koko omaisuuden kattava yleistestamentti, vaikka olosuhteet olisivat muuten samat.

Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan sääntö tulisi sovellettavaksi *vain silloin, kun viimeisin testamentti koskee koko omaisuutta*. Tämä suppea poikkeussäännön soveltaminen ei ole loogista. Jos näitä unohdustilanteita riippumatta viimeisimmän testamentin laajuudesta ei kohdella samalla tavoin kuin tapauksessa käsiteltyä tilannetta, lopputuloksena syntyy täysin eriävät ratkaisut. Eriävä kohtelu johtaisi siihen, että aikaprioriteetin säännön mukaisesti aikaisempi testamentti jäisi voimaan siltä osin, kun se ei ole päällekkäinen myöhemmän testamentin kanssa riippumatta siitä, että olosuhteet viimeisen testamentin tekemishetkellä olisivat täysin samat kuin ratkaisun tapauksessakin. Tämä eriävä lopputulos ei ole järkeenkäypä, kun perittävä olisi testamenttia tehdessä siinä käsityksessä, että testamentin määräysten ulkopuolinen omaisuus menisi perintökaaren säädösten mukaisesti perillisille. Testamentin tekijän olettamien tietojen vuoksi yllä mainittuihin tapauksiin sovellettava sääntö tulisi olla sama myös oikeusvarmuuden kannalta. Testamentin tekijän tahtotila tehdessä yleistestamenttia, joka ei kata koko omaisuutta – tai tehdessä pelkkää erityisjälkijäädöstä – on testamentin muodosta riippumatta sen kaltainen, että testamentin tekijä tekee testamentin siinä

luulossa kuin mitään toista testamenttia ei olisi ja kaikki mitä testamentissa ei määrätä määräytyy perintökaaren säädösten mukaisesti. Näin ollen kaikkiin unohdustapauksiin tulisi lähtökohtaisesti soveltaa aikaprioriteetin sääntöä tai KKO 2019:27 mukaista unohduspoikkeusta, mutta ei jompaakumpaa riippuen siitä minkä laajuinen viimeisin testamentti on.

Jotta unohduspoikkeusta voidaan soveltaa, on tarkasteltava tapauksessa ilmennyttä unohdusta. Tämä tapauksessa ilmennyt unohdus on merkittävä sekä unohduksen väitteen riidattomuuden vuoksi että sen vuoksi, miten unohdus selvisi. Tapauksessa sisarukset A ja B olivat *molemmat unohtaneet* aikaisemmat testamenttinsa keskinäistä testamenttia laadittaessa. Unohdus itse oli ilmennyt myöhemmin, kun aikaisemmat testamentit olivat löytyneet *molempien testamentin tekijöiden vielä eläessä*. Näin molemmilla oli ollut mahdollisuus reagoida ja kommentoida testamenttien olemassaoloa. Ratkaisun kohdassa 17 korkein oikeus oli arvioinut testamentin tekijän tahtoa perintökaaren 11 luvun 1 pykälän mukaisesti ja että myöhempi testamentti oli sisältänyt testamentin tekijän viimeisen tahdon. Näin unohdus oli merkittävää siinä mielessä, että testamentin tekijän oli täytynyt olla unohtanut aiempi testamentti *uuden testamentin tekemishetkellä*. Tällöin testamentin tekijä toimillaan peruuttaa aiemman testamentin määräykset, ellei hän sisällytä vastaavia määräyksiä uuteen testamenttiinsa.

Oikeusneuvos Ilveskero puolestaan näki unohdukseen reagoinnin olevan merkittävämpi peruuttamista arvioitaessa. Testamentin tekijän tulisi siis *selvästi* peruuttaa testamentti, kun unohdus olisi tullut ilmi. Ilveskeron ajatus on uskollinen peruutuksen sanamuodolle, mutta kuten aiemmin ilmaistu, sanamuodon tiukka noudattaminen ei kuvasta testamentin tekijän tahtoa eikä aikaisemman oikeuskäytännön mukaista testamentin tekohetken olosuhteiden tulkintaa. Ilveskeron tulkinta jättää myös avoimeksi hyvin vaikean tilanteen, jossa testamentin tekijä saadessaan selville unohtuneen testamentin ei enää olisi kelpoinen esittämään peruutusilmaisua mm. alentuneiden mielenvoimien vuoksi. Tällöin aikaisempi testamentti voisi pysyä voimassa, vaikka testamentin tekijän tarkoitus oli myöhemmän testamentin tehdessä pitää voimassa vain tämä viimeisin testamentti.

Korkeimman oikeuden enemmistön kannattama ratkaisu, ns. unohduspoikkeussääntö, siis soveltuu molempiin tilanteisiin paremmin. Kuitenkin kyseinen poikkeussääntö pitäisi ulottaa soveltumaan vähintään kaikenlaisiin yleistestamentteihin – ellei jopa kaikkiin testamentteihin – jos kyseinen testamentti laaditaan olosuhteissa, joissa on selvää, että aikaisempi testamentti on unohdettu. Näin tulisi toimia siksi, että testamentin tekijä tekee

testamentin sen sisällöstä riippumatta tilanteessa, jossa hän on siinä luulossa, että omaisuudesta ei ole annettu mitään muita määräyksiä ja jos hän ei sisällytä kyseistä määräystä testamenttiinsa, tulee kyseinen testamentin määräysten ulkopuolinen omaisuus jaettavaksi perintökaaren säädösten mukaisesti.

Poikkeussääntö ei kuitenkaan tule olla ehdoton ja testamentin tekijän tahdon tulee voida muuttaa lopputulosta. Jotta ratkaisun mukaista poikkeussääntöä voidaan ylipäänsä soveltaa, poikkeussääntöön nojaavan tulisi siis voida näyttää, että a) testamentin tekijä oli unohtanut aikaisemman testamentin myöhempää testamenttia laadittaessa; ja b) testamentin tekijä tietäisi, että myöhempi testamentti johtaisi siihen, että siltä osin, kuin testamentti ei määrää mitään, sovellettaisiin perintökaaren sääntelyä. Testamentin unohtus voidaan varmistaa sillä, että testamentin tekijä myöntää itse unohtaneensa testamentin. Näin käytännössä tapahtuu vain, jos testamentti löytyy myöhemmin testaattorin eläessä. Tällöin tuleekin arvioitavaksi se, että komentoiko testamentin tekijä unohtettua testamenttia mitenkään. Voihan olla, että testamentin tekijän tahto on pitää myös unohdettu testamentti voimassa, jolloin hän voisi hovioikeuden ehdottamalla tavalla asettaa testamentin takaisin voimaan testamentin tekemisjärjestyksessä.

Voi myös olla, että aikaisempi testamentti ei koskaan palaa testaattorin mieleen. Unohtus voi kuitenkin epäsuoremmin ilmetä testamentin tekijän teoista tai ilmauksista.

Esimerkki: Testamentin tekijä A laatii testamentin asianajan B avustuksella. B testamenttia laatiessa kysyy A:lta, onko tämä aikaisemmin tehnyt testamenttia, jotta hän voi huomioida sen mahdollista peruuttamisilmaisua varten. A toteaa muistamattomuuttaan, ettei hän ole koskaan aikaisemmin tehnyt testamenttia. A:n ilmaisu todistaa sen, että hän on unohtanut aikaisemmin tekemänsä testamentin.

Näkökantani on, että vähintäänkin yleistestamentteja tulisi kohdella samalla lailla riippumatta siitä, onko kyseessä koko omaisuuden kattava yleistestamentti vai kattaako se vain osan siitä, jos unohtus on sattunut testamentin tekemishetkellä. Myös erityisjälkisasiäädökset voidaan sisällyttää tähän analogiaan. Voidaan kuitenkin argumentoida, että niitä ei tulisi sisällyttää poikkeussäännön soveltamiseen sillä perusteella, että testamentin tekijän aikomuksena ei ollut missään nimessä määrätä yleisesti omaisuudestaan. Erityisjälkisasiäädöksellä oli tarkoitus määrätä pelkästään yhdestä tai muutamasta objektista taikka antaa vain rahalegaatti. Tällöin aikaisempi testamentti olisikin enemmänkin voimassa ratkaisun kohdassa 14 kuvaamalla

tavalla, sillä unohdus itse ei peruuta testamenttia. Omaisuudesta *vain osittainkin* määräävä yleistestamentti on jo toimeenpanonsakin kannalta erilainen kuin erityisjälkisäädös ja testamentin tekijän tarkoitusperä eroaa myös usein näiden eriävien määräysten osalta. Samoin on mielenkiintoista harkita tilannetta, jossa ensimmäinen, unohdettu testamentti on legaatti ja myöhempi testamentti on yleistestamentti, jonka piirissä myös aiempi legaatti on. Tulisiko tähän kuitenkin soveltaa kappaleen 3.3. periaatteita, vai olisiko jälleen soveliaampaa soveltaa poikkeussääntöä, jos olosuhteet ovat samat? Argumentteja molempien näkökulmien puolesta löytyy, mutta tätä tulisi todennäköisesti kohdella samalla lailla kuin KKO 2019:27 ratkaisua, sillä merkityksen tekevä testamentti, eli myöhempi testamentti, on yleistestamentti.

Ratkaisun tapauksessa toinen ongelman aihe on se, että testamentti oli unohtunut myöhempää testamenttia laadittaessa. Tässä tapauksessa unohdus oli *riidaton*. Unohduksesta aiheutuva radikaali poikkeussääntö päällekkäisten testamenttien ratkaisuun voi tulevaisuudessa nostaa riskin siitä, että paremman perinnönjaon toivossa mahdollinen edunsaaja esittää väitteen aikaisemman testamentin unohduksesta. Tämä *väitteenvarainen* unohdus voi johtaa perinnönjaossa täysin eri tilanteeseen kuin sovellettaessa aikaprioriteetin säännön mukaista ratkaisua päällekkäisiin testamentteihin. Unohdussäännön soveltaminen saa pohjansa testamentin tekijän unohduksesta ja kun kyseessä on vain väitteenvarainen unohdus, on väitteen tehneellä osapuolella taakkana esittää erityistä näyttöä väitteensä tueksi. Perustelut erityiselle näyttökynnykselle on se, että unohduspoikkeus johtaa tilanteeseen, jossa aikaisempi testamentti peruuntuu kokonaisuudessaan riippumatta siitä, ovatko testamentit päällekkäisiä. Tällöin unohdukseen vetoava osapuoli voi saada huomattavasti enemmän etua kuin mitä muuten hän saisi. Esimerkkinä ratkaisun tapauksessa unohduksen perusteella sisarusten lakimääräiset perilliset saivat koko perintöomaisuuden, kun taas aikaprioriteetin perusteella perilliset eivät olisi saaneet mitään. Tämä esimerkkitapauksen mukainen tilanne näyttää hyvin sen, miksi väitteen tekevällä olisi hyvinkin suuri motiivi väärinkäyttää unohduspoikkeusta oman etunsa vuoksi. Näin ollen unohduspoikkeuksen soveltaminen tulisi soveltua vain, kun unohdus on riidatonta tai kun väitteenvaraisen unohduksen tueksi on esittää erityistä näyttöä.

Riidatonta unohdusta tarkastellessa on myös mielenkiintoista tarkastella miten korkein oikeus olisi ratkaissut tapauksen tilanteessa, jossa unohtunut testamentti olisi löytynyt vasta sisarusten kuoltua. Tässä hypoteettisessa tilanteessa testamentti ei löytynyt sisarusten eläessä, joten he eivät voineet todeta unohtaneensa testamenttia. Selkeyden vuoksi todettakoon, että testamentti löytyy heti sisarusten kuoltua vastaavassa kunnossa kuin tapauksessa. Tässä tilanteessa on

kaksi tärkeää faktaa, jotka kilpailevat keskenään: 1) testaattori on tehnyt koko omaisuutta koskevan yleistestamentin ja testamenttia laadittaessa hänelle on tehty selväksi, että jos testaattori ei nimeä toissijaista edunsaajaa, koko omaisuus on menevä lakisääteisille perillisille; ja 2) testaattorin kuoltua on löytynyt aikaisempi testamentti, jota testaattori ei ole hävittänyt tai ilmoittanut peruuntuneeksi millään tavalla. Aikaisempi testamentti on sisällöltään muuten samanlainen kuin myöhempi, mutta se sisältää määräyksen toissijaisesta saajasta. Toissijaissaajan määräystä ei ole myöhemmässä testamentissa, joten testamentit eivät ole tältä osin päällekkäisiä.

Tähän hypoteettiseen tapaukseen olisi helppo soveltaa Ilveskeron mielipiteen mukaisesti aikaprioriteetin sääntöä, jolloin toissijaissaajan määräys jäisi voimaan. Voidaan tosin argumentoida, että testaattori kuoli siinä luulossa, että viimeisin testamentti on hänen ainoa testamenttinsa. Tätä tukee todistelu siitä, että testamenttia laadittaessa testaattori ei tuonut millään lailla ilmi sitä, että hänellä olisi ollut olemassa jo aiempi testamentti, joka sisälsi määräyksen toissijaisesta saajasta. Aiemmassa kappaleessa todettiin, testamentin tekijän myöhempien elämänvaiheiden olosuhteilla on merkitystä arvioidessa testamentin voimassa oloa tai peruuntumista.¹⁷⁴ Tällöin arvioitavaksi tulisi se, että onko katsottava näytetyksi, että testaattori tosiasiallisesti oli unohtanut aikaisemman testamentin viimeisintä testamenttia laadittaessa (esimerkiksi testamentin laatimisolosuhteita tai muita myöhempiä testaattorin ilmaisuja tarkastelemalla). Jos unohtus voidaan näytön mukaan esittää toteen, lopputulos olisi sama kuin tässä ratkaisussa. Jos unohtusta ei puolesta voida riittävästi näyttää toteen, arvioitavaksi tulee aikaprioriteetin säännön soveltaminen. Ilman unohtustakin voidaan toki argumentoida, että testaattori viimeisimmän testamentin laatimishetkellä oli siinä käsityksessä, että ilman toissijaissaajan ilmaisua testamentissa omaisuus menisi perillisille. Testaattori ei kiistänyt tätä, eikä nimennyt toista saajaa. Näin ollen argumenttina olisi, että testamentin tekijän tahto oli antaa omaisuus lakisääteisille perillisille ja näin poiketa aiemmassa testamentissa määräystä. Tällöin testamentin todellinen tahto kumoaisi aikaprioriteetin tulkintapresumption.

Ratkaisun KKO 2019:27 vaikutukset luovat uuden poikkeustilanteen, joka muuttaa testamentin tulkintaa hyvin tarkkarajaisessa asiassa, jonka vaikutukset eivät välttämättä ilmene pitkään aikaan. Yllä kuvatut ongelmat ovat suhteellisen harvinaisia. On kuitenkin hyvin uskottavaa, että pitkän iän saavuttanut perittävä ei muistaisi jotain testamenttiaan erityisesti, jos testamentti

---

¹⁷⁴ Ks. kpl 5.2., ratkaisu KKO 2016:32.

tehtiin useita vuosia tai vuosikymmeniä sitten. Näin ollen, unohdustilanteeseen soveltuvat tulkintasäännöt ovat tärkeä käsittelyaihe. Ratkaisuja kyseisiin ongelmiin voidaan saada korkeimman oikeuden ratkaisuna tai lainmuutoksena vasta monien vuosienkin päästä, jos ollenkaan. Samalla ratkaisu toimii kuitenkin hyvänä muistutuksena testamentin teon asiantuntijoille testamentin peruutusilmaisun käytöstä testamenttia laadittaessa, jotta vastaavan kaltaisia tilanteita ei tarvitsisi oikeudessa ratkaista testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Tässäkin tapauksessa molemmat osapuolet olisivat säästyneet pitkistä oikeudenkäynneistä kolmessa eri oikeusasteessa pelkästään lisäämällä testamenttiin varmuuden vuoksi määräyksen: ”peruuttaen kaikki aikaisemmat testamentit, määräämme viimeisenä tahtonamme ja testamenttinamme...”.

6. Kokoavia näkökohtia

Tutkielmassa on laajasti käsitelty testamenttien päällekkäisyyksien tulkintaan liittyviä kysymyksiä esitettyjen tutkimuskysymysten näkökulmasta. Tutkielma käsitteli ja löysi vastauksia tutkimuskysymyksiin kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa (kappaleet 2-4) pyrittiin vastaamaan kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja toisessa osassa (kappale 5) pyrittiin vastaamaan kolmanteen tutkimuskysymykseen. Tässä luvussa pyrin esittämään kootusti vastaukset ja näkökohdat esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Kappaleen 2 alakappaleessa 2.1. käsiteltiin suomalaisessa oikeuskäytännössä vallitsevaa näkemystä siitä, että perittävällä voi olla samanaikaisesti voimassa useita testamentteja. Tämä näkemys nostaa esiin tämän työn ensimmäisen tutkimuskysymyksen: miten ja millä perustein testamentin tekijän tahto vaikuttaa testamenttien soveltamisjärjestykseen? Tutkimuskysymykseen on pyritty vastaamaan kappaleissa 2, 3 ja 4. Kysymyksen lähtökohtana on PK 11:1.1:ssä ilmenevä ohje testamentin tulkintaan, minkä mukaan testamenttia tulee tulkita niin, että tulkinnan voidaan otaksua vastaavan testamentin tekijän tahtoa. Testamentin tulkintaa sekä täydentämistä voidaan joutua soveltamaan myös tilanteisiin, joissa tulkittava asia koskee kahden testamentin välistä ristiriitaa testamentin sisäisten ristiriitojen sijaan. PK 11:1:n oikeusohjeesta on pääteltävissä, että testamentin tekijän tahdon noudattaminen on katsottava pääsäännöksi niin testamenttia toteutettaessa kuin testamenttien määräysten päällekkäisyyksiä ratkaistaessa.

Kun perittävällä on olemassa kaksi tai useampia voimassa olevia testamentteja, nousee esiin seuraava tutkimuskysymys: tulisiko viimeisimmän testamentin määräyksille antaa etusija ristiriitatilanteessa? Kuten edellä mainittu, testamentin tekijän tahdon noudattaminen on testamenttien toteuttamisen pääsääntö. Testamentin välisiin ristiriitoihin on oikeuskirjallisuudessa kehitetty aikaprioriteetin säännöksi kutsuttu tulkintapresumptio, minkä mukaan testamentin tekijän viimeisin testamentti sisältää hänen viimeisimmän ja ”päivitetyt” tahtonsa. Tästä johtuen viimeisimmän testamentin määräykset kumoavat kaikki vanhemmissa testamenteissa ilmenevät määräykset, jotka ovat päällekkäisiä. On tärkeää huomata, että testamenttien määräykset voivat olla kokonaan tai vain osittain päällekkäisiä, jolloin aikaisempi määräys peruuntuu tämän säännön mukaan *vain päällekkäisiltä osuuksilta*.

Aikaprioriteetin sääntö viimeisimmän testamentin etusijasta on lähtökohtainen tulkintaoletta, mutta sitä ei sovelleta, jos testamentin tekijän tahdosta ilmenee muuta.

Aikaprioriteetin säännön soveltamisen sijaan tällöin on oleellista selvittää, mitä testamentin tekijä todellisesti halusi omaisuudellaan tehdä. On huomattava, että testamentista eriävän tahdon esittäneellä osapuolella on näyttötaakka väitteensä toteen saattamiseksi. Mitä enemmän väitetty testamentin tekijän tahto eriiä testamentissa todetusta, sitä suurempi näyttötaakka väitteen tekijällä on. Testamentin tulkintaan käytettäviä materiaaleja käytiin tarkemmin läpi kappaleessa 2.3.4.

Kappaleessa 4 on käsitelty tarkemmin aikaprioriteetin säännön ja testamentin tekijän tahdon suhdetta toisiinsa erinäisten testamenttien päällekkäisyyksien tyyppitilanteita arvioiden. Näitä tyyppitilanteita ovat kahden yleistestamentin päällekkäisyys, yleistestamentin ja legaatn päällekkäisyys (ja toisin päin) sekä legaatn ja legaatn päällekkäisyys (esine- ja rahalegaatit). Tavoitteena ongelmiin on testamentin tahdon toteutuminen. Arviointi on usein lähtenyt sillä, että testamentin tekijän oletetuksi tahdoksi sovelletaan aikaprioriteetin sääntöä ja tästä säännöstä poiketaan, jos testamentin tekijän todellisesta tahdosta ilmenee muuta. Arvioinnissa selvisi, että säännön toteuttaminen on yleisimmin yksinkertaisinta tilanteessa, jossa aikaisempi testamentti on yleistestamentti ja jälkimmäinen testamentti on legaatti sekä kun kyse on kahdesta päällekkäisestä esinelegaatista. Useimmiten sovellettavaksi tulee pelkästään aikaprioriteetin sääntö. Kun kyse on kahdesta päällekkäisestä yleistestamentista, aikaprioriteetin soveltaminen on myös hyvä lähtökohta. Yleistestamenttien ristiriitaan ei ole helposti löydettävissä selkeää poikkeustilannetta, jolloin testamentin tekijän tahto automaattisesti menee aikaprioriteetin säännön ohi. Näitä voi kuitenkin ilmetä erityisesti, jos jälkimmäinen yleistestamentti ei kata koko omaisuutta, testamentin tekijä osittain peruuttaa myöhemmän testamentin tai testamentin määräyksen toteuttaminen estyy.

Aikaprioriteetin säännön soveltaminen on kimurantimpaa tilanteissa, joissa aikaisempi testamentti on legaatti. Legaatn ja yleistestamentin päällekkäisyys säännön mukaisesti johtaa legaatn peruuntumiseen päällekkäisin osin. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin huomioitu, että tässä tilanteessa aikaprioriteetin sääntöä ei tulisi soveltaa ehdottomasti, sillä testamentin tekijän aikomuksena on voinut olla pitää legaatti voimassa. Tämän poikkeussäännön soveltamista vaativalla tulisi kuitenkin olla esitettävänä erityistä näyttöä väitteensä tueksi. Legaatn voimassaoloa arvioitaessa testamentin selkeitä ilmauksia ei tulisi ohittaa, sillä mm. ilmaus sille, että ”kaikki” omaisuus on menevä yleistestamentin saajalle, on oikeuskäytännössä katsottu peruuttavan legaattimääräyksen.

Viimeiseksi arvioitavana on tilanteet, joissa molemmat testamentit koskevat legaatteja (niin raha- kuin esinelegaatteja). Kahden esinelegaatin ristiriitaan on helppo soveltaa aikaprioriteetin sääntöä, kun esinelegaatit koskevat samaa esinettä ja samaa oikeutta (esimerkiksi talo ja omistusoikeus). Aikaprioriteetin sääntöä ei kuitenkaan tulisi soveltaa muiden legaatien väliseen ristiriitaan ensisijaisena soveltamiskeinona. Syynä tälle on PK 11:3:stä löytyvä legaatien päällekkäisyyksiä koskeva tulkintaohje, jota voidaan soveltaa myös eri testamenteissa ilmeneviin legaatteihin. Tällöin esinelegaatteille tulisi antaa etusija rahalegaatteihin, ellei testamentin tekijän tarkoituksena ole ollut antaa esinelegaatteille vain siksi, että omaisuutta on ollut tarkoitus antaa tietty arvo. Esinelegaatin etusija väistyy myös silloin, kun testamentin tekijän tarkoituksena on ollut kohdella legaatteja samanarvoisessa asemassa. Näin käy esimerkiksi silloin, kun perittävä on esimerkiksi antanut yhdelle veljenpojalle esinelegaatin ja myöhemmin toiselle veljenpojalle samanarvoisen rahalegaatin ja perittävän tarkoituksena on ollut antaa molemmille samansuuruinen osuus perinnöstä. PK 11:3:a tulisi soveltaa myös, kun kyseessä on kahden rahalegaatin välinen päällekkäisyys. Tällöin rahalegaatteihin tehdään sen arvon mukainen vähennys, jos pesän varallisuus ei riitä kattamaan kaikkia legaatteja. Aikaprioriteetin säännöllä tulisi antaa etusija PK 11:3:n sijaan vain silloin, kun testamentin tekijän tahdosta ilmenee, että myöhempi legaatti tulisi suorittaa täysimääräisenä. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun perittävä myöhempää testamenttia tehdessään tiesi, etteivät hänen varansa riitä molempien rahalegaattien toteuttamiseen.

Testamentin tekijän tahto voi usein johtaa aikaprioriteetin säännöstä eriävään lopputulokseen. Perittävän testamentista tai muista ilmauksista voi selkeästi ilmetä erilainen testamenttaustahto kuin mitä sääntö voisi olettaa, mutta näiden ilmauksien lisäksi PK 11 luvun tulkintasäännöistä voi ilmetä tilanteita, jolloin aikaprioriteetin sääntöä tulisi soveltaa melkein vasta 11 luvussa löytyvän säännöksen jälkeen. Vaikka PK 11 luvun tulkintasäännöt ovat selkeästi enemmän tarkoitettu testamentin sisäisten ristiriitojen ratkaisuun, ovat ne mielestäni ainakin osittain sovellettavissa myös testamenttien välisten ristiriitaisuuksien ratkaisemiseksi, kuten kappaleissa 3 ja 4 on ilmennyt. Testamenttien välisiä ristiriitoja arvioivalle onkin erityisen tärkeää ottaa huomioon aikaprioriteetin sääntö ja testamentin tekijän subjektiivinen tahto, mutta tämän lisäksi PK 11 luvun tulkintasäännöt voivat tietyissä tilanteissa tarjota soveltuvan ratkaisun tai ainakin tukea ratkaisulle.

Viimeisenä aiheena tässä työssä olen käsitellyt korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2019:27, joka keskittyy hyvinkin erityislaatuiseen testamenttien päällekkäisyyksien tilanteeseen.

Tapauksen keskiössä on se, että viimeistä testamenttia tehdessä testamentin tekijät unohtivat aiemmin tehneensä vastaavan sisältöisen testamentin. Tämän tapauksen arviointi johtaa kolmanteen tutkimuskysymykseen: voiko tapauksen KKO 2019:27 ratkaisu vaikuttaa nykyiseen testamentin päällekkäisyyksien ratkaisun ohjeistukseen?

Tapaus KKO 2019:27 käsittelee hyvin poikkeuksellista tapausta, mutta se ei tarkoita, etteikö vastaavaa tilannetta voisi syntyä. Testamenttien tekemisen välissä on voinut kulua vuosikymmeniä ja tämä voi auttamatta johtaa siihen, että testamentin tekijä unohtaa tehneensä testamentin. Korkein oikeus ratkaisussaan tuli siihen johtopäätökseen, että testamentin unohtaminen ei sinänsä peruuta testamenttia. Unohtunut testamentti kuitenkin peruuntuu, jos testamentin tekijä tekee *uuden, koko omaisuutta koskevan yleistestamentin*. Johtopäätöksen perusteena on se, että perittävä testamenttia tehdessään määrää omaisuudestaan testamentissa ja jos hän olisi halunnut antaa erityisjälkisäädöksiä tai muita määräyksiä, hän olisi antanut ne uudessa testamentissaan. Testamentin tekijä tekisi testamentin siis sellaisessa oletuksessa, että mitään muuta testamenttia ei olisikaan. Korkeimman oikeuden johtopäätös perustuu kahteen pääasiaan: 1) viimeisin testamentti oli koko omaisuutta koskeva yleistestamentti ja 2) oli riidatonta, että viimeisen testamentin tekemisen aikana testamentin tekijä oli unohtanut aikaisemman testamentin olemassaolon.

Johtopäätöksen ensimmäinen pääasia – eli se, että poikkeus soveltuu vain, kun viimeisin testamentti on koko omaisuutta kattava yleistestamentti – ei ole mielestäni täysin looginen. Alakappaleessa 5.4 arvioinnissani totesinkin, että testamentin tekijä olisi täysin samassa oletuksessa riippumatta siitä, mitä testamentissa määrättäisiin ja kaikki mitä testamentissa ei määrättäisi määräytyisi perintökaaren säännösten mukaisesti. Näin ollen, mielestäni sillä ei ole mitään merkitystä, että kattaako testamentti koko omaisuuden, osan siitä tai olisiko testamentti vai legaatti. Merkitystä on sillä, että unohduksesta johtuen testamentin tekijä on siinä luulossa, että kaikki mitä testamentilla ei ole määrätty määräytyy tavanomaisesti perintökaaren määräysten mukaisesti. Tästä johtuen, mielestäni poikkeussääntöä tulisi soveltaa myös muihin testamentteihin kuin koko omaisuutta koskeviin yleistestamentteihin.

Jos unohduspoikkeusta sovelletaan edellä mainitusti kaikkiin testamentteihin sisällöstä riippumatta, testamentissa tapahtuneella unohduksen ilmenemisellä on tärkeämpi merkitys poikkeuksen soveltamista arvioitaessa. Tapauksen johtopäätöksen toisen pääasian mukaan *oli riidatonta*, että testamentin tekijät olivat unohtaneet aikaisempien testamenttien olemassaolon viimeisintä testamenttia laadittaessa. Riidattomuus johtui siitä, että aiemmat testamentit

löytyivät perittävien vielä eläessä ja he itse varmistivat unohduksen eivätkä he tehneet mitään toimia unohtuneen testamentin palauttamiseksi voimassa olevaksi testamentiksi. Ongelmaa siis aiheuttavat tilanteet, joissa unohdus on *väitteenvaarainen*. Testamentin unohduksesta aiheutuva poikkeussääntö on hyvin radikaali sääntö yleiseen päällekkäisyyksien aikaprioriteetti sääntöön ja sen poikkeuksiin verrattuna. Tämän unohduksen poikkeus johtaa usein täysin erilaiseen lopputulokseen, kuin mitä yleisesti jäämistöoikeudessa on totuttu. Käytännössä se johtaa englantilaiseen common law -tulkintaan, jossa vain viimeinen testamentti sisältää testamentin tekijän viimeisen tahdon – joskin hieman eri syystä kuin common law -järjestelmissä. Näin ollen tämän poikkeuksen soveltamisen kynnys on tavallista korkeampi. Perittävän unohdukseen vetoavalla on nähdäkseni oltava erityistä näyttöä väitteensä tueksi, jotta ratkaiseva taho voisi hyväksyä testamentin tekijän unohduksen tapahtuneen ja poikkeussääntö tulisi sovellettavaksi. Syy korkeaan sovelluskynnykseen on siinä, että tämä poikkeussäännön liian helppo soveltaminen voi johtaa lopputulokseen, mikä ei vastaa testamentin tekijän todellista tahtoa. Poikkeussäännön ero aikaprioriteetin sääntöön voi olla hyvinkin suuri, sillä poikkeussäännön mukaisesti aiempi testamentti peruuntuu *kokonaisuudessaan eikä vain päällekkäisiltä osuuksilta*, kuten yleensä tapahtuisi päällekkäisyyksien kohdalla. Johtopäätös liian löyhän perustein voisi siis johtaa äärimmäisenä tilanteeseen, jossa perittävän oletettu testamenttaustahto ei vastaisi todellista testamenttaustahtoa ollenkaan tai vain viimeisimmän testamentin osalta.

Esimerkkinä perittävän tahdon toteutumatta jäämisestä voisi tähän ratkaisuun kuvaten olla se, että aiemman testamentin toissijaismääräyksestä ilmeni, että perittävä ei halunnut sukulaisten saavan perintöä. Viimeisestä testamentista tämä toissijaismääräys puuttui ja kun aikaisemmat testamentit peruuntuivat unohduksen johdosta, omaisuus meni sukulaisille. Jos unohdusta ei olisi tapahtunut, varallisuus ei olisi mennyt sukulaisille vaan hyväntekeväisyyteen. Virheellisesti hyväksytty väitteenvaarainen unohdus voisi siis muuttaa lopputulosta radikaalisti niin, että se ei vastaisi testamentin tekijän todellista tahtoa.

Johtopäätöksenä tästä voin koostetusti sanoa, että unohduksesta aiheutuva poikkeussääntö on suhteellisen harvinainen poikkeus, joka ei usein tule harkittavaksi. Ei ole kuitenkaan epäuskottavaa, että pitkän iän saavuttanut perittävä ei muistaisi jotakin testamenttiaan erityisesti, jos se on tehty pitkä aika sitten. Elinajanodotteiden noustessa todennäköisyys tämänkaltaiselle unohdukselle vain kasvaa. Jos tämänkaltaisen tilanne tulee harkittavaksi, on

asiasta ratkaisevalla taholla erityinen vastuu tarkastella tapahtunutta unohdusta ja että näyttö olisi riittävän vakuuttavaa, jotta tämä unohduksen poikkeussääntö tulisi sovellettavaksi. Tämä tapaus toimii samalla hyvänä muistutuksena siitä, että testamenttiin on hyvä lisätä peruutusilmaus, ellei perittävä nimenomaisesti halua, että sitä ei lisätä. Tavanomaisesti testamenttien päällekkäisyyksiin on hyvä ensisijaisesti soveltaa aikaprioriteetin sääntöä testamentin tekijän tahdon olettamana ja tämän säännön soveltamiseen voidaan tehdä poikkeuksia testamentin tekijän subjektiivisen tahdon mukaisesti, jos riittävää näyttöä testamentin tekijän eriävästä tahdosta löytyy. Näytön riittävyys on hyvin tapauskohtaista, mutta hyvä nyrkkisääntö tähän on se, että mitä enemmän väite tahdosta eriiä testamentissa ilmaistusta, sitä tukevampaa näyttöä tulisi antaa väitteen tueksi.